

Actualisatie
Vlaams Actieplan Armoedebestrijding
(2005-2009)

2008

Inhoud

Inleiding	4
Hoofdstuk I Armoede en sociale uitsluiting in de Vlaamse context	7
Hoofdstuk II Het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid als deel van het geheel	24
Hoofdstuk III Acties en maatregelen	
1. Participatie	29
2. Maatschappelijke dienstverlening	35
3. Gezin	39
4. Rechtsbedeling	45
5. Cultuur en vrije tijd	47
6. Inkomen	52
7. Onderwijs	54
8. Werkgelegenheid	61
9. Huisvesting	75
10. Gezondheidszorg	79
Hoofdstuk IV Het permanent armoedeoverleg in 2007	
1. Het horizontaal armoedeoverleg	83
2. Het verticaal armoedeoverleg	85
Lijst met afkortingen	

Inleiding

Dit rapport geeft een stand van zaken van het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid begin 2008. Deze actualisatie is gebaseerd op het basisdocument 'Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2005-2009'. De algemene krachtlijnen van het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid zijn: participatie, preventie en een inclusief beleid. Het actieplan is opgebouwd rond tien grondrechten:

- recht op participatie
- recht op maatschappelijke dienstverlening
- recht op gezin
- recht op rechtsbedeling
- recht op cultuur en vrije tijd
- recht op inkomen
- recht op onderwijs
- recht op werk
- recht op wonen
- recht op gezondheid

Het actieplan werd op 25 november 2005 voorgelegd aan de Vlaamse Regering.

Artikel 5 van het decreet vraagt de Vlaamse Regering ook om aan het Vlaams Parlement te rapporteren bij een actualisatie van het actieplan armoedebestrijding. Deze actualisatie omvat¹:

1. Een analyse van gewijzigde maatschappelijke ontwikkelingen, relevant voor het armoedebestrijdingsbeleid
2. Per beleidsdomein de opgave van de vooruitgang van de activiteiten en de bijsturing
3. De nieuwe initiatieven binnen elk beleidsdomein, met opgave van het tijdpad en de indicatoren van de evaluatie
4. Het jaarverslag van het permanent armoedeoverleg

Op basis van deze richtlijnen werd na een eerste actualisatie in 2007 nu ook deze tweede actualisatie van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2005-2009 uitgewerkt.

Een analyse van de gewijzigde maatschappelijke ontwikkelingen, opgemaakt door de onderzoeksgroep Oases, is terug te vinden in hoofdstuk 1. In hoofdstuk 2 wordt het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid gesitueerd t.a.v. de andere bestuursniveaus. De beleidsaccenten en acties zijn terug te vinden in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 geeft zicht op het permanent armoedeoverleg. Als bijlage eveneens een verklarende woordenlijst.

Het is belangrijk en net de eigenheid van het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid dat er participatie is van mensen die in armoede leven via het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen. Bij de vorige actualisatie werd daarom een overleg met verenigingen waar armen het woord nemen georganiseerd per provincie. In samenspraak met Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen werd beslist niet opnieuw zo'n ronde te organiseren. Veel van hun bemerkingsen in het verleden blijven echter gelden. Een ontwerpversie van deze actualisatie werd voorgelegd aan het Vlaams Netwerk en getoetst bij hun overleggroepen. Hun bemerkingsen zijn terug te vinden op www.vlaams-netwerk-armoede.be.

---

¹ Zie artikel 4 van het Besluit van de Vlaamse Regering van 10 oktober 2003 tot uitvoering van het decreet van 21 maart 2003 betreffende de armoedebestrijding.

Die reacties confronteren het beleid met de weinig fraaie realiteit van de mensen die in armoede leven en ze geven ook aan dat er heel wat verwachtingen zijn naar het beleid. Het instrument om die opmerkingen te integreren in een krachtadig armoedebestrijdingsbeleid is het armoedeoverleg. Daarom werd ook gevraagd aan het Vlaams Netwerk om de prioriteiten van de verenigingen te vertalen naar voorstellen van besprekingspunten voor het verticaal armoedeoverleg. Die zijn weer te vinden in hoofdstuk 2 bij elk grondrecht. Deze voorstellen moeten de basis vormen voor het verticaal overleg, zowel betreffende het overleg dat al is opgestart als voor het verticaal overleg dat door een aantal leden van de Vlaamse Regering nog opgestart moet worden. Eind 2007 nam minister Steven Vanackere, bevoegd voor de coördinatie van het armoedebestrijdingsbeleid, het initiatief om zijn collega's en de leidend ambtenaren te vragen aandachtsambtenaren te mandateren. Na de operatie Beter Bestuurlijk Beleid, en de daaraan gekoppelde hervormingen binnen de administratie, drong zich immers een nieuwe samenstelling van het horizontaal armoedeoverleg op.

De uitdaging blijft om de instrumenten van het Vlaamse decreet betreffende de armoedebestrijding efficiënt in te zetten. Er blijft immers een onaanvaardbare spanning tussen onze welvaartsstaat en de levenssituatie van een deel van de inwoners van Vlaanderen. Dit zal enerzijds dienen te gebeuren door het armoedeoverleg goed te laten functioneren en te laten resulteren in gerichte beleidsmaatregelen, anderzijds door te zorgen dat het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen zich ten volle kan richten op haar taak om de expertise, opgebouwd vanuit de stem van mensen in armoede via hun verenigingen, in te brengen in het armoedebestrijdingsbeleid. Momenteel is het Vlaams Netwerk nog belast met de taak om verenigingen te erkennen en te subsidiëren. In overleg met het Vlaams Netwerk werd in 2007 een decreetwijziging voorbereid die deze taak naar de Vlaamse overheid overhevelt en de rol van het Vlaams Netwerk als gesprekspartner van de overheid vanuit een coördinerende rol bevestigt.

Armoede bestrijden is niet enkel een taak van de overheid. Het blijft een breed maatschappelijke uitdaging. Ook daar is de inbreng van (opgeleide) ervaringsdeskundigen belangrijk en wordt er gerekend op de ondersteuning van veel maatschappelijke actoren om vanuit medestanderschap de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting op te voeren.

LEESWIJZER

Dit rapport geeft een stand van zaken van het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid begin 2008. Deze actualisatie bouwt verder op het basisdocument 'Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2005-2009' en de actualisatie 2007.

- **Hoofdstuk I** geeft een actuele analyse van de gewijzigde maatschappelijke ontwikkelingen, relevant voor het armoedebestrijdingsbeleid.
- **Hoofdstuk II** situeert het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid binnen de verschillende beleidsniveaus: lokaal, provinciaal, federaal en europees. Armoede is immers een probleem dat op verschillende beleidsniveaus aangepakt moet worden.
- **Hoofdstuk III** biedt een overzicht van de verschillende acties en maatregelen in de diverse beleidsdomeinen. Ook de beleidsaccenten komen hier aan bod. Zij vormen de kern van het armoedebestrijdingsbeleid van de huidige Vlaamse Regering. Per grondrecht worden de prioriteiten van het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen vermeld. Deze kunnen als uitgangspunt dienen voor het permanent armoedeoverleg in het betreffende beleidsdomeinen.
- **Hoofdstuk IV** bevat het jaarverslag van de werking van het permanent armoedeoverleg in 2007.
- Tot slot wordt als **bijlage** een verklarende lijst van afkortingen opgenomen die in het actieplan voorkomen.

Hoofdstuk I: Armoede en sociale uitsluiting in de Vlaamse context

In dit hoofdstuk geven Katrien De Boyser en Geert Campaert van de Onderzoeksgroep Armoede, Sociale uitsluiting en de Stad (OASeS) van de Universiteit Antwerpen een actuele analyse van de maatschappelijke ontwikkelingen, relevant voor het armoedebestrijdingsbeleid. Zij koppelen belangrijk cijfermateriaal inzake armoede en sociale uitsluiting aan de impact van concrete beleidsmaatregelen en formuleren enkele conclusies.

Inleiding

Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding bekijkt de armoedeproblematiek en –bestrijding vanuit de tien sociale grondrechten die in het Algemeen Verslag over de Armoede (KBS, 1994) werden geformuleerd. In onderstaand overzicht hanteren we dezelfde structuur en baseren we ons op de bevindingen uit de recentste editie van het Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting, aangevuld met specifieke informatie uit praktijk en beleid. Het overzicht werd in de mate van het mogelijke betrokken op de situatie in Vlaanderen en de nadruk gelegd op de regionale bevoegdheden. Tussen de verschillende probleemsituaties die hier geschetst worden, bestaat een samenhang die bij het uithalen van deze complexe problematiek in een overzicht enigszins op de achtergrond verdwijnt. Daarom is het van belang om aan te halen dat armoede² een multidimensionele problematiek is, en dat problemen en vormen van uitsluiting elkaar in de hand kunnen werken en versterken.

1. Het recht op (beleids)participatie

Vlaamse beleidsmaatregelen, specifiek gericht op het ‘recht op participatie’, betreffen voornamelijk de beleidsparticipatie van armen. In het hieropvolgende hoofdstuk wordt hun deelname aan de politieke besluitvorming en de regelgeving op verschillende domeinen van het armoedebestrijdingsbeleid cruciaal genoemd. In eerste instantie verwijst men hierbij naar het armoededecreet, dat de basis vormde voor onder meer de erkenning en subsidiëring van de Verenigingen waar armen het woord nemen en voor de opleiding en tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting.

Via het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, ontvangen in 2008 49 Verenigingen waar armen het woord nemen subsidies van de Vlaamse overheid, voor een totaal bedrag van € 1.747.510. Bijna de helft (47%) van de gesubsidieerde verenigingen ontvangt een bedrag tussen € 15.000 en € 25.000 (zie tabel 1). De voorbije jaren kon het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen rekenen op een vooropgesteld groeipad; in 2008 werd het subsidiebedrag niet verder verhoogd (zie figuur 1).

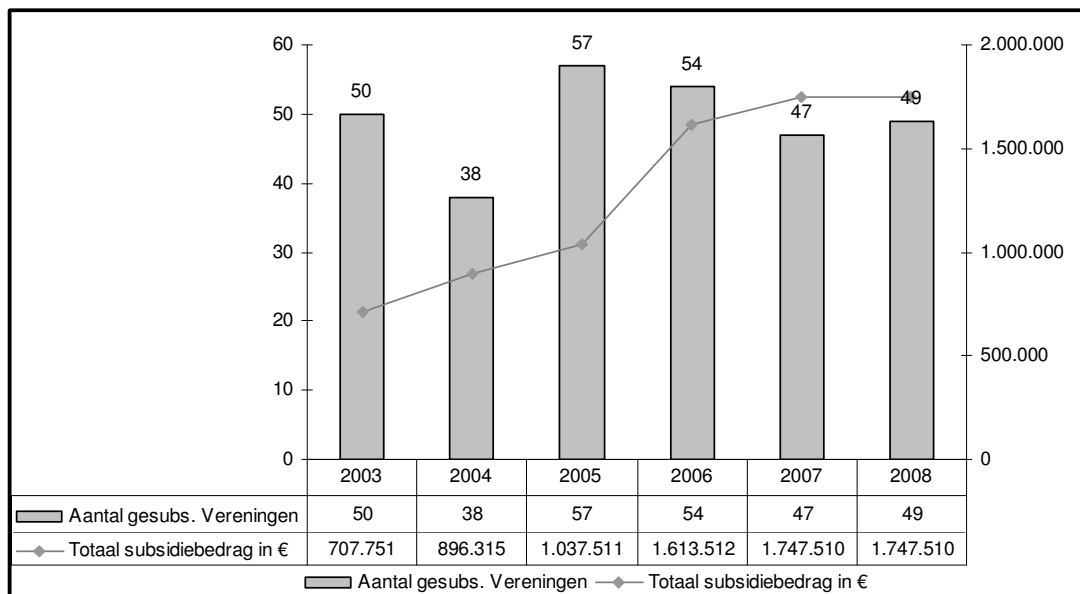
In de praktijk blijkt de dialoog tussen beleid en armenorganisaties, zoals in de consultatierondes die aan de opstelling van dit Actieplan voorafgaan, een inhoudelijke meerwaarde te hebben, maar toch blijven er problemen bestaan. Zo kan de beleidsparticipatie door de betrokken actoren als minder succesvol worden ingeschat omdat men er vooraf uiteenlopende verwachtingen over heeft. De uitkomst is dat Verenigingen

---

² We definiëren armoede als: “een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt de armen van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kunnen ze niet op eigen kracht overbruggen”.

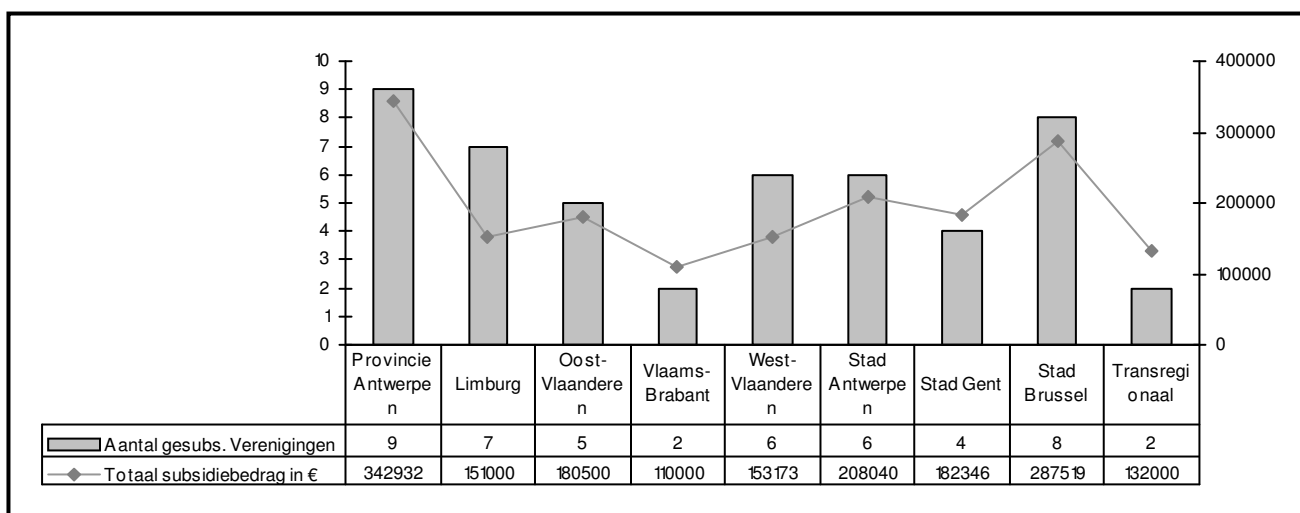
waar armen het woord nemen te weinig politieke opvolging of output ervaren en overheden te weinig input (Van Robaeys e.a. 2005). Dierckx (2007b) stelt vast dat er een behoefte is om de bestaande methoden van overleg en dialoog te herzien. In termen van kennisverruiming over de leefwereld kunnen ook consultaties van armen buiten de verenigingen, van ervaringsdeskundigen, van cliëntenraden, van diensten of dienstverleners die regelmatig in contact komen met de doelgroep(en) en van wetenschappelijk onderzoek een potentiële meerwaarde bieden. Door het enigszins enge draagvlak van de Verenigingen waar armen het woord nemen blijven ook specifieke maar belangrijke dimensies van armoede, zoals het etnisch-culturele, vandaag onderbelicht in de dialoog.

Figuur 1: Aantal via het Vlaams Network van verenigingen waar armen het woord nemen gesubsidieerde Verenigingen, en totaal subsidiebedrag 2003-2008

Bron: Vlaams Network van verenigingen waar armen het woord nemen

Figuur 2: Regionale spreiding van de via het Vlaams Network van Verenigingen waar armen het woord nemen gesubsidieerde Verenigingen, en totaal subsidiebedrag 2008

Bron: Vlaams Network van verenigingen waar armen het woord nemen

Tabel 1: Aantal Verenigingen waar armen het woord nemen naar subsidiebedrag en totaal subsidiebedrag verdeeld onder Verenigingen waar armen het woord nemen, 2003-2008

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
< € 5.000	39	10	0	0	3	4
€ 5.001- €1 5.000	0	8	35	5	1	1
€ 15.001- € 25.000	0	9	11	28	23	23
€ 25.001- € 35.000	4	1	1	10	0	0
€ 35.001- € 45.000	0	0	0	0	4	7
€ 45.001 - € 55.000	0	2	2	3	4	1
€ 55.001 - € 65.000	7	8	4	2	4	4
> € 65.000	0	0	4	6	8	9
Aantal gesubsidieerde Verenigingen	50	38	57	54	47	49
Totaal bedrag Verenigingen	707.751	896.315	1.037.511	1.613.512	1.747.510	1.747.510

Bron: Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen

Ook opgeleide ervaringsdeskundigen in de armoede kunnen een belangrijke rol spelen in het toegankelijker maken van hulp- en dienstverlening voor mensen in armoede. Op 1 januari 2008 waren er in totaal 54 afgestudeerde ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting, waarvan 80% vrouwen. Van hen waren er op dat moment 43 tewerkgesteld (waarvan 42 als ervaringsdeskundige); van de 47 beschikbare jobs voor ervaringsdeskundigen waren er in oktober 2007 2 vacant. Kind en Gezin is met 9 opgeleide ervaringsdeskundigen de grootste werkgever; daarnaast werken bij deze instelling ook een aantal ervaringsdeskundigen die de opleiding (nog) niet volgden. Bij de VDAB zijn er 5 en bij de federale overheidsdiensten 6 opgeleide ervaringsdeskundigen aan de slag. De meeste andere ervaringsdeskundigen zijn aan de slag bij non-profitorganisaties uit de welzijnssector. Vzw De Link die de opleidingen organiseert, signaleert dat het doorgaans gaat om reguliere tewerkstelling van onbepaalde duur. Een belangrijk knelpunt blijft de verloning van deze schakelfiguren bij de overheden: hoewel de functie die ze uitoefenen hoofdzakelijk op A1-niveau (samenwerking met hoger opgeleiden) dient te gebeuren, komen ze door het getuigschrift (op A2-niveau) in de laagste looncategorie terecht. Het koppelen van de verloning aan de competenties die geformuleerd worden in het 'beroepscompetentieprofiel van ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting' van de SERV zou volgens de organisatie een uitkomst kunnen bieden.

Tabel 2: Aantal afgestudeerde en tewerkgestelde ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting, 2001-2008, telkens op 1 januari, Vlaanderen

Sector / werkgever	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Afgestudeerde ervaringsdeskundigen	0	0	20	20	46	46	46	54
Kind en Gezin	4	4	4	4	12	12	11	9
Inloopteams Kind & Preventie	1	1	1	1	1	1	1	1
De Link	3	5	5	4	5	8	7	7
Armoedevereniging + Vlaams Netwerk				1	2	2	4	6
Samenlevingsopbouw (RISO-RIMO)		3	3	2	4	2	2	1
Centra voor Algemeen Welzijnswerk			2	2	4	4	2	2
Teams voor advies en ondersteuning (VL-B)			1	1	1	0	0	0
Inloopcentra						1	1	1
VDAB			1	3	3	3	3	5
OCMW Gent						1	0	1
Multidisciplinaire teams jeugdzorg					2	2	2	2
Onderwijs				1	4	2	2	1
Beleid: diverse Federale overheidsdiensten					2	2	3	6
Elders: niet als ervaringsdeskundige						1	0	1
Totaal van tewerkstelling	7	13	17	19	41	41	38	43
Totaal werkend als ervaringsdeskundige	7	13	17	19	40	40	38	42

Bron: vzw De Link

Op Vlaams niveau is er verder het Permanent armoedeoverleg (PAO) dat een instrument is om een meer integraal of inclusief armoedebeleid te voeren. Dit dient te gebeuren door verschillende beleidsdomeinen of –sectoren te laten (samen)werken om armoede te bestrijden; het overleg loopt zowel horizontaal als verticaal (inclusief het betrekken van de doelgroep). Dierckx (2007a) evalueerde het PAO en haar voorganger (VICA) en concludeert dat deze structuren amper een invloed hadden op de integrale aard van het beleid. *“De coördinatiestructuren bestaan op papier, maar functioneren niet naar behoren. Verklarende factoren daarvoor zijn de minimale bevoegdheid van de zogenaamde coördinerende minister voor Armoedebestrijding, het tekort aan formele en informele netwerken, de blijvende opsluiting van armoede in het welzijnsdomein, de nonchalante en snel wisselende toewijzing van de functie aandachtsambtenaar, de scoringsdrang van beleidsverantwoordelijken in het eigen domein en de verdeelde visie op armoedebestrijding binnen de regering”* (Dierckx, 2007b: 51). In de toekomst dient ook meer gestreefd te worden naar domeinoverschrijdende initiatieven, die echter ook een specifiek mandaat en middelen vragen. Het PAO stelt verder zelf vragen bij het mandaat en de opdracht van de aandachtsambtenaren armoedebestrijding in de verschillende departementen en afdelingen en naar de betrokkenheid van leidende ambtenaren zelf bij het armoedebeleid.

De beleidsparticipatie van mensen in armoede wordt ook buiten het armoededecreet nagestreefd. De Vlaamse overheid verwacht ook dat er op lokaal vlak, onder meer bij het opstellen van de ‘Lokaal Sociaal Beleid’-plannen wordt gestreefd naar de participatie van burgers - en in het bijzonder van mensen in armoede. Uit een rondvraag bij betrokken mandatarissen en ambtenaren (zie verder) blijkt echter dat deze doelstelling van het decreet in veel gemeenten weinig kans maakt om gehaald te worden.

2. Maatschappelijke dienstverlening

Het verlenen van maatschappelijke dienstverlening door mensen in staat te stellen om een menswaardig leven te leiden, is een opdracht die in eerste instantie in de OCMW-wet ingeschreven is³. Op lokaal vlak zijn ook heel wat andere actoren aan de slag die een rol spelen op het vlak van sociale dienstverlening, en die vaak elk werken met een eigen (sectorale) invalshoek. Vanuit een meer territoriale (lokale) ingesteldheid wil men vandaag de samenwerking tussen hulpverlening en beleid, en de toegang tot de lokale sociale dienst- en hulpverlening verbeteren via het decreet Lokaal Sociaal Beleid. Het is voorlopig afwachten welke impact de initiatieven uit de Lokaal Sociaal Beleidsplannen zullen hebben op het terrein en op de situatie bij de mensen in armoede. Een bevraging van mandatarissen en ambtenaren die betrokken zijn bij de opmaak van deze plannen (Sels en Vancauwenberghe, 2007) wees alvast uit dat men vooral positieve effecten verwacht voor de samenwerking tussen OCMW en gemeenten en dat men weinig hoop koestert voor een effectieve participatie van burgers (waaronder mensen in armoede). Om dienstverlening aan te bieden vanuit het perspectief van de ‘klant’, i. c. vaak mensen in armoede, is het echter nodig om ook hun stem in het lokale beleid in te brengen.

Vaak vinden armen immers niet (meteen) de weg naar sociale dienstverlening, zo blijkt uit recent onderzoek over onderbescherming (Steenssens e.a., 2007). De redenen waarom men de eerste stap naar het OCMW om het recht op een leefloon of een financiële bijpassing op te nemen niet zet, is dat men zelf geen nood aan hulp ervaart, dat men de

---

³ Wet van 8 juli 1976; B.S. 5 augustus 1976. Volgens de POD Maatschappelijke Integratie omvat de maatschappelijke dienstverlening van OCMW's: (1) het recht op maatschappelijke integratie door een tewerkstelling of een leefloon, die al dan niet gepaard gaan met een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie ; (2) de sociale bijstand in ruime zin.

eigen rechten niet kent of dat men geen hulp wil of durft vragen. Bij het OCMW zelf stellen zich problemen van niet-toekenning (door bijvoorbeeld domicilieproblemen of werkonwilligheid), van langdurige procedures en van een door de cliënt als negatief ervaren behandeling, waardoor mensen toch afhaken. De vraag die de onderzoekers zich ook stellen, is hoe groot de marge van OCMW's/lokale besturen mag in de toekenning van aanvullende steun; de grote verschillen in deze dienstverlening wekken immers de idee op dat deze steun arbitrair wordt toegekend. Daarnaast zijn er ook groepen voor wie de dienstverlening de facto beperkt is, zoals voor personen zonder legaal verblijf. Voor hen beperkt dit zich tot de Dringende Medische Hulp, een procedure die weinig gekend is bij de doelgroep, maar blijkbaar ook bij de zorgverstrekkers die vaak ten onrechte denken dat dit enkel van toepassing is bij zeer dringende gevallen en bijgevolg weigeren de nodige attesten in te vullen. Bovendien is de drempel bij deze groep om aan te kloppen bij het OCMW ook al veel hoger (Evenepoel en Druyts, 2007). De vraag is of Vlaanderen hier een rol kan spelen, eventueel in het kader van de preventieve gezondheidszorg.

3. Armoede en gezin

Zo'n 11,7% van de kinderen in Vlaanderen leven in een gezin dat inkomensarmoede kent. Het risico op inkomensarmoede en andere vormen van sociale uitsluiting verschilt sterk naargelang van het gezins- of huishoudtype waarin iemand leeft. Zo vormen vandaag vooral de eenoudergezinnen een bijzonder kwetsbare (en groeiende) maatschappelijke groep. Hun gezinsinkomen is vaker afhankelijk van een werkloosheidsuitkering of een leefloon en ze hebben een grotere kans om in armoede terecht te komen. Zo zien we dat in Vlaanderen meer dan één op vijf van de eenoudergezinnen⁴ onder de inkomensarmogrens duiken (zie tabel G1). Volgens de SILC 2005 leefde 22,2% van hen onder de armoedegrens; 27,9% gaf zelf aan (zeer) moeilijk rond te komen. Ook mét job, vindt men eenoudergezinnen vaker onder de armoedegrens, gezien ze vaker te vinden zijn in deeltijdse jobs, die veelal geen afdoende bescherming bieden tegen armoede. Onderzoek wees eerder al uit dat de combinatie van werk, huishoudelijke taken en de zorg voor (vooral kleine) kinderen voor deze groep vaak niet haalbaar is (Geurts, 2006). Vooral bij de jonge alleenstaande moeders (18-24 jaar) is de werkloosheidsgraad zeer hoog (52,3% tegenover 23,8% bij moeders met partner). Jongere kinderen houden moeders vaker thuis; eens de kinderen op schoolgaande leeftijd zijn, daalt het werkloosheidscijfer maar het blijft steeds veel hoger dan bij moeders met een partner. Een gebrek aan inkomen bij alleenstaande ouders en alleenstaanden, heeft ook op andere terreinen gevolgen, zoals op gezondheidsvlak: meer dan één op drie vindt de kosten voor gezondheid moeilijk tot onmogelijk te dragen in het huishoudbudget en 21% van de eenoudergezinnen ziet zich genoodzaakt om kosten voor gezondheidszorg uit te stellen omwille van financiële redenen. Ook kampen alleenstaande ouders vaker met mentale gezondheidsklachten, zoals symptomen van depressies, angststoornissen en slaapstoornissen.

Andere gezinsvormen met een verhoogd armoederisico zijn gezinnen waar niemand werkt en kroostrijke gezinnen (met meer dan 3 kinderen). Zo valt 17,8% van de gezinnen met drie of meer kinderen in Vlaanderen onder de armoedegrens, 16,7 geeft aan dat ze moeilijk rondkomen. De meest schrijnende cijfers zijn deze over de huishoudens met kinderen waar geen enkele volwassene aan het werk is: van deze gezinnen valt 69,7% onder de armoedegrens – ter vergelijking: bij tweeverdieners met kinderen is dit amper 2,8%. Meer algemeen stelde men vast dat kinderen uit kansarme gezinnen op de leeftijd van één jaar al een maand achterstand opgelopen hebben in hun cognitieve ontwikkeling ten opzichte van hun leeftijdsgenootjes (Meurs en Gül, 2004).

---

4 In bijna negen op tien eenoudergezinnen in Vlaanderen (86,6%) staat een vrouw aan het hoofd; in de helft van de eenoudergezinnen wonen twee of meer kinderen. 60% van de kinderen is jonger dan 12 jaar (Datawarehouse Arbeidsmarkt; Steunpunt WAV, 2006).

Tabel 3: Inkomensarmoederisico en moeilijk rondkomen naar huishoudtype, Vlaanderen, 2005.

	% onder de inkomensarmoedegrens	% dat (zeer) moeilijk rondkomt
Totaal zonder afhankelijke kinderen	11.3	12.5
Eenpersoonshuishouden	8.5	19.6
2 volwassenen, beiden < 65 jaar	5.9	7.8
2 volwassenen, minstens één ouder dan 65 jaar	17.9	15.2
Andere – geen afhankelijke kinderen	2.7	7.6
Totaal met afhankelijke kinderen	10.4	12.5
Eenoudergezin – minstens 1 afh. kind	22.2	27.9
2 volwassenen – 1 afh. kind	5	6.6
2 volwassenen – 2 afh. kinderen	5.7	7.6
2 volwassenen – 3 of meer afh. kinderen	17.8	16.7
Andere huishoudens met afh. kinderen	10.3	17

Bron: EU SILC 2005 - FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

Eén van de gekende knelpunten in dit verhaal (dat Vlaamse materie is), is kinderopvang. Het beperkte aanbod moet men vaak ver zoeken, de direct te betalen kosten liggen voor gezinnen met lage inkomens vaak nog hoog en men is doorgaans gebonden aan strikte uren (wat werken in ploegenstelsels bijvoorbeeld al zeer moeilijk maakt). Concreet waren er eind 2005 (Kind en Gezin) 95.529 plaatsen voor kinderopvang erkend door of onder toezicht van Kind en Gezin, wat een toename is ten opzichte van 2004 met 3,2%. In totaal zijn er in Vlaanderen 344 opvangplaatsen per 1.000 kinderen⁵; in 2004 was dit 341,9/1.000. Sinds 2000 is het aantal plaatsen per 1000 kinderen blijven stijgen, komende van 298,7/1.000. De stijging in 2005 staat vooral op conto van de bijkomende diensten en –plaatsen in de ‘private’ kinderopvang (zelfstandige kinderdagverblijven, onthaalouders, mini-crèches). Deze zelfstandige initiatieven bepalen zelf de prijs voor kinderopvang (vaak rond € 20/dag), wat voor gezinnen met lage inkomens geen nieuwe opties biedt. Idealiter zou kinderopvang onder 3 jaar even toegankelijk moeten zijn als het kleuteronderwijs.

Naast kinderopvang is er (ook) bij gezinnen in armoede vaak de nood aan bijkomende preventieve gezins- en opvoedingsondersteuning. Kind en Gezin heeft in deze een belangrijke rol; het is ook de meest aangewezen en gekende instelling die rechtstreeks contact heeft met jonge gezinnen in Vlaanderen. De voorbije jaren werden – in samenspraak met ervaringsdeskundigen in de armoede - heel wat initiatieven genomen om de dienstverlening meer laagdrempelig te maken. Toch blijven er problemen bestaan: zo vermeldt Dierckx (2007b) onder andere de situatie van werklozen die een job niet kunnen aanvaarden omwille van een gebrek aan kinderopvang, maar die tegelijk niet in aanmerking komen voor de voorrangregels in de kinderopvang omdat hij/zij geen job heeft. APGA e.a.(2007) signaleren zelfs voorbeelden waarin zo’n situatie wordt opgevat als werkweigering, waardoor een schorsing volgt.

4. Recht(sbedeling) en armoede

In dit Actieplan beperken de beleidsmaatregelen met betrekking tot ‘recht’ zich noodzakelijkerwijze (rechtsbedeling is hoofdzakelijk federale materie) tot de regelgeving omtrent overmatige schuldenlast, schuldbemiddeling en forensisch welzijnswerk.

⁵ Dit cijfer is enigszins overschat, omdat ook kinderen boven de 3 jaar worden opgevangen in de vermelde voorzieningen. Ook kinderen onder 6 jaar van zelfstandige onthaalouders en bij opvanggezinnen werden opgenomen.

Dat het aanpakken van overmatige schuldenlast ook in Vlaanderen een noodzaak is, zien we onder meer in het stijgend aantal beroepen op de collectieve schuldenregeling, de stijging in het aantal dossiers in de erkende diensten voor schuldbemiddeling (Vlaams Centrum Schuldbemiddeling, 2007) en het hoge aantal gezinnen dat door gas- en elektriciteitsleveranciers wordt gedropt⁶. Sinds 2001 is in Vlaanderen het aantal mensen in schuldbemiddeling gestegen met 69%. De erkende diensten voor schuldbemiddeling zijn vandaag in nagenoeg alle Vlaamse OCMW's (305 van 308 in december 2007) en in 23 CAW's aanwezig; daarnaast zijn er ook drie erkende samenwerkingsverbanden. Het Vlaams Centrum Schuldbemiddeling (2007) stelt hierbij het voorbehoud dat een (verplichte) formele erkenning geen garantie is dat men actief schuldbemiddeling aanbiedt. Daarnaast wordt door het Centrum ook gepleit voor een betere financiële ondersteuning van de schuldbemiddelingsdiensten, zoals dit gebeurt in Brussel en Wallonië. Het recent uitgewerkte uniforme registratiesysteem voor de erkende instellingen voor schuldbemiddeling zou in de toekomst ook een beter zicht moeten geven op de problematiek van schuldoverlast (in schuldbemiddeling) in Vlaanderen.

Preventieve maatregelen tegen overmatige schuldenoverlast zijn er ook, zoals het lessenpakket 'Op eigen benen' (Vanackere, 2007). Hierin leren jongeren uit het BSO in het kader van het Project Algemene Vakken geld beheren en overmatige schuldenlast vermijden. In ASO/TSO/KSO worden deze lessen echter niet gegeven, wat een beperking is. Ook voor volwassenen kan een dergelijk lessenpakket een verrijking zijn. Voorbeelden hiervan kunnen we in het Waalse landsgedeelte vinden, waar men vroeger via consumentenscholen, en vandaag via steungroepen budgetbeheer en preventie activiteiten organiseert, die moeten tegengaan dat mensen in een schuldenpiraal belanden.

5. Armoede en cultuur en vrije tijd

Onderzoek van onder andere Stroobandt, Lievens en Waeye (2006) wees uit dat Vlaanderen in vergelijking met Europese landen relatief hoge participatiecijfers aan cultuur kent (en dan vooral aan bepaalde vormen van cultuur zoals concerten, musea en ballet). Culturele participatie is echter ook sterk sociaal bepaald. Mensen in armoede kennen financiële, culturele, sociale en persoonlijke (psychologische) drempels die hen hinderen om deel te nemen aan culturele activiteiten. Het toeleiden van mensen in armoede naar cultuur is dan ook geen evidentie. De sociale omgeving speelt immers een belangrijke rol in de mate waarin iemand deelneemt aan cultuur (in brede zin), in termen van de impact van de culturele participatie van iemands sociale netwerk; bij kinderen gaat het dan vooral over de cultuurparticipatie van de ouders. Socio-economische kenmerken zoals het opleidingsniveau blijken echter nog een veel belangrijkere factor te zijn: laaggeschoolden participeren significant minder vaak aan allerhande vormen van cultuur (bioscoopbezoek, festivals, optredens of meer elitaire kunstvormen) dan hogergeschoolden. Dit geldt ook voor bijvoorbeeld sportactiviteiten en op vakantie gaan (Steunpunt Re-creatief Vlaanderen, 2005; Scheerder, 2004).

Bekijken we de huishoudbudgetenquête 2005 zien we dat de laagste inkomensgroep (10% laagste inkomens) gemiddeld € 313 op jaarbasis spendeert aan cultuur en sport; bij de hoogste (10%) inkomens is dit € 1.613 (meer dan 5 keer zoveel). Voor musea en theaters gaat het om € 58 per jaar bij de laagste en € 277 bij de hoogste inkomens. De EU SILC 2005 geeft dan weer aan dat 56,2% van de personen die leven onder de armoedegrens niet in de mogelijkheid zijn om jaarlijks één week op vakantie te gaan (tegenover 23,9% boven de armoedegrens). Meer dan driekwart (76,2%) van de inkomensarmen participeren ook niet aan sociale, recreatieve activiteiten buitenshuis (tegenover 59,7% boven de armoedegrens).

---

⁶ Volgens de VREG (2006) ging het eind 2005 om 35.000 'gedropte' klanten voor elektriciteit en 24.000 voor gas.

De initiatieven die bijvoorbeeld worden genomen in het kader van het Steunpunt Vakantieparticipatie - dat in 2006 20.632 reizigers kende - zijn zeker een positief gegeven maar bereiken uiteraard maar een fractie van de meer dan 330.000 Vlamingen die dit niet kunnen betalen.

Het Vlaamse Fonds Cultuurparticipatie, beheerd door een samenwerkingsverband tussen onder meer Welzijnsschakels, het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, VOOB en Samenlevingsopbouw, wil de cultuurkansen voor kansengroepen verhogen. Het beschikbare budget van het Fonds in 2006 bedroeg 152.870 euro, waarvan ongeveer een derde naar projecten uit het niet-gesubsidieerde cultuuraanbod gaat. Men bereikte in 2006 14.489 mensen via 162 organisaties, voornamelijk Verenigingen waar armen het woord nemen, Centra voor basiseducatie en migranten- en/of vluchtelingenwerkingen. Op een studiedag van dit Fonds in maart 2007 omtrent 'Cultuur voor iedereen' haalt men aan dat de basisvoorwaarde voor participatie de verlaging van de financiële drempel blijft waarbij ook een inbreng van en samenwerking met de lokale overheid wordt verwacht. Andere knelpunten blijven het bereiken van niet-georganiseerde mensen in armoede, de toeleiding naar het actieve culturele leven en de uitwisseling en samenwerking met andere actoren (op lokaal vlak, in de culturele sector). Het recente participatiedecreet in het domein cultuur, jeugd en sport (Vlaamse Regering, 2007b) moet ook verder de basis leggen voor meer cultuur- jeugd- en sportprojecten van en voor mensen in armoede, personen met een handicap, gedetineerden, etnisch-cultureel diverse groepen en gezinnen met kinderen.

6. Inkomen en rondkomen

Armoede is een complex fenomeen dat zich uitstrekt over verschillende domeinen van het leven, maar het hebben van een laag inkomen is er zeker een belangrijk kenmerk van. De inkomensproblematiek kan vanuit verschillende standpunten bekeken worden.

Bekeken vanop het niveau van de gehele maatschappij moeten we aandacht hebben voor de (on)gelijke verdeling van inkomens en vermogens. Aan de onderkant van de inkomensverdeling wonen heeft immers andere gevolgen bij een zeer ongelijke inkomensverdeling, dan wanneer dat minder het geval zou zijn. Uit de recentste EU SILC (Survey on income and living conditions) van 2005 blijkt dat het totale inkomen van de 20% rijksten in Vlaanderen 3,5 keer zo groot is als dat van de 20% armsten. Hierbij stellen we vast dat volgens deze gegevensbron de inkomensverdeling in Vlaanderen veel minder ongelijk is dan de meerderheid van de EU-landen, aangezien de verhouding voor de EU-25 rond 5 schommelt. Een andere bron waaraan we de inkomensverdeling kunnen meten zijn de fiscale statistieken, die opgesteld worden op basis van de belastingsaangiften. Hier leren de cijfers voor het aanslagjaar 2005 (inkomens 2004) ons dat de twee hoogste inkomensdecielen na belastingen 43% van het netto-inkomen bezitten. Dit aandeel is al jaren stijgend en de stijging zet zich ook dit jaar verder. In scherp contrast daarmee zet het aandeel van de laagste twee decielen ook dit jaar zijn daling verder en komt het nog uit op 5,1%. Ter vergelijking kunnen we aangeven dat dit aandeel in 2000 nog 5,7% bedroeg en dat de hoogste twee decielen toen nog maar 40% van het inkomen na belastingen bezaten.

Daarnaast kunnen we via grootschalige surveys als de SILC-enquête op microniveau een inzicht krijgen over inkomensarmoede bij huishoudens en individuen. Uit de SILC 2005 blijkt dat in Vlaanderen 10,7% van de bevolking moet leven van een inkomen dat onder de armoedegrens⁷ ligt. Naast deze armoedemaat wordt er in de SILC ook een meer subjectieve

---

⁷ De relatieve armoedegrens ligt op 60% van het nationaal mediaan equivalent inkomen. Dit komt voor een alleenstaande overeen met een netto maandinkomen van € 822. Voor elke bijkomende volwassene in het huishouden wordt dit bedrag met de helft verhoogd (gewicht van 0,5) en voor elk

armoedemaat opgenomen die weergeeft welk aandeel van de bevolking het gevoel heeft niet rond te komen. In Vlaanderen geldt dit voor 12,5% van de bevolking. In de enquête wordt ook bevestigd dat bepaalde socio-economische groepen een verhoogd armoederisico lopen. Zo loopt het armoederisico bij 65-plussers op tot 20,4% en lopen ook alleenstaanden (18,5%) en alleenstaande ouders (22,2%) een verhoogd armoederisico.

De cijfers over de wettelijke armoedegrens (leefloon) geven ons een beeld van het aantal mensen dat een beroep doet op een uitkering en hoe dit aantal evolueert. Gemiddeld waren er in Vlaanderen in 2006 25.600 RMI⁸-ontvangers, wat een stijging is ten opzichte van 2005 (24.779) en 2004 (25.474), maar nog lager ligt dan in 2003 (25.896). Meer dan een vierde (25,9%) van de leefloontrekkers in Vlaanderen is jonger dan 25 jaar. Bijna de helft (48,4%) van de leefloontrekkers is alleenstaand en 60,3% van hen is van het vrouwelijk geslacht. Wie niet voldoet aan de voorwaarden om een RMI te ontvangen, kan bij het OCMW ook terecht voor maatschappelijke hulp. In 2006 ging het in Vlaanderen om gemiddeld 17.919 personen. Voor de meerderheid van hen (13.633) ging het om financiële steun. Het aantal activeringsmaatregelen in het kader van het recht op maatschappelijke hulp ligt nog laag (815), maar neemt elk jaar toe. Daarnaast deden op 1 januari 2007 149.553 personen met een handicap hun recht gelden op een of meerdere tegemoetkomingen, wat een stijging met 5% betekent op jaarbasis.

Beschikken over een laag inkomen betekent ook dat men keuzes moet maken in de uitgaven. Dit wordt duidelijk geïllustreerd in de resultaten van de huishoudenquête 2005. Zo zien we dat voor de laagste drie inkomensdecielen de maandelijkse uitgaven hoger liggen dan hun beschikbaar inkomen, wat impliceert dat ze een beroep moeten doen op hun spaargeld, indien ze dit hebben, of schulden aangaan. Dit laatste wordt bevestigd door de cijfers van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren die aantonen dat in 2006 het aantal personen in België die een aanvraag deden voor een procedure voor collectieve schuldenregeling met 15,5% gestegen is. Ook het aantal personen in België dat minstens drie kredietcontracten heeft, steeg in 2006 met 6,8%.

De mogelijke impact van het Vlaamse niveau op dit gebied is beperkt en dient voornamelijk indirect te gebeuren, gezien het inkomens/fiscaal beleid federale materie is.

7. Onderwijs

Onderzoek heeft in het verleden al aangetoond dat het Vlaamse onderwijs in het algemeen vrij goed scoort, maar dat vrijwel nergens de ongelijkheid in het onderwijs groter is dan in Vlaanderen. Kinderen uit de zwakkere sociale klassen worden vaak weg geselecteerd waardoor ze op het einde van het secundair onderwijs onderaan het watervalstelsel eindigen en ook veel minder aan het hoger onderwijs deelnemen. Deze laaggeschoolde jongeren hebben ook een hoger risico om werkloos te worden en te blijven en hebben mede daardoor ook meer kans om onder de inkomensarmoedegrens te belanden.

De ongelijkheid begint al in het kleuteronderwijs. Diverse onderzoeken (Meurs & Gül, 2004; Groenez, Van Den Brande & Nicaise, 2003; Hermans & Opdenakker, 2005) toonden al aan dat kinderen uit sociaal zwakkere huishoudens daar al een achterstand oplopen. Deelname aan het kleuteronderwijs is bovendien ongelijk verdeeld: kleuters uit de lagere sociale klassen beginnen vaak later aan het kleuteronderwijs en lopen mede daardoor ook later

---

kind onder de 14 jaar met bijna een derde (gewicht van 0,3). De armoedegrens voor een koppel zonder kinderen ligt dus op € 1.233 en voor een alleenstaande met twee kinderen is dit € 1.315

⁸ RMI staat voor het Recht op Maatschappelijke Integratie. De wet betreffende het Recht op Maatschappelijke Integratie vervangt sinds 2002 de voormalige Bestaansminimumwet. Het Recht op Maatschappelijke Integratie omvat het leefloon of een tewerkstelling via artikel 60 § 7 of artikel 61 van de OCMW-wet of via andere activeringsmaatregelen.

vaker een achterstand op (Groenez e.a., 2003). De sensibilisering rond het belang van vroegtijdige participatie vanaf 2,5 jaar en het uitroepen van het schooljaar 2007-2008 tot “jaar van de kleuter” met diverse communicatie-initiatieven zou de komende jaren moeten leiden tot verhoogde participatiecijfers in het kleuteronderwijs.

Kinderen met kansarme of allochtone ouders hebben een hogere kans op schoolachterstand of een verwijzing naar het buitengewoon lager onderwijs (Groenez e.a., 2003; Hermans e.a., 2004). Het aandeel van het buitengewoon onderwijs is in het lager onderwijs al jaren aan het stijgen. In het schooljaar 2006-2007 zette deze stijging zich verder en liep dit aandeel op tot 6,5% van de leerlingen. Tien jaar geleden lag dit percentage nog op 5,5%. Het is opmerkelijk dat deze stijging gebeurt, ondanks het geïntegreerd onderwijs, waardoor steeds meer kinderen met een handicap of leerstoornis in het regulier onderwijs terecht kunnen. Het aantal leerlingen daar evolueerde van 1.289 in het schooljaar 2000-2001 tot 5.439 in het schooljaar 2006-2007, bijna een verviervoudiging. Indien deze stijging in doorverwijzingscijfers enkel een gevolg was van een betere detectie van problemen, zou deze evaluatie in belangrijke mate positief zijn; het blijkt echter dat de doorverwijzing (bewust of onbewust) sociaal selectief gebeurt, en soms op basis van oneigenlijke criteria (zoals het onvoldoende kennen van de taal door kinderen van allochtone herkomst). Ook het feit dat bepaalde zaken in het buitengewoon onderwijs gratis of goedkoper zijn is soms een reden voor doorverwijzing. Omdat schoolkosten geen rol mogen spelen in de schoolkeuze, keurde de Vlaamse regering een aantal maatregelen goed die de kosten van onderwijs moeten binnen de perken houden. Het stelsel van schooltoelagen zal voor de kleuterschool worden ingevoerd en in het lager onderwijs werd het decreet rond kosteloos onderwijs goedgekeurd. Er werd een lijst opgemaakt van zaken die scholen gratis ter beschikking moeten stellen en vanaf 1 september 2008 komt er een maximumfactuur per leerjaar voor activiteiten die niet noodzakelijk zijn voor het behalen van de eindtermen. In de toekomst zou het in 2007 goedgekeurde ‘leerzorgkader’, dat de komende jaren geleidelijk zal worden ingevoerd, aan elk kind zorg op maat moeten garanderen.

In het voorbije schooljaar 2006-2007 liepen in het lager onderwijs gemiddeld 15,04% van de leerlingen vertraging op in hun studies. In het eerste leerjaar blijft het aandeel van leerlingen dat achterstand oploopt beperkt tot 12,19%, maar dit stijgt tot 14,84% in het zesde jaar. De cijfers bevestigen ook de grotere kans op het oplopen van een achterstand voor leerlingen van vreemde nationaliteit: waar van de leerlingen met Belgische nationaliteit slechts 13,7% een leerachterstand van minstens één jaar oploopt, geldt dit voor maar liefst 42,5% van de leerlingen met een vreemde nationaliteit. Dit contrast wordt nog groter wanneer we kijken naar de leerlingen die meer dan één jaar achterstand oplopen: bij de leerlingen met Belgische nationaliteit gaat het over slechts 0,93% van de leerlingen, bij de leerlingen met vreemde nationaliteit loopt dit op tot maar liefst 10,27%. Daarbij moet nog opgemerkt worden dat een groot deel van de allochtonen van de tweede en de derde generatie de Belgische nationaliteit bezit, waardoor het aantal leerlingen van buitenlandse herkomst met achterstand wellicht nog wordt onderschat.

Recent onderzoek (Lacante e.a., 2007) toonde aan dat TMA-leerlingen⁹ bij het begin van het secundair onderwijs op alle cognitieve vaardigheden – numerieke, ruimtelijke en verbale – lager scoren dan autochtone leerlingen, waarbij de lagere scores het meest uitgesproken zijn voor de verbale vaardigheden. De studie toonde ook aan dat, hoewel autochtonen en allochtonen bij de start van het onderwijs dezelfde studiemotivatie en belangstelling voor leertaken hebben, ze ook in het secundair onderwijs duidelijk verschillende scores. De positieve motivatie vertaalt zich bij allochtonen namelijk niet in een gelijkaardige inzet voor leertaken. Zo staan allochtone leerlingen minder positief tegenover huiswerk en steken ze er ook minder tijd in. In het secundair onderwijs loopt het aantal allochtone leerlingen dat één of meer schooljaren achterstand oploopt, dan ook verder op. In het totaal kijkt 28,6% van de

---

⁹ Met etnische origine die via minstens één van de ouders terug te voeren is op Turkije, de Maghreb en/of de Arabische wereld.

leerlingen in het gewoon secundair onderwijs tegen minstens één jaar vertraging aan; bij allochtonen loopt dit op tot maar liefst 70,2%. We stellen hier ook vast dat de kloof tussen jongens en meisjes, die al bestond in het lager onderwijs, breder wordt: waar 24% van de meisjes met een achterstand zit, geldt dit voor een derde (32,6%) van de jongens. Ook naar onderwijsvorm zijn er grote verschillen in de opgelopen achterstand. In het ASO ligt het cijfer bij het einde van het zesde jaar het laagst: slechts 13,6%. In het BSO heeft na het zesde jaar maar liefst 58,3% minstens één jaar achterstand. Het nieuwe financieringssysteem voor het leerplichtonderwijs dat in 2008 zal ingaan, zal voor die onderwijsvormen waarin veel leerlingen met een zwakker socio-economisch profiel aanwezig zijn, leiden tot meer middelen en omkadering, wat er op termijn zou moeten toe leiden dat de verschillen in schoolse achterstand tussen deze onderwijsvormen verkleinen.

De kans dat een jongere doorstroomt naar het hoger onderwijs hangt nog altijd sterk af van het profiel van de ouders. Uit de recentste SONAR-enquête blijkt dat bij kinderen van wie de moeder hooggeschoold is 88,7% doorstroomt naar het hoger onderwijs. Voor jongens gaat het om 85,8% en voor meisjes loopt dit op tot 92%. Een heel ander beeld krijgen we voor leerlingen van wie de moeder laaggeschoold is: slechts 43,6% van hen neemt deel aan het hoger onderwijs, waarbij ook hier het percentage jongens (37,7%) duidelijk lager ligt dan dat van de meisjes, van wie nog de helft (49,8%) aan hoger onderwijs begint. Jongeren met een lage socio-economische achtergrond hebben ook vaker een vooropleiding in TSO of BSO, wat hun kansen op doorstroming beperkt. In het nieuwe financieringsmodel voor het hoger onderwijs, dat in 2008 van start gaat, wordt een aanmoedigingsfonds opgericht, dat de slaagkansen van kwetsbare doelgroepen moet helpen verhogen. De komende jaren zullen moeten uitwijzen in hoeverre dit fonds ook daadwerkelijk zijn doel zal bereiken.

De jaarlijkse VDAB-studie van schoolverlaters geeft een goed beeld van hoe de uitstroming naar werk verloopt. Van de 77.494 schoolverlaters na het schooljaar 2004-2005 zochten er na één jaar nog 9.966 (12,9%) naar werk. Van deze 12,9% had 8% in de loop van dat jaar wel werkervaring opgedaan; 4,9% had dus nog geen kans gekregen op de arbeidsmarkt. We stellen ook hier vast dat hoe lager het opleidingsniveau, hoe groter de kans dat de leerling na een jaar nog werkloos is. Van de leerlingen die niet verder raakten dan de tweede graad van het secundair onderwijs was na een jaar nog 23,5% op zoek naar werk, wat weliswaar een beter resultaat is dan het jaar daarvoor (37,5%). Voor leerlingen uit het DBSO daarentegen viel er, ondanks het goede economische klimaat, amper een verbetering vast te stellen, want hier bleef nog ruim één op drie (34,1%) na één jaar zonder werk achter, voor 11% zelfs zonder enige werkervaring. De leerlingen in het stelsel van de middenstandsopleiding presteren echter opvallend beter: slechts 10,9% van hen was na één jaar nog werkloos en slechts 3,8% had dan nog geen enkele werkervaring. Daarmee scoren ze zelfs beter dan degenen die hun diploma secundair onderwijs haalden in het ASO (12,5%), BSO (14,4%), TSO (12,4%) en KSO (17,9%). Een mogelijke verklaring voor de verschillen tussen de twee alternerende leersystemen is dat het DBSO vaak het eindpunt is van een waterval, waardoor er veel niet-gemotiveerde leerlingen zitten die schoolmoe zijn. In de dit jaar afgesloten Competentieagenda engageren de sociale partners zich om bedrijven te mobiliseren tot een groeipad om jaarlijks 75.000 stages voor leerlingen uit het TSO en BSO op te zetten. Dit zou de kansen van de leerlingen in het DBSO op de arbeidsmarkt de komende jaren sterk moeten verbeteren, aangezien momenteel van degenen die tijdens hun opleiding geen werkervaring konden opdoen, na één jaar nog 44% werkloos is. Een laatste belangrijk punt om te vermelden uit de VDAB-cijfers is de stijging van het aantal schoolverlaters zonder enige kwalificatie met een honderdtal leerlingen tot 1.330 in het schooljaar 2004-2005. Ook hier wil men via de competentieagenda extra investeren in het begeleiden en verbeteren van studie- en beroepskeuze om de ongekwalificeerde uitstroom in de komende jaren terug te dringen.

8. Werkgelegenheid

De positie die men inneemt op de arbeidsmarkt bepaalt in zekere mate de sociale positie van een persoon, en heeft een impact op uiteenlopende domeinen als de woonsituatie, de gezondheid en de onderwijskansen van de kinderen. Zo blijkt uit de cijfers dat het hebben van een baan een sterke dam opwerpt tegen armoede. Uit de laatste SILC-enquête (2005) stellen we vast dat slechts 3% van de werkenden in Vlaanderen een verhoogd armoederisico heeft, bij de werklozen echter zit één op vijf onder de armoederisicodrempel. Bij de gepensioneerden stellen we vast dat 18,2% zich onder de armoedegrens bevindt.

Eind november 2007 telde Vlaanderen nog 166.444 niet-werkende werkzoekenden (NWWZ). Dit zijn er 31.478 of 15,9% minder dan vorig jaar op hetzelfde tijdstip. De werkloosheidsgraad kwam uit op 5,87%. De evolutie van werkloosheidscijfers is grotendeels afhankelijk van de nationale en internationale economische situatie. Na een periode van laagconjunctuur tussen 2001 en 2004, versnelde de economische groei wereldwijd en is hij tot op de dag van vandaag relatief sterk gebleven. De daling van de werkloosheidscijfers is een fenomeen dat zich dan ook in de meeste Europese landen voordoet. De vraag die dan rijst is hoe deze nieuwe banen het afgelopen jaar verdeeld werden over de actieve bevolking. Naast de conjuncturele werkloosheid, die de afgelopen jaar duidelijk verminderd is, bestaat er ook een meer structurele vorm van werkloosheid waarbij zogenaamde 'kansengroepen' ook wanneer het economisch beter gaat, vaker en langer aan de zijkant van de arbeidsmarkt blijven staan. Op dit vlak blijkt er voor de langdurig werklozen in 2007 toch enige vooruitgang te zijn geboekt. Waar het aantal langdurig werklozen in 2006 nog bleef stijgen, is dit in 2007 (licht) beginnen dalen. Mogelijk beginnen hier de effecten te spelen van het curatieve luik van de sluitende aanpak van werkzoekenden. Daarnaast speelt uiteraard ook de toenemende krapte op de arbeidsmarkt, waardoor uiteindelijk ook de kansengroepen meer aan bod komen. We moeten hierbij ook wel vaststellen dat de daling bij de langdurig werklozen zich vooral afspeelt in de groep die tussen 1 en 3 jaar werkloos is, en dat bij de zeer langdurig werklozen (langer dan 5 of 10 jaar) er weinig vooruitgang wordt geboekt. Een van de andere beleidsmaatregelen om de tewerkstellingskansen van deze kansengroepen te verhogen, zit vervat in de beheersovereenkomst tussen de Vlaamse regering en de VDAB voor de periode 2005-2009. Hierbij werd als doelstelling opgenomen om voor vier prioritaire kansengroepen (laaggeschoolden, ouderen (50+), allochtonen en personen met een handicap) een positieve oververtegenwoordiging te voorzien in de trajectwerking voor werkzoekenden. In de praktijk blijkt echter dat enkel de ondervertegenwoordiging van arbeidsgehandicapten is verbeterd in 2006. De oververtegenwoordiging van allochtonen is licht gedaald en de aanzienlijke ondervertegenwoordiging van oudere werkzoekenden is nog iets verscherpt in 2006 (Vandenbroucke, 2007). Om de kansengroepen meer kansen te bieden op een traject met beroepsspecifieke opleidingen, voerden de VDAB-competentiecentra een prioriteitsregeling in voor kansengroepen bij opleidingen waarvoor wachtlijsten bestonden. Ook hier behaalde de prioriteitsregeling niet het verwachte resultaat: enkel de vertegenwoordiging van arbeidsgehandicapten is relatief toegenomen in de VDAB-competentiecentra, de ondervertegenwoordiging van laaggeschoolde en oudere werkzoekenden is in 2006 nog iets verder verscherpt.

Wanneer we kijken naar de situatie van laaggeschoolden, blijft deze nog steeds precair. De helft (51%) van de NWWZ in Vlaanderen in 2007 is laaggeschoold. De redenen waarom ze in de werkloosheid terecht komen zijn uiteenlopend: er is een grote vraag naar (technologische) kennis en vaardigheden dat vaak ook gepaard gaat met de vraag naar ervaring en diploma's. Voor veel banen wordt een diploma van (minstens) hoger secundair onderwijs de norm en wie lager geschoold is komt dan vaak niet in aanmerking. Daarnaast speelt ook vaak een werkloosheidsval, voor de laaggeschoolden die enkel in aanmerking komen voor de laagstbetaalde arbeidsplaatsen. Om de werkloosheidsval aan te pakken werd in april 2007 het Vlaams Actieplan Werkloosheidsvallen goedgekeurd, wat onder andere al leidde tot een verhoogde tussenkomst voor kinderopvang voor werkzoekenden. Daarnaast

bevat het plan nog maatregelen die verder moeten uitgewerkt worden op Vlaams of federaal niveau en waarvan de impact bijgevolg nog niet meetbaar is.

Een opvallende zaak in 2007 is de lichte daling van het aantal werkzoekenden ouder dan 50 jaar, aangezien de registratiebasis voor oudere werklozen de afgelopen jaren verruimd is. We mogen deze daling echter niet alleen op naam van de ingevoerde tewerkstellingspremie 50+ schrijven, aangezien deze voorlopig met 2.800 toegekende premies sinds april 2006 onder de verwachtingen blijft. Het invoeren van een verplichte informatiesessie voor 50-plussers is mogelijk wel een significante factor. Tot midden 2006 konden oudere werkzoekenden vrijwillig bij de VDAB aankloppen, vanaf juli 2006 wordt iedere oudere werkzoekende na 3 maanden werkloosheid uitgenodigd op een verplichte informatiesessie waarna hij vrijwillig kan kiezen om al dan niet in een traject naar werk te stappen. We stellen vast dat het niet-bereik van de VDAB bij volwassen werkzoekenden hierdoor significant is gedaald.

9. Huisvesting

De negatieve gevolgen van een slechte woonsituatie op verscheidene vlakken (gezondheid, onderwijsprestaties kinderen, relaties binnen het gezin...) kunnen moeilijk worden overschat. Spijtig genoeg ligt een kwaliteitsvolle en betaalbare woning voor vele armen v r buiten hun bereik. Door een ontoereikend aanbod in de sociale huisvesting worden zij vaak gedwongen hun heil te zoeken op de private huurmarkt.

De Woonsurvey 2005 (Heylen e.a., 2007) schetst een duidelijk socio-economisch profiel van de Vlaming op de verschillende segmenten van de woonmarkt. Wat de eigenaars betreft, is bij een gelijk inkomen de kans om eigenaar te zijn duidelijk groter bij gezinnen waar de referentiepersoon werkt (76,7%) dan wanneer hij of zij werkloos (45,7%) is. Het percentage eigenaars ligt bovendien nog aanzienlijk hoger voor huishoudens met twee werkenden (85,2%) in vergelijking met deze met slechts één werkende (67,5%). Het bedrag dat deze eigenaars lenen om hun aankoop te financieren, blijft nog steeds stijgen. Het gemiddeld bedrag voor een hypothecair krediet lag in België in het eerste trimester van 2007 op   101.052 (BVK, 2007). Er wordt niet alleen steeds meer geleend, maar ook voor een alsmaar langere termijn. Waar in 2003 de helft van de ontleners nog koos voor een formule op twintig jaar, opteerden in 2006 al zes op tien voor een looptijd van vijftientig of dertig jaar. Sinds 2006 zijn in België ook leenformules op veertig jaar verkrijgbaar, maar hun aandeel is (voorlopig) nog beperkt.

Bijna één op vijf (18,5%) gezinnen in Vlaanderen huurt zijn woning op de private markt. Het aandeel van de private huurmarkt is al decennialang aan het afbrokkelen, in 2001 bedroeg het nog 20,6%. Het gevolg hiervan is dat de private huurmarkt vandaag, zeker in vergelijking met het buitenland, nog maar een klein aandeel van de woonmarkt uitmaakt. De Woonsurvey bevestigt hier de resultaten van vroegere studies over het socio-economisch profiel van de sociale huurder (De Decker en Geurts, 2000 en Pannecoucke e.a., 2001): op de private huurmarkt in Vlaanderen zijn werklozen, mensen met lage inkomens, eenoudergezinnen en alleenstaanden oververtegenwoordigd. Door de uitbreiding van het stelsel van de huursubsidies in 2007 zouden volgens berekeningen van de administratie (Keulen, 2007) 4.000 nieuwe huurders per jaar van de subsidie kunnen genieten, wat nog altijd maar een klein deel van de totale huurpopulatie betreft. De private huurmarkt is ook een startersmarkt: in de leeftijdsgroep onder de 35 is ze oververtegenwoordigd. Aan de andere kant is ook de groep van boven de 65 hier oververtegenwoordigd. We stellen ook vast dat de kwaliteit van de woningen op de private huurmarkt gemiddeld van lagere kwaliteit is dan op de eigendomsmarkt. Zo is er volgens de inwoners van eigendomswoningen in 71,2% van de woningen geen enkele herstelling nodig, bij de huurwoningen bedraagt dit cijfer slechts 45,9%.

Het Kenniscentrum voor Duurzaam Woonbeleid (Winters e.a., 2004) berekende dat maar liefst 39% van alle private huurders voldoen aan de wettelijke voorwaarden om in aanmerking te komen voor een sociale huurwoning, wat overeen komt met ongeveer 180.000 gezinnen. Niet iedereen die er recht op heeft, wil echter ook effectief een sociale woning huren. Het profiel van de sociale huurder valt volgens de Woonsurvey nog zwakker uit dan dat van de private huurder: de helft van de huishoudens behoort tot het laagste inkomenskwintiel en minder dan drie op tien van de gezinshoofden is tewerkgesteld. Dit wordt tevens bevestigd door het gemiddeld equivalent inkomen (inkomen gecorrigeerd voor het aantal personen in een huishouden): bij een sociale huurder bedroeg dit in 2005 maandelijks € 913, voor een private huurder € 1.251 en voor een eigenaar € 1.496. Wat opleiding betreft, zijn vooral laaggeschoolden oververtegenwoordigd op de sociale huurmarkt: 37,6% van de gezinshoofden heeft hoogstens een diploma lager onderwijs en 27,2% hoogstens lager middelbaar onderwijs. Slechts 4,3% van de sociale huurders heeft hogere studies voltooid.

Om het recht op menswaardig wonen te garanderen nam de Vlaamse regering in 2007 maatregelen om de energiearmoede te bestrijden. In mei werd het ontwerpdecreet hierover goedgekeurd. Daardoor zal het afsluiten van de nutsvoorzieningen van gezinnen voortaan aan een reeks afgelijnde voorwaarden worden onderworpen. Het decreet betekent dan ook een extra stap vooruit in de strijd tegen energiearmoede, na eerdere beslissingen om de minimale levering op te trekken van 6 naar 10 ampère en de periode waarin de stroom niet mag worden afgesloten met een maand te verlengen.

10. Gezondheidszorg

Ongelijkheden en vormen van uitsluiting zijn ook op het domein van gezondheid een realiteit voor mensen die in armoede leven. Wie onderaan de maatschappelijke ladder staat, heeft meer kans op een minder goede gezondheid, kent minder 'gezonde' jaren en heeft een hogere kans op vroegtijdige sterfte. Een analyse van het gepoolde bestand van de Gezondheidsenquêtes van 2001 en 2004 (De Boyser, 2007) geeft een goed beeld van de fysieke en mentale gezondheidstoestand in Vlaanderen, de leefstijl en de toegang tot de gezondheidszorg in termen van een aantal socio-economische kenmerken.

Volgens het WIV (2006) is de subjectieve evaluatie van de eigen gezondheid één van de beste indicatoren voor de algemene gezondheidstoestand op individueel en maatschappelijk niveau. In Vlaanderen rapporteert zo'n 16% van de bevolking tussen 18 en 65 jaar een redelijke, slechte tot zeer slechte gezondheid. Het percentage neemt toe met de leeftijd en daalt naarmate men een hoger opleidingsniveau heeft. Dit cijfer verschilt duidelijk naargelang men boven of onder de armoedegrens leeft: van de mensen in armoede rapporteert meer dan één op vijf (22%) een slechte gezondheid tegenover 16% bij wie het inkomen boven de armoedegrens ligt. Werkenden hebben ook een beduidend betere (subjectieve) gezondheid dan wie niet aan het werk is. Bij zieken en invaliden ligt het aantal personen met een slechte subjectieve gezondheid uiteraard zeer hoog (acht op tien met een slechte gezondheid), maar ook werklozen en jonge gepensioneerden onder 65 jaar beoordelen hun eigen gezondheid vaak als slecht (De Boyser, 2007).

Uit onderzoek is gebleken dat er een duidelijke relatie bestaat tussen leven in armoede en het aantreffen van depressies en andere psychische aandoeningen (Levecque, 2007). In de Gezondheidsenquêtes spreekt men van 'psychologisch onwelbevinden' wanneer men twee of meer klachten heeft die wijzen op een mentaal probleem, vanaf minstens vier klachten heeft men het over 'ernstige mentale problemen'. In het algemeen blijkt 11% van de Vlamingen te kampen met ernstige psychische problemen. De zwakkere socio-economische groepen blijken ook hier vaker problemen te rapporteren: 38% van de zieken en invaliden en 19% van de werklozen. Inkomensarmen blijken ook een hoger risico op depressie te hebben en ook een hoger risico op ernstige angsten te hebben (9% tegenover 5% bij niet-armen).

Verschillen in leefstijl hebben ook een duidelijke invloed op de algemene gezondheidstoestand en het al dan niet voorkomen van (ernstige) gezondheidsproblemen. Volgens Mackenbach (2005) zou de leefstijl de socio-economische verschillen in morbiditeit voor de helft verklaren. Het al of niet hebben van een sedentaire levensstijl is hierin een belangrijke factor: een gebrek aan lichaamsbeweging verhoogt het risico op overgewicht en obesitas en recent is ook een verhoogd risico op hypertensie, ademhalingsstoornissen, kankers, vruchtbaarheidsproblemen en lever- en galblaasziekten vastgesteld (Kopelman, 2007). Ook hier stellen we socio-economische verschillen vast: armen hebben vaker een sedentaire levensstijl dan niet-armen (27% versus 21%) en hebben ook vaker last van overgewicht (44% versus 39%). De specifieke bevoegdheid van Vlaanderen inzake preventieve gezondheid noopt ook hier tot verdere actie, bij mensen in armoede, maar ook vooral bij jongeren: de socio-economische verschillen in leefstijl die we vandaag bij hen reeds vaststellen, zullen op termijn immers blijven zorgen voor differentiële morbiditeits- en mortaliteitscijfers.

Inzake de betaalbaarheid en toegankelijkheid van de gezondheidszorg in Vlaanderen kunnen we gelijkaardige socio-economische verschillen vaststellen. Van wie onder de armoedegrens leeft geeft maar liefst 57% aan dat ze de uitgaven voor gezondheid moeilijk tot onmogelijk in hun huishoudbudget kunnen passen, tegenover 19% van de niet-armen. Bij 6% van de Vlamingen leidt dit effectief tot het uitstellen van uitgaven voor gezondheidszorg omwille van geldgebrek. Bij mensen onder de armoedegrens loopt dit op tot 17%. Het beschikken over een hospitalisatieverzekering kan hier uitkomst bieden, maar net de kwetsbaarste groepen beschikken hier vaak niet over: vier op tien van wie ziek of invalide is heeft geen hospitalisatieverzekering. Er zijn ook sommige sociale categorieën die recht hebben op een vermindering van het remgeld, volgens de Gezondheidsenquête zou dit ongeveer 7% van de Vlamingen betreffen. Het gaat daarbij echter maar om 17% van wie inkomensarm is. Dit is grotendeels het gevolg van het beleid dat zich op sociale categorieën richtte en niet op de inkomenssituatie. Het in 2007 ingevoerde OMNIO-statuut zou hier een antwoord op moeten bieden. Ook de in voorbereiding zijnde maximumfactuur voor niet-medische zorgen zou, wanneer zij in werking treedt, het percentage Vlamingen dat uitgaven voor gezondheidszorg uitstelt omwille van geldgebrek moeten doen dalen de komende jaren, evenals de geleidelijke verhoging van de uitkeringen van de Vlaamse zorgverzekering.

11. Tot slot

Algemeen kan gesteld worden dat de uitdagingen voor het Vlaams armoedebeleid onder meer liggen in het beter afstemmen van beleidsmaatregelen op de bestaande situatie en op de leefwereld van mensen in armoede. Hierbij is het van belang om beleidseffecten in de mate van het mogelijke te meten en hiaten in het armoedebeleid te benoemen. De bestaande methoden die het huidige armoedebeleid moeten ondersteunen, dienen evenzeer aan een kritische reflectie te worden onderworpen. Zo is er onder meer reden om te pleiten voor een bredere consultatie van mensen in armoede, ervaringsdeskundigen en dienstverleners om een ruimere kennis over het leven in armoede (en de hulpverlening aan mensen in armoede) te verwerven.

Voor wat de concrete thema's betreft, is het zo dat bepaalde domeinen (zoals inkomensbeleid/fiscaal beleid, justitie) voornamelijk op federaal niveau worden behandeld. Niettemin kan Vlaanderen daar op heel wat terreinen een flankerend beleid voeren. Andere domeinen zijn volledig Vlaamse materie; in de bovenstaande tekst werden heel wat problematieken aangestipt waarop het beleid ingrijpt of kan ingrijpen. We stippen enkele cruciale uitdagingen aan. Zo liggen er op het vlak van huisvesting uitdagingen om de grote groep mensen in armoede te ondersteunen die een woning betrekken op de private huurmarkt (op het vlak van huur en energiearmoede). Een betere ondersteuning van gezinnen kan onder meer gebeuren door een meer toereikende en toegankelijke

kinderopvang voor alle gezinnen en kinderen. Voor heel wat (potentiële) werknemers is kinderopvang-op-maat immers een noodzakelijke voorwaarde om aan de slag te gaan en te blijven. Tot slot zijn bepaalde doelgroepgerichte maatregelen een stap in de goede richting, maar bereiken ze vaak maar een fractie van wie in armoede leeft (zoals op het vlak van cultuur en vakantieparticipatie).

Bibliografie

- ANTWERPS PLATFORM GENERATIEARMEN, ABVV, ACV, & STEDELIJKE ARMOEDECEL STAD ANTWERPEN (2007), *Discussienota in het kader van de rondetafel 'kinderopvang en armoedebestrijding'*, Antwerpen.
- BEROEPSVERENIGING VAN HET KREDIET. (2007). *Communiqué 1/6/2007. Cijfers inzake hypothecair krediet m.b.t. het 1ste trimester 2007*, (online), <http://www.upc-bvk.be/documents/public/Persbericht%20hyp%20cijfers%202007Q1.pdf>.
- DE BOYSER, K. (2007), Armoede, sociale ongelijkheid en gezondheid in cijfers, in J. VRANKEN, G. CAMPAERT, K. DE BOYSER en D. DIERCKX (eds) Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2007, Leuven/Voorburg: Acco, pp. 153-165
- DIERCKX, D. (2007a), Tussen armoedebeleid en beleidsarmoede. Een retrospectieve en interventiegerichte analyse van de Vlaamse beleidspraktijk, Leuven/Leusden: Acco.
- DIERCKX D. (2007b) Armoedebeleid bestaat niet, in: Vranken J. e.a. (eds.), Armoede en Sociale Uitsluiting. Jaarboek 2007, Acco: Leuven/Voorburg
- DE DECKER, P., & GEURTS, V., (2000), Wonen. Residualiseert de huursector?, In J. Vranken, D. Geldof, G. Van Menxel & J. Van Ouytsel (eds.), *Armoede en Sociale Uitsluiting. Jaarboek 2000*, Leuven/Leusden: Acco, pp. 193-203.
- EVENEPOEL, V. & DRUYTS E. (2007) Ziek maar zonder verblijfsvergunning in België: wat nu?, in: VRANKEN J. e.a. (eds.) Armoede en Sociale Uitsluiting. Jaarboek 2007, Acco: Leuven/Voorburg.
- GEURTS, K. (2006), De arbeidsmarktpositie van alleenstaande ouders. Nieuwe bevindingen uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, (Reeks Acht is meer dan duizend - Eindrapport), Leuven: Steunpunt WAV.
- GROENEZ, S., VAN DEN BRANDE, I., & NICAISE, I. (2003), Cijferboek sociale ongelijkheid in het Vlaamse onderwijs. Een verkennend onderzoek op de Panelstudie van Belgische Huishoudens, Leuven: Steunpunt LOA 'Loopbanen doorheen onderwijs naar de arbeidsmarkt'.
- HERMANS, D., & OPDENAKKER, M.-C., (2005), Allochtonen in het basis- en het secundair onderwijs in Vlaanderen In Steunpunt WAV & VIONA - Stuurgroep Strategisch Arbeidsmarktonderzoek (eds.), *Jaarboek*, Antwerpen: Garant, pp. 187-208.
- HERMANS, D., OPDENAKKER, M.-C., VAN DE GAER, E. & VAN DAMME, J. (2004), *Ongelijke kansen in het secundair onderwijs in Vlaanderen. Een longitudinale analyse van de interactie-effecten van geslacht, etniciteit en socio-economische status op de bereikte onderwijspositie*, (LOA-rapport nr. 7), Leuven: Steunpunt Loopbanen doorheen Onderwijs naar Arbeidsmarkt, Cel voor Analyse van Onderwijsloopbanen.
- HEYLEN, K., LE ROY, M., VANDEN BROUCKE, S., VANDEKERCKHOVE, B., & WINTERS, S. (2007), *Wonen in Vlaanderen. De resultaten van de Woonsurvey 2005 en de Woningbouw 2005*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement RWO - Woonbeleid.
- KEULEN, M. Beleidsbrief Wonen: beleidsprioriteiten 2007-2008, Brussel
- KOPELMAN, P. (2007), Health risks associated with overweight and obesity, *Obesity Reviews*, 8 (suppl. 1): 13-17.
- LACANTE, M., ALMACI, M., VAN ESBROECK, R., LENS, W. & DE METSENAERE, M. (2007), *Allochtonen in het hoger onderwijs: onderzoek naar factoren van studiekeuze en studiesucces bij allochtone eerstejaarsstudenten in het hoger onderwijs*, Brussel/Leuven: VUB/KULeuven.
- LEVECQUE, K. (2007), *Exclusion in kind and mind; een sociologisch onderzoek naar het verband tussen armoede en depressie vanuit een multidimensionaal armoedeperspectief*, niet-gepubliceerd doctoraal proefschrift, Universiteit Antwerpen, Antwerpen.
- MACKENBACH, J. P. (2005), *Health Inequalities: Europe in profile*, London: UK Presidency of the EU.
- MEURS, P., & GÜL, J. (2004), Ontwikkelingsgerichte opvoedingsondersteuning bij kansarme, allochtone gezinnen, *Tijdschrift Klinische Psychologie*, 34(3).
- PANNECOUCHE, I., VAN DAM, R., GEURTS, V., DE DECKER, P., GOOSSENS, L., & CANTILLON, B. (2001), *Profiel van de sociale huurder en subjectieve beleving van de realisaties van de sociale huisvesting. Eindrapport (Onderzoeksrapport)*, Antwerpen: UFSIA - OASes & CSB.

- SCHEERDER, J. (2004) Uitgesloten van deelname: over sportbeoefening en sociale exclusie in Vlaanderen, in: VRANKEN, J., DE BOYSER, K. & DIERCKX, D. (eds.), Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2004. Leuven / Voorburg: Acco, 147-163.
- SELS, P. & VANCAUWENBERGHE, G. (2007) Sorry, geen tijd voor strategische planning! Strategische planning in lokale besturen: het Lokaal Sociaal Beleidsplanningsproces als case. In: OCMW-visies: <http://www.ocmwvisies.be/OnLineLezen/200703%20StrategischePlanning.pdf>
- STEENSSENS, K., DEGAVRE, F., SANNEN, L., DEMEYER, B., & VAN REGENMORTEL, T. (2007), Leven (z)onder leefloon. Deel 1 Onderbescherming onderzocht, Leuven: KU Leuven – HIVA.
- STEUNPUNT RE-CREATIEF VLAANDEREN (2005), Cultuurparticipatie in Vlaanderen 2003-2004. Eerste analyse van de survey: belangwekkende cijfers en conclusies, Gent: Steunpunt Re-creatief Vlaanderen.
- STROOBANDT, F., LIEVENS, J. & WAEGE, H. (2006), Cultuurparticipatie in het Europa van de 15: Vlaanderen, 'Best in class?', presentatie Studiedag van het steunpunt Re-Creatief Vlaanderen (20/10/2005): 'Cultuurparticipatie in breedbeeld Basisgegevens en eerste analyses van de survey 'Cultuurparticipatie in Vlaanderen 2003-2004'.
- VANACKERE, S. (2007). Jongeren beroepsonderwijs leren omgaan met geld. Persbericht 22 augustus 2007, from <http://www.stevenvanackere.be>
- VANDENBROUCKE, F. (2007), Beleidsbrief Werk: beleidsprioriteiten 2007-2008, Brussel
- VAN ROBAEYS, B., DIERCKX, D., & VRANKEN, J. (2005), (G)een blad voor de mond. Spanningsvelden bij de participatie van armoedeverenigingen aan het armoedebeleid, Gent: Academia Press.
- Vlaams Centrum Schuldbeïndeling (2007) Is de vraag naar schuldbeïndeling nog bij te houden? op: <http://www.centrumschuldbeïndeling.be/ondersteuning/schuldbeïndelaar.htm>
- VREG (2006) Rapport van de Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt van 22 juni 2006.
- WINTERS, S., HEREMANS, F., ELSINGA, M., MARCHAL, A., VANDEKERCKHOVE, B., & VAN STEEN, G. (2004), *Op weg naar een Vlaamse huursubsidie?*, Leuven: Kenniscentrum voor Duurzaam Woonbeleid.
- WIV (2006), *Gezondheidsenquête door middel van Interview, België, 2004*, Brussel: WIV.

Hoofdstuk II: Het Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid als deel van het geheel

Armoede is een complex probleem dat dus ook op verschillende beleidsdomeinen tegelijk moet worden aangepakt. Die maatregelen mogen elkaar uiteraard niet tegenwerken en mogen ook geen nieuwe problemen veroorzaken. Daarom moet een doelmatig Vlaamse armoedebestrijdingsbeleid rekening houden met de andere beleidsniveaus, en vice versa.

1. Partnerschap met de lokale besturen

Lokale besturen zijn het best geplaatst om zicht te hebben op noden van kansarme burgers op hun grondgebied. De hulp- en dienstverlening waartoe de armen zich richten moet immers laagdrempelig en dus meestal lokaal georganiseerd worden.

1.1. Gemeentefonds

Het gemeentefonds (decreet van 5 juni 2002) is hét instrument van de Vlaamse Regering om de lokale besturen financieel te ondersteunen. De verdeling van de middelen uit dat fonds houdt onder meer rekening met het aantal kansarme burgers en de fiscale armoede in de gemeente.

De lokale besturen kunnen vrij beslissen over de besteding van de middelen uit het gemeentefonds. De Vlaamse Regering verwacht wel dat de lokale besturen:

- zich engageren voor een armoedebeleid in partnerschap met de armoedeverenigingen op hun grondgebied,
- het OCMW op hun grondgebied een deel van de middelen uit het gemeentefonds geven om een lokaal sociaal beleid te voeren. Als dat niet gebeurt, stort de Vlaamse Regering automatisch 8 % van het gemeentefonds door naar het OCMW.

1.2. Vlaams Stedenfonds

Het Vlaams Stedenfonds (decreet van 5 juli 2002) is een specifieke bijkomende financiering voor 13 steden en voor de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), die Vlaanderen vertegenwoordigt in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Het fonds ondersteunt een duurzaam stedenbeleid op alle vlakken: economisch, maar ook ecologisch, cultureel of sociaal. De Vlaamse Regering wil een duurzame en leefbare stad die op een rechtvaardige manier welvaart en welzijn realiseert voor zoveel mogelijk mensen, met bijzondere aandacht voor de zwakkeren.

Vanuit die visie op duurzaamheid heeft de Vlaamse Regering op 14 december 2007 een beleidsovereenkomst afgesloten met de 13 steden en de VGC voor de periode 2008-2013. De beleidsovereenkomsten focussen op het verbeteren van de leefbaarheid én het tegengaan van dualisering. De steden hebben in die overeenkomsten aangegeven hoe ze die doelen willen nastreven. Over alle beleidsovereenkomsten heen komen vooral het recht op huisvesting, onderwijs, werkgelegenheid, cultuur, jeugd en vrije tijd, en maatschappelijke dienstverlening aan bod (zie www.thuisindestad.be).

1.3. Lokaal sociaal beleid

Het kaderdecreet Lokaal Sociaal Beleid van 19 maart 2004 biedt een kader voor een coherent, democratisch, doelmatig en efficiënt lokaal sociaal beleid. Het decreet vertrekt vanuit de sociale grondrechten en wil de ongelijkheid wegwerken in de toegang tot die grondrechten. De lokale besturen moeten dat bereiken met een geïntegreerd beleid en een geïntegreerde dienstverlening, en door een coördinerende rol te spelen tegenover de lokale actoren.

Volgens de beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin moet het lokale armoedebestrijdingsbeleid duidelijk aanwezig zijn binnen het lokaal sociaal beleid en moeten mensen in armoede en hun verenigingen er sterk bij worden betrokken.

Het lokaal sociaal beleidsplan

Aan de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten werd de opdracht gegeven om de lokale besturen bij te staan in de realisatie van het lokaal sociaal beleidsplan. Hierbij zal blijvend in aandacht worden besteed aan de participatie van kansarme doelgroepen.

De lokale sociale beleidsplannen voor de periode 2008-2013 werden in 2007 of begin 2008 goedgekeurd door de lokale besturen en bezorgd aan de Vlaamse overheid. In 2008 zal bij de screening van de lokale beleidsplannen worden nagegaan in hoeverre kwetsbare bevolkingsgroepen werden betrokken bij de opmaak van dit plan.

Het sociaal huis

Een belangrijke pijler van het decreet is een goede toegang tot de dienstverlening. Burgers weten niet altijd waar ze hulp of diensten kunnen verkrijgen en voor sommigen is de drempel ook te hoog. De aangeboden dienstverlening is vaak ook versplinterd tussen verschillende diensten waardoor de burger soms heen en weer moet lopen.

Het decreet verplicht de lokale overheden om binnen het lokaal sociaal beleid een specifieke informatie-, loket- en doorverwijsfunctie uit te bouwen: het sociaal huis. Dat loket moet minimaal een geïntegreerde toegang bieden tot de sociale dienstverlening van gemeente en OCMW. Dat moet een belangrijke hefboom zijn voor de automatische toekenning van rechten en voor de verhoogde toegankelijkheid van basisrechten voor iedereen, maar vooral voor de kansarmen. Het uiteindelijke doel van het sociaal huis is om zo dicht mogelijk bij de mensen te staan.

Volgens het decreet dient elk lokaal bestuur ten laatste begin 2009 over een sociaal huis te beschikken. In heel wat lokale besturen is het sociaal huis reeds operationeel. Andere werken volop aan de opstart. In 2008 zal in samenwerking met de VVSG de invoering van een kwaliteitslabel voor sociale huizen onderzocht worden. Het label wil een erkenning betekenen voor die lokale besturen die werk maken van een toegankelijke sociale dienstverlening.

2. Partnerschap met de provinciale overheden

De provinciale overheden bieden lokale besturen ondersteuning bij het voorbereiden en plannen van hun lokaal armoedebelaid. Ze doen dat via voorbereidend onderzoek en door gegevens te verzamelen voor de lokale overheden.

De verschillende provincies beperken zich niet tot de ondersteuning van lokale besturen en hebben bijkomende instrumenten uitgewerkt. De nota "Naar een provinciaal armoedebelaid.

Visietekst met prioriteiten en inventaris.” van de Vereniging van Vlaamse Provincies vormt het uitgangspunt voor een eigen provinciaal armoedebeleid.

Alle provincies ontplooiën acties en ontwikkelen instrumenten voor elke prioriteit in de nota. Ze beperken zich evenwel niet tot deze opdrachten. De prioriteiten zijn:

1. Ondersteuning van groepswerkingen met kansarmen binnen het impulsbeleid van de provincies
2. bovenlokale samenwerking van verenigingen en andere organisaties die met armen werken (netwerkvorming)
3. het scheppen van mogelijkheden voor dialoog tussen OCMW's en lokale besturen en kansarmen (lokaal sociaal beleid).
4. informatie en vorming (planning en sensibilisering)
5. inclusief beleid stimuleren binnen het eigen bestuur
6. inclusief beleid stimuleren bij derden (impulsbeleid)
7. het inzetten van ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting stimuleren bij derden en in de eigen werking

In het overleg met minister Vanackere van 21 november 2007 gaven de gedeputeerden aan dat ze een samenwerkingsakkoord willen afsluiten met de Vlaamse regering rond volgende punten:

1. Het ondersteunen van groepswerkingen (cf. opdracht 1);
2. Het ondersteunen van samenwerkingsverbanden met samenlevingsopbouw (cf. opdracht 2);
3. Het inbrengen van de ervaringskennis van de kansarmen in de beleidsdialoog, naar eerstelijnsdiensten en in vormingen (cf. andere opdrachten).

3. Partnerschap met de federale overheid

Een mijlpaal in het federale Belgische armoedebestrijdingsbeleid is het Algemeen Verslag over de Armoede (1994). Dat verslag is het typevoorbeeld van een dialoog tussen hulpverleners, specialisten en de mensen die in armoede leven en hun verenigingen. Het Algemeen Verslag over de Armoede (AVA) bracht vele tientallen beleidsvoorstellen samen: specifieke voorstellen, maar ook aanbevelingen voor een structurele aanpak.

Een belangrijk referentiepunt in het armoedebestrijdingsbeleid is het Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten betreffende de bestendinging van het armoedebeleid (5 mei 1998).

Dat akkoord richtte onder meer de Interministeriële Conferentie Maatschappelijke Integratie en het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting op.

Het Steunpunt en het tweejaarlijks Verslag over bestaansonzekerheid

Het Steunpunt wordt mee gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap en staat onder meer in voor het tweejaarlijks Verslag over bestaansonzekerheid, armoede, sociale uitsluiting en ongelijke toegang tot de rechten, voorzien in het Samenwerkingsakkoord. Met de publicatie van dit tweejaarlijkse Verslag wil het Steunpunt een vervolg bieden op het AVA van 1994. Dat opvolgingsverslag is gebaseerd op overleg met de armenverenigingen, de sociale partners, mensen die beroepsmatig rond armoede werken en wetenschappers. Ook de Vlaamse overheid was betrokken bij het tot stand komen van dit verslag. Het plaatst nieuwe problemen op de voorgrond, stelt nieuwe maatregelen voor, evalueert het armoedebestrijdingsbeleid en stimuleert de ideeënuitswisseling. Het vierde Tweejaarlijks Verslag van het Steunpunt is in december 2007 aan het publiek voorgesteld. Het bestaat uit twee delen. Deel 1 is een opvolging van de oriëntaties van 2005 (op basis van overleggroepen werd nagegaan wat er gebeurd is rond 13 thema's). Deel 2 is een

thematisch deel rond vier thema's (energie, permanente campingbewoning, onderwijs, sociaal-professionele integratie).

IMC

De Interministeriële Conferentie Integratie in de Maatschappij kwam in 2007 samen op 14 november 2007. Op de agenda stonden: het protocolakkoord voor de integratiesector, het activiteitenverslag 2006 van het steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, de methodologie ter voorbereiding van het Europees jaar 2010 voor de bestrijding van armoede, en de methodologie voor het NAPIncl.

4. Partnerschap met Europa

De Europese Unie bepaalt meer en meer de politieke agenda in haar 27 lidstaten. Waar tot voor kort de Europese bekommernissen enkel van economische aard waren, wordt het blikveld nu verruimd. Nieuw is de sociale dimensie die de aandacht opeist. In Lissabon (maart 2000) is de verdere uitbouw van een meer sociaal Europa prominent op de agenda gekomen. De concrete invulling van dit beleid wordt bepaald door wat de lidstaten belangrijk vinden. Binnen armoedebestrijding is dit onder meer concreet gemaakt in de opdracht voor iedere lidstaat tweejaarlijks Nationale Actieplannen te maken.

De nadruk ligt op de uitwisseling tussen de lidstaten aan de hand van gemeenschappelijk geformuleerde doelstellingen, nationale actieplannen, peer-review, een gemeenschappelijk rapport en gemeenschappelijke indicatoren die onderling vergelijking mogelijk maken aangevuld met een communautair actieprogramma (de Open Methode van Coördinatie). Begin september 2006 bezorgde België het eerste Strategisch rapport voor de sociale bescherming en insluiting 2006-2008 aan de Europese Commissie. Het Nationaal Actieplan Sociale Insluiting (NAPIncl) 2006-2008 maakt hier deel van uit. Dit NAPIncl geeft een analyse van de trends en uitdagingen inzake de armoede en sociale uitsluiting voor België en de acties en maatregelen die de federale overheid en de gefedereerde entiteiten plannen in de periode 2006-2008 om een beslissende impact te hebben op de uitroeiing van de armoede tegen 2010, zoals afgesproken op de Europese Raad in Lissabon (2000). In dit actieplan worden drie sleuteluitdagingen aangehaald en gekoppeld aan concrete targets. Het betreft de uitdaging om:

1. te zorgen dat iedereen over een goede en betaalbare woning beschikt;
2. meer mensen uit risicogroepen aan het werk helpen;
3. voor kinderen de cirkel van de armoede doorbreken.

In het voorjaar wordt het NAPIncl 2008-2010 opgemaakt dat dient bezorgd te worden aan de Europese Commissie in september 2008 in het kader van het tweede Strategisch rapport voor de sociale bescherming en insluiting.

Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding met zijn maatregelen en prioriteiten is de basis voor de Vlaamse inbreng.

De acties en maatregelen uit het NAPIncl worden opgevolgd door een technische werkgroep met de ambtenaren belast met het armoedebestrijdingsbeleid van de verschillende overheden, een uitgebreidere thematische werkgroep "acties", en een werkgroep "indicatoren".

De Afdeling Welzijn en Samenleving van het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin staat in voor de relevante Vlaamse deelname aan de totstandkoming en opvolging van het NAPIncl.

Eind 2007 werd de Vlaamse overheid ook betrokken bij de werkzaamheden van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind, in functie van de redactie van het derde

periodiek rapport van België betreffende het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Dit ondermeer door deelname aan de aan de werkgroep 'recht van kinderen op bescherming tegen armoede en bedelarij'. In 2008 zal dit rapport worden goedgekeurd.

1. Participatie

Participatie (in zijn bredere betekenis: actief deel uitmaken van de samenleving en een menswaardig leven kunnen leiden als lid van die samenleving) is een recht dat doorheen alle tien de grondrechten loopt. We schetsen hier de beleidsmaatregelen die vooral gericht zijn op de beleidsparticipatie van armen. In het kader van het minderheden- en inburgeringsbeleid wordt ook wel gesproken van actief burgerschap. Ook burgers in een zwakke sociaal-economische situatie moeten zich actief kunnen engageren in en betrokken worden bij de verschillende maatschappelijke domeinen en de vormgeving van de samenleving. Van cruciaal belang is hun deelname aan de politieke besluitvorming en de regelgeving op de diverse domeinen van het armoedebestrijdingsbeleid.

ACTIES

In dit onderdeel beschrijven we het lopende beleid. Een aantal maatregelen dient namelijk te worden gecontinueerd om resultaten te bereiken in de hardnekkige en complexe problematiek van armoede. Per actie worden de realisaties in 2007 en de plannen voor 2008 vermeld.

1.1. Participatie aan de actualisatie van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding

In overleg met het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen werd besloten om voor de actualisering 2008 van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding – in tegenstelling tot in 2007 – geen afzonderlijke consultatieronde te organiseren.

De verschillende maatregelen uit het actieplan worden door het Vlaams Netwerk per beleidsdomein besproken op basis van de gesprekken in het verticaal permanent armoedeoverleg en in de thematische werkgroepen van het Vlaams Netwerk. Daarnaast werd aan het Vlaams Netwerk gevraagd om per grondrecht de acties te vermelden die volgens hen prioritaire aandacht verdienen in het verticaal permanent armoedeoverleg in 2008. Deze kunnen dan als uitgangspunt dienen voor de besprekingen in het verticaal permanent armoedeoverleg van het betreffende beleidsdomein.

1.2. Ervaringsdeskundigen en verenigingen waar armen het woord nemen

De beleidsnota van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin vermeldt dat mensen die in armoede leven bijzondere aandacht en zorg verdienen. 'Zij moeten kunnen aansluiten bij de (lokale) samenleving. Dit impliceert dat uitsluiting en achterstelling bestreden en voorkomen worden, dat de achterstandpositie bij deze mensen weggewerkt wordt, dat

effectieve participatie van deze groepen in de samenleving en aan de beleidsuitvoering bevorderd wordt en dat hun sociaal kapitaal ten volle gewaardeerd wordt.'

Het armoededecreet van 12 maart 2003 is een belangrijke stap om de beleidsparticipatie en het overleg met armen te verankeren. Dat gebeurt door de verenigingen waar armen het woord nemen te ondersteunen, en door de opleiding en inschakeling van ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting. Ervaringsdeskundigheid geeft een belangrijke meerwaarde omdat het de concrete belevingstoets inbrengt binnen de reguliere voorzieningen en het reguliere aanbod.

Het Vlaams Netwerk is de gesprekspartner van de Vlaamse overheid voor alle materies die mensen in armoede aanbelangen en vzw De Link voor alle materies die ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting aanbelangen.

Verenigingen waar armen het woord nemen

Verenigingen waar armen het woord nemen zorgen ervoor dat armen effectief betrokken worden bij het uitstippelen, uitwerken en evalueren van het beleid. Participatie van armen staat bij hen centraal. In 2006 ging het om 54 organisaties, die via het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen een erkenning en subsidiëring ontvingen. In 2007 werden 47 organisaties erkend en gesubsidieerd. Het totale subsidiebedrag werd verhoogd tot 1.747.510 euro. In 2008 worden met hetzelfde bedrag 49 verenigingen gesubsidieerd.

In 2007 besteedde de Vlaamse overheid bijzondere aandacht aan het betrekken van allochtone armen bij de verenigingen waar armen het woord nemen. Hoewel allochtonen een groot armoederisico lopen, stellen we vast dat allochtonen niet bij alle armoedeverenigingen even intens betrokken zijn. De Vlaamse overheid wil de 'goede praktijken' inzake het werken met allochtone armen in kaart brengen en hierover een dialoog/samenwerking tussen de verschillende betrokken partijen (armoede- en allochtonenverenigingen, overheden, academici...) tot stand brengen. Dit moet leiden tot een actieplan inzake diversiteit in het Vlaamse armoedebeleid. We doen hiervoor beroep op de diensten van het Vlaams Minderhedencentrum. In 2008 zal dit project resulteren in een seminarie en een verslagboek met beleidsaanbevelingen.

De Link

De erkende en gesubsidieerde vzw De Link coördineert de opleiding en tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting. De organisatie wil mee de missing link invullen tussen de aanpak van armoede en de armen zelf. De Link wil ook symbool staan voor de maatschappelijke erkenning van armoede als een structureel probleem dat structurele oplossingen verdient.

Vzw De Link gaat uit van de kracht van de armen. Zij kunnen, ondersteund door het opleidingsaanbod, de ervaring van maatschappelijke uitsluiting op alle mogelijke levensdomeinen kaderen en hanteerbaar maken voor de armoedebestrijding. De samenleving heeft deze specifieke deskundigheid nodig in haar strijd tegen de armoede. Eind september 2007 waren er in totaal 54 afgestudeerde ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting. Van hen zijn er 43 tewerkgesteld als ervaringsdeskundige, waarvan onder meer 10 bij Kind en Gezin, 7 in diverse federale overheidsdiensten en 3 bij de VDAB. De meeste overige ervaringsdeskundigen vonden werk bij non-profitorganisaties uit de welzijnssector.

De methodiek van ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting is nieuw en vraagt nog verdere introductie in het werkveld. Momenteel zijn er 47 beschikbare jobs tegenover 54 afgestudeerde ervaringsdeskundigen. Er dient werk gemaakt te worden van de ontwikkeling van structurele tewerkstellingsporen. Daarnaast moeten de structurele problemen worden

opgelost waarmee de ervaringsdeskundigen soms te kampen hebben (regelgeving die aanwerving belet, bewijs van goed gedrag en zeden, ...). De ervaring leert dat de job van ervaringsdeskundige psychisch zwaar is en dat een goede integratie van ervaringsdeskundigen in de arbeidsorganisatie niet vanzelfsprekend is, maar mits de nodige openheid zeker de moeite loont en een meerwaarde biedt in de hulp- en dienstverlening.

1.3. Participatie van minderheden

De groeiende culturele diversiteit maakt dat ook armoede 'kleurrijker' wordt. Net als andere beleidssectoren wordt het armoedebestrijdingsbeleid voor de uitdaging geplaatst om voldoende aandacht te hebben voor de specifieke behoeften van armen van een andere herkomst.

Sinds 2004 is er voor het eerst een Vlaamse minister functioneel bevoegd voor inburgering. Zijn beleid ontwikkelt zich via twee sporen: een inburgeringsbeleid en een diversiteitsbeleid. Het diversiteitsbeleid heeft tot doel het samenleven in diversiteit en de samenlevingsproblemen die hierdoor kunnen ontstaan, te managen. Diversiteit houdt in dat er specifieke aandacht is voor specifieke doelgroepen zoals de woonwagenbevolking en de trekkende beroepsgroepen, de allochtonen en de nieuwkomers, de asielzoekers en de erkende vluchtelingen en de mensen zonder papieren.

Een diversiteitsbeleid moet ieders deelname aan de samenleving bevorderen. Dat gebeurt in de eerste plaats via een actief 'versterkt en gedeeld' burgerschap. Daarmee wordt bedoeld: participeren aan de samenleving met respect voor anderen, bijdragen aan de welvaart door werk en eigen inspanning, eerbied en respect opbrengen voor fundamentele rechten, en mensen niet uitsluiten en discrimineren vanwege hun etnische, religieuze of culturele achtergrond. Het volstaat niet om discriminatie te bestrijden: alle burgers moeten aan de slag. Het verenigingsleven krijgt daarbij een belangrijke rol toebedeeld.

Minderhedenforum

Allochtonen zijn in beleidstermen burgers waarvan minstens een van de ouders of grootouders is geboren buiten België, en die zich in een achterstandspositie bevinden vanwege hun etnische afkomst of hun zwakke sociaal-economische situatie. Allochtonen kunnen al dan niet Belg zijn. Het inburgerings- en diversiteitsbeleid is meer dan een armoedebestrijdingsbeleid, maar de strijd tegen sociale uitsluiting maakt dat beide beleidsdomeinen bepaalde raakpunten hebben.

Om de participatie van de doelgroepen en hun organisaties bij het decreet van etnisch-culturele minderheden van 28 april 1998 te verzekeren, erkent de Vlaamse Regering sinds augustus 2000 een forum van etnisch-culturele minderheden (kortweg het Minderhedenforum). Het Minderhedenforum is een koepel van verenigingen van allochtonen, vluchtelingen en woonwagenbewoners en komt tegemoet aan de vraag van de doelgroepen om zelf te beschikken over een instrument voor belangenbehartiging op Vlaams niveau.

Het Minderhedenforum is de gesprekspartner van de overheid voor alle materies die de etnisch-culturele minderheden aanbelangen. Sinds 2004 werd de werking van het forum uitgebreid tot 5 personeelsleden.

Woonwagenforum

Woonwagenbewoners zijn mensen met een eigen, nomadische cultuur die traditioneel in een woonwagen wonen of gewoond hebben. Die bevolkingsgroep is helemaal niet homogeen en bestaat uit een aantal deelgroepen:

- de Voyageurs (die afstammen van de autochtone trekkende bevolking),

- de Manoesj zigeuners (zigeuners van Indische oorsprong die in de 15de eeuw in onze streken arriveerden),
- de Rom zigeuners (die sinds het einde van de 19de eeuw naar West-Europa zijn gekomen via Oost-Europa en afkomstig zijn uit India),
- de Roma, zigeuners uit Oost-Europa die vooral de laatste jaren, onder meer als vluchteling, naar West-Europa migreren.

De trekkende bevolking omvat naast woonwagenbewoners ook de trekkende beroepsbevolking (binnenschippers, foorreizigers en circuslui). Bij die laatste groepen hangt de manier van leven en rondtrekken vooral samen met de specifieke eisen van hun beroep.

De grote woononzekerheid is het centrale probleem van woonwagenbewoners en heeft een grote impact op andere levensdomeinen (onderwijs, tewerkstelling, ...). De bestaande residentiële terreinen zijn overbevolkt wat de leefbaarheid, niet alleen voor de woonwagenbewoners zelf maar voor de hele buurt, aantast. De realisatie van voldoende en degelijke legale woonwagenterreinen, is als belangrijke doelstelling voor de huidige Vlaamse Regering naar voren geschoven.

De principiële erkenning van de woonwagen als volwaardige woonvorm kreeg in 2004 een vertaling in het decreet betreffende de Vlaamse Wooncode.

De belangrijkste hefboom waarover de Vlaamse overheid beschikt om voldoende degelijke woonwagenterreinen te realiseren, is de subsidiëring ervan, zoals bepaald in het besluit van de Vlaamse Regering van 12 mei 2000 houdende de subsidiëring van de verwerving, inrichting, renovatie en uitbreiding van woonwagenterreinen voor woonwagenbewoners. Wat het beheer van openbare woonwagenterreinen betreft, worden de woonwagenbewoners betrokken via bewonersvergaderingen en (gemeentelijke, provinciale of Vlaamse) woonwagencommissies. Daarnaast wordt momenteel, in samenwerking met de minister bevoegd voor ruimtelijke ordening, onderzocht hoe kwaliteitsvolle privé woonwagenterreinen kunnen ingericht worden door en voor woonwagenbewoners.

De situatie van woonwagenbewoners blijkt op het gebied van onderwijs, sociale integratie, inkomen, tewerkstelling, gezondheid, enz. zeer kwetsbaar. Het creëren van voldoende standplaatsen op woonwagenterreinen is dan ook niet de enige doelstelling van het beleid ten aanzien van woonwagenbewoners. De huidige regering wil de komende jaren specifieke aandacht besteden aan de onderwijsparticipatie van kinderen van Voyageurs en Zigeuners en aan de arbeidsmarktparticipatie van deze doelgroep.

1.4. Ondersteuning van allochtone vrouwenverenigingen

De filosofie van zelforganisaties van allochtone vrouwen is gebaseerd op het empowerment-concept. Zelforganisaties van allochtone vrouwen vormen een belangrijke schakel van zowel interne emancipatie van allochtone vrouwen als van hun externe emancipatie. Ze bieden, omwille van hun vertrouwelijk karakter, een veilige omgeving waarbinnen tal van thema's besproken kunnen worden. Ook fungeren ze vaak als springplank naar formele deelname aan de samenleving. Het Vlaamse gelijkkansenbeleid vindt het belangrijk deze vrouwenwerkingen kansen te bieden om zich te professionaliseren zodat ze deze schakelrol nog beter kunnen vervullen.

Daarom werd in 2007 een pilootproject gestart om allochtone vrouwenverenigingen te professionaliseren in hun werking. Trekkersfiguren binnen de allochtone vrouwenwerking werden gevormd, zodat zij op hun beurt deze vorming kunnen doorgeven aan anderen. Een vormingspakket werd ontwikkeld als draaiboek ter ondersteuning van de verdere verspreiding van het project. De thema's van dit pakket zijn door de betrokken trekkersfiguren zelf geselecteerd op basis van de vastgestelde behoeften. Volgende thema's

komen hierin aan bod: spreken voor groepen, basiscommunicatie, omgaan met diversiteit, omgaan met macht en onmacht, groepsvorming, vergaderen. Dit vormingspakket wordt ook voor andere allochtone vrouwenorganisaties beschikbaar gesteld. Het netwerk van diverse allochtone vrouwenverenigingen dat hierbij betrokken was, zal ook in de toekomst blijven samenwerken rond thema's die hen allemaal aanbelangen. Zo wordt een thema voorbereid rond seksualiteitsbeleving in de verschillende culturen.

In 2008 zal door het Steunpunt Gelijkekansenbeleid ook een onderzoek gebeuren naar de structuur en werking van allochtone vrouwenverenigingen. De structuur van deze werkingen wordt in kaart gebracht. Vervolgens wordt onderzocht welke visie deze vrouwenverenigingen rond emancipatie hebben en hoe dit vertaald wordt naar de praktijk. Ook de drempels die allochtone vrouwenverenigingen ervaren in hun werking worden in kaart gebracht.

Met SAMV (Steunpunt Allochtone Meisjes en vrouwen) wordt onderzocht of en hoe zij de resultaten van het project Kohinoor en het onderzoek in hun basiswerking kunnen integreren.

BELEIDSACCENTEN

In dit onderdeel beschrijven we de voortgang van de nieuwe beleidsinitiatieven die in het Vlaams actieplan 2005-2009 of de actualisatie 2007 ervan werden voorgesteld. Ook worden de nieuwe beleidsaccenten voor 2008 betreffende dit grondrecht voorgesteld.

1.5. Structurele participatie in het jeugdhulpbeleid

Integrale Jeugdhulp is een beleidsproces dat de Vlaamse jeugdhulp wil optimaliseren. Daartoe reikt Integrale Jeugdhulp het jeugdhulpbeleid een aantal instrumenten aan die elk een vorm van samenwerking installeren tussen de verschillende sectoren die jeugdhulp organiseren. Per provincie begeleidt een regionale stuurgroep dit proces. Per regio wordt een plan opgesteld waarin de visie op de positie en participatie van de personen tot wie de jeugdhulp zich richt en de wijze waarop deze participatie wordt gerealiseerd, wordt weergegeven. Op Vlaams niveau is er een adviesraad. Integrale Jeugdhulp die ernaar streeft om in beide organen minderjarigen en ouders actief te laten participeren.

In 2007 namen in alle regio's vertegenwoordigers van de ouders en de minderjarigen deel aan de stuurgroep. In sommige regio's is dit structureel ingebed, in andere meer ad hoc. In 2008 wenst men ouders en minderjarigen structureel te laten participeren aan alle regionale stuurgroepen.

De Vlaamse adviesraad moet de Vlaamse Regering en het managementcomité adviseren over het ontwikkelingsproces en de inhoudelijke beleidskeuzes van de integrale jeugdhulp, en over het Vlaams Beleidsplan Integrale Jeugdhulp. Ook hier vormt de participatie van ouders en minderjarigen een blijvend aandachtspunt in 2008.

IVA Jongerenwelzijn: Vanaf 2008 zetelen twee vertegenwoordigers van het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen in het raadgevend comité van het IVA Jongerenwelzijn.

1.6. Participatie van mensen in armoede in de werkgroep arbeidsmarktbeleid van de SERV

De werkgroep arbeidsmarktbeleid van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) is een overlegplatform tussen verenigingen, sociale partners en het beleid. Binnen die werkgroep wordt ook plaats gemaakt voor een vertegenwoordiging van mensen in

armoede. De topics worden gekozen aan de hand van de prioriteiten van de verenigingen waar armen het woord nemen.

In 2007 werden door de werkgroep adviezen aan de SERV geformuleerd i.v.m. het besluit houdende de lokale diensteneconomie en het Vlaams actieplan werkloosheidsvallen. Ook werd het onderzoek "Het activeren van mensen in armoede naar werk: van good and bad practices tot mogelijke remedies" (Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen) verder opgevolgd.

1.7. Structurele Participatie in de Vlaamse Woonraad

De oprichting van de Vlaamse Woonraad is voorzien in de Vlaamse Wooncode sinds 1997. Sinds september 2007 is deze operationeel. De voornaamste opdrachten van de Vlaamse Woonraad zijn advies uit te brengen over de hoofdlijnen van het Woonbeleid, over ontwerpen van decreet en besluit en te overleggen over het woonbeleid in het algemeen. In een aantal gevallen is de Vlaamse Regering verplicht het advies van de Vlaamse Woonraad in te winnen. Dat is zo bij ontwerpen van decreet en bij besluiten van de Vlaamse Regering die essentiële zaken in het Woonbeleid regelen of verder uitwerken. Het Vlaams Netwerk zetelt sedert de oprichting met twee vertegenwoordigers in deze raad.

1.8. Participatie in het lokaal sociaal beleid

In 2005 verzamelde de afdeling Welzijn en Samenleving samen met het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen en Samenlevingsopbouw Vlaanderen praktijkvoorbeelden rond de participatie van mensen die in armoede leven, de zgn. 'participatiekoffer'. Deze praktijkvoorbeelden werden verspreid via een nieuwsbrief, website en studiedag. Ze zijn bedoeld om lokale besturen te inspireren bij de opmaak van hun lokaal sociaal beleidsplan.

In 2008 zal bij de screening van de lokale beleidsplannen worden nagegaan in hoeverre kwetsbare bevolkingsgroepen werden betrokken bij de opmaak van dit plan. Aan de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten wordt de opdracht gegeven om de lokale besturen bij te staan in de realisatie van het lokaal sociaal beleidsplan. Hierbij zal blijvend aandacht worden besteed aan de participatie van kansarme doelgroepen.

1.9. Onderzoek naar armoede bij allochtone vrouwen

De cel Gelijke Kansen in Vlaanderen en de studiedienst van de Vlaamse Regering startten in 2007 een onderzoek naar de noden en behoeften van vrouwen van vreemde herkomst die zich in een armoedesituatie bevinden (overlevingsstrategieën, leefwereld e.d.).

De onderzoeksresultaten worden verwacht tegen midden 2008.

Prioriteiten van het Vlaams Netwerk voor verticaal armoedeoverleg in 2008

- a) evaluatie van de lokale sociale beleidsplannen en de betrokkenheid van mensen in armoede en verenigingen waar armen het woord nemen (zowel de mate van betrokkenheid als het resultaat van deze betrokkenheid), en voorstellen ter verbetering hiervan.

2. Maatschappelijke dienstverlening

In de organieke OCMW-wet van 1976 wordt het recht op maatschappelijke dienstverlening van elke persoon verankerd. OCMW's werden opgericht om dit recht te verzekeren dat iedereen in staat moet stellen om een leven in menselijke waardigheid te leiden. Daarnaast zijn er ook andere publieke en semi-private instellingen en organisaties die allerlei vormen van maatschappelijke dienstverlening aanbieden. De theoretisch gezien ruime formulering van zowel de doelgroep als het recht, stuit in de realiteit op grenzen: niet iedereen vindt toegang tot de juiste dienstverlening.

ACTIES

In dit onderdeel beschrijven we het lopende beleid. Een aantal maatregelen dient namelijk te worden gecontinueerd om resultaten te bereiken in de hardnekkige en complexe problematiek van armoede. Per actie worden de realisaties in 2007 en de plannen voor 2008 vermeld.

2.1. Lokaal sociaal beleidsplan

De Vlaamse overheid stimuleert een geïntegreerde lokale aanpak om de sociale grondrechten toegankelijk te maken. Het decreet Lokaal Sociaal Beleid van 19 maart 2004 wil ervoor zorgen dat er lokaal een coherent sociaal plan ontworpen wordt, door de gemeente en het OCMW en in overleg met de doelgroepen en de lokale partners. Het lokale planningsproces moet aandacht hebben voor mensen die in armoede leven en hun deelname aan het beleid.

De lokale sociale beleidsplannen voor de periode 2008-2013 werden in 2007 of begin 2008 goedgekeurd door de lokale besturen. Deze plannen worden in 2008 gescreend door de Vlaamse administratie. De goede praktijken i.v.m. participatie van mensen in armoede, toegang tot dienstverlening e.d. worden geïnventariseerd en ontsloten.

2.2. Rechtenverkenner

De Vlaamse overheid ontwikkelde de website www.rechtenverkenner.be als een instrument voor proactieve rechtenopsporing. Deze website bundelt informatie over sociale voordelen en tegemoetkomingen op federaal, Vlaams, provinciaal en gemeentelijk niveau. De rechtenverkenner is zowel bedoeld voor burgers als voor medewerkers van diverse sociale diensten. Hij maakt een volledige informatieverstrekking en gerichte doorverwijzing mogelijk. Hierdoor sluit de rechtenverkenner aan bij de filosofie van het lokaal sociaal beleid en het sociaal huis, dat een maximale toegang tot de dienstverlening wil realiseren.

In 2007 werd de rechtenverkenner verder aangevuld met informatie van de lokale besturen. In 2008 zal de Vlaamse administratie de website blijven actualiseren en vervolledigen. Er wordt tevens een promotiecampagne opgezet om de rechtenverkenner bekend te maken bij het ruime publiek. Het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen zal

bijzondere inspanningen leveren om de rechtenverkenner bekend te maken bij mensen in armoede en hun verenigingen.

2.3. Familiale bemiddeling binnen de CAW's

Het aantal echtscheidingen, vaak in gezinnen met kinderen, blijft toenemen. Familiale bemiddeling is een instrument om familiale geschillen te beslechten en zal daarom verder worden ondersteund. De Vlaamse Regering wil het gezins- en relationele welzijnswerk binnen de CAW's toegankelijker maken voor kwetsbare doelgroepen die geconfronteerd worden met (echt)scheidingsproblemen en die geen beroep (kunnen) doen op advocaten of notarissen. Dit zal gebeuren door de deskundigheid van de bemiddelaars in familiezaken die actief zijn binnen het autonoom algemeen welzijnswerk te versterken.

In 2007 organiseerde het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk vormingen "bemiddeling in familiezaken" (met bijzondere aandacht voor het betrekken van de kinderen bij de bemiddeling) en "reorganiseren van het ouderschap na complexe scheidingsituaties". De Vlaamse overheid biedt elk CAW de mogelijkheid om één of meerdere medewerkers kosteloos te laten deelnemen aan deze vormingen. Deze actie wordt in 2008 voortgezet.

2.4. Zorgwonen voor thuislozen

In 2001 werd de werkvorm 'Zorgwonen voor thuislozen' ontwikkeld, die een concreet antwoord wil geven op de vergrijzing van de thuislozen in de CAW's. Dat gebeurt door hen blijvend de structuur en begeleiding te bieden die een maximale autonomie en zelfredzaamheid waarborgen. Dat wordt vertaald in twee doelstellingen:

- thuislozen opnemen die elders wegens hun zorgbehoevendheid zouden worden geweigerd,
- maken dat thuislozen die anders wegens hun zorgbehoevendheid zouden moeten vertrekken, toch in het CAW opgevangen kunnen blijven.

Hierbij zijn 9 autonome CAW's actief betrokken. Zij begeleiden in totaal 72 personen. Deze werking wordt in 2008 verder regulier ondersteund.

2.5. Begeleid wonen voor thuislozen

Het project 'begeleid wonen' wil:

- thuisloosheid voorkomen via preventieve, ambulante woonbegeleiding van sociale huurders,
- de autonome CAW's meer sociale woningen te laten inhuren,
- de toegankelijkheid tot sociale huisvesting verbeteren voor cliënten die zelfstandig kunnen wonen,
- lokale samenwerkingsmodellen uitwerken tussen het CAW, de huisvestingsactoren en de lokale besturen.

Op deze manier wil men de dichtslibbing van de daklozenopvangcentra tegengaan.

In 2007 werd de regio Limburg aanvullend erkend en gesubsidieerd voor de verruiming van het begeleid wonen. Van de 18 regio's ontvangen 7 regio's reguliere middelen in het kader van de verruiming van het begeleid wonen. In 2008 wordt deze werking voortgezet.

2.6. Forensisch welzijnswerk

Forensisch welzijnswerk biedt hulp- en dienstverlening aan (ex-)gedetineerden en hun naastbestaanden. Door de samenwerking tussen justitie en welzijn te verbeteren en door een kosteloze hulpverlening aan te bieden, verlaagt het forensisch welzijnswerk de drempel voor maatschappelijk kwetsbare mensen. Het Strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden (8 december 2000) voorziet dat in heel Vlaanderen een aanbod van forensisch welzijnswerk komt.

Tegen 2009 wil men de implementatie van het strategisch plan over heel Vlaanderen (17 gevangenissen) voltooid hebben. Sinds het najaar van 2006 is dit al het geval in de gevangenis van Hasselt. In 2007 werd het strategisch plan geïmplementeerd in Gent. In 2008 volgen Dendermonde, Mechelen en Oudenaarde.

2.7. Samenwerking tussen de samenlevingsopbouw, het algemeen welzijnswerk en verenigingen waar armen het woord nemen

Vanuit het Vlaamse beleid zijn de verenigingen waar armen het woord nemen, de samenlevingsopbouw en het algemeen welzijnswerk belangrijke actoren in het kader van de armoedebestrijding. Een meer intensieve samenwerking tussen deze actoren zal worden gestimuleerd.

In 2007 werden verschillende gesprekken gevoerd met deze actoren. In 2008 zal dit zijn weerslag vinden in een gewijzigde regelgeving. Onder meer de meerjarenplannen van de betrokken organisaties zullen beter op elkaar worden afgestemd.

2.8. Hulpverlening aan etnisch-culturele minderheden

Binnen de diversiteitssector worden de acties rond mensen zonder papieren voortgezet. Het gaat hier veelal over het verstrekken van een juridisch-administratieve hulpverlening voor etnisch-culturele minderheden en meer specifiek gericht naar preciaire verblijvers. Deze vorm van dienstverlening (telefonische permanentie, een juridische nieuwsbrief, ...) wordt ook door middel van vorming aan sociaal-juridische hulpverleners van eerstelijns welzijnsvoorzieningen aangeboden. In de afgesloten addenda 2006-2008 van de integratiecentra is ook het ontwikkelen van het toekomstperspectief (oa de vrijwillige terugkeer) voor deze mensen zonder papieren opgenomen als nieuwe beleidsprioriteit, dit naast het verder waarborgen van de basisrechten.

Een experimenteel project dat in dit kader kan vermeld worden is het project "Vorming personeelsstatuut en internationaal privaatrecht" (in co-financiering tussen minister Keulen, minister Van Brempt en staatssecretaris Grouwels), dat liep van 15 mei 2006 tot en met 14 mei 2007. Met dit project werd vorming gegeven aan beroepsmensen die betrokken zijn bij aspecten van het personeelsstatuut van buitenlandse vrouwen en Internationaal Privaatrecht. De resultaten van dit project worden geïntegreerd in de reguliere werking van het Vlaams Minderhedencentrum.

BELEIDSACCENTEN

In dit onderdeel beschrijven we de voortgang van de nieuwe beleidsinitiatieven die in het Vlaams actieplan 2005-2009, of de actualisatie 2007 ervan werden voorgesteld. Ook worden de nieuwe beleidsaccenten voor 2008 betreffende dit grondrecht voorgesteld.

2.9. Basismobiliteit

Het initiatief Basismobiliteit wil een minimumaanbod aan openbaar vervoer realiseren in alle gemeenten van het Vlaamse Gewest. Mobiliteit bieden aan hen die geen auto kunnen, mogen of willen gebruiken en daardoor niet in staat zijn tot volledige deelname aan het maatschappelijk leven.

~ Eind 2006 was 90 % van alle Vlamingen basismobiel. Er is besloten om niet voor de volle 100 % realisatie van basismobiliteit te gaan. De realisatie van deze laatste 10 % zou namelijk een zeer hoge kostprijs betekenen voor de bediening van enkele geïsoleerde woonkorrels. Bovendien is ook vanaf het begin steeds gesteld dat het recht op basismobiliteit beperkt is tot de woonzones.

Daarom stelde de Vlaamse overheid in 2007 geld ter beschikking van De Lijn voor projecten in het kader van het netmanagement voor de verdere invulling en verfijning van het net van stads- en streekvervoer op verbindingen en tijdstippen waar nog nood bestaat aan extra aanbod.

Prioriteiten van het Vlaams Netwerk voor verticaal armoedeoverleg in 2008

- a) afstemming en samenwerking tussen rechtenverkenner en andere sites als premiezoeker, aandeslag, ...¹⁰ zodat mensen in armoede meer zicht kunnen krijgen op welke mogelijkheden er zijn, wat de gevolgen zijn van bepaalde keuzes, ...
- b) evaluatie van en voorstellen ter verbetering van de basismobiliteit voor mensen in armoede. Bij vele grondrechten speelt de drempel van mobiliteit immers een sterke rol.

---

¹⁰ www.rechtenverkenner.be
www.premiezoeker.be
www.aandeslag.be

3. Gezin

Het gezinsleven neemt in het bestaan van veel mensen in armoede een zeer centrale plaats in. Het ultieme levensdoel is vaak om voor de kinderen te zorgen en hun een betere toekomst te geven. In de concrete maatregelen om armoede te bestrijden, is de ondersteuning van het gezin en zijn opvoedende taken dan ook centraal aanwezig.

ACTIES

In dit onderdeel beschrijven we het lopende beleid. Een aantal maatregelen dient namelijk te worden gecontinueerd om resultaten te bereiken in de hardnekkige en complexe problematiek van armoede. Per actie worden de realisaties in 2007 en de plannen voor 2008 vermeld.

3.1. Preventieve gezinsondersteuning

3.1.1. Werken met gezinsondersteuners

Kind en Gezin integreert het werk van ervaringsdeskundigen in de preventieve gezinsondersteuning, waarbij deze naast hun brugfunctie ook een gezinsondersteunende rol opnemen.

In 2007 werd een vernieuwd concept rond de inzet van ervaringsdeskundigen goedgekeurd. Er werden 13 bijkomende opgeleide ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting aangeworven. 12 niet opgeleide ervaringsdeskundigen hebben een persoonlijk ontwikkelingstraject gevolgd. Het functieprofiel van gezinsondersteuners werd verfijnd.

Voor 2008 wil Kind en Gezin het werken met ervaringsdeskundigen in de armoedebestrijding en sociale uitsluiting verder implementeren en ontwikkelen, volgens de vernieuwde methodiek en het verfijnd functieprofiel gezinsondersteuner.

3.1.2. Prenatale werking voor kwetsbare groepen

Men wil kwetsbare zwangere vrouwen die zich niet of laatijdig medisch prenataal laten begeleiden zo actief mogelijk toeleiden naar de reguliere medische sector. In 2006-2007 heeft men hiertoe de prenatale consultatiebureaus in grootsteden omgeschakeld naar prenatale steunpunten.

Tegen eind 2008 moet het concept in heel Vlaanderen operationeel te zijn. De implementatie in grootsteden zal geëvalueerd worden. In centrumsteden en landelijke gebieden zal het concept verder geconcretiseerd worden.

3.1.3. Communicatiebeleid afgestemd op een diversiteit aan doelgroepen

Beschikken over toegankelijke informatie vormt een belangrijk gegeven om op een succesvolle manier preventieve boodschappen bij gezinnen over te brengen. Er werd tijdens de voorbije jaren onderzoek verricht naar de inzet van tolken, pictografisch materiaal

ontwikkeld en vertaald materiaal ter beschikking gesteld. Ook werd er een visie ontwikkeld rond het communiceren naar maatschappelijk kwetsbare gezinnen.

In 2008-2009 wil men zorgen voor een aanbod van toegankelijke en begrijpbare informatie voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Er dient een toegankelijk communicatiebeleid te zijn afgestemd op de doelgroep. De doelgroep participeert hierbij in de ontwikkeling van leesbare en verstaanbare folders en brochures. De kernboodschappen moeten beschikbaar zijn in teksten in de meest courante talen en in pictografisch materiaal. In 2008 zal er bijkomend pictografisch materiaal ontwikkeld worden rond zwangerschap en rond de ontwikkeling van het jonge kind. Er worden ook duidelijke richtlijnen vastgelegd voor het inschakelen van tolken.

3.1.4. Methodieken opvoedingsondersteuning afgestemd op kansarme gezinnen

Kind en Gezin wil de draagkracht van ouders in kansarme gezinnen met kinderen tussen 0 en 3 jaar (of 6 jaar in geval het om niet-schoolgaande kinderen gaat) en kansarme zwangere gezinnen, in het opnemen van hun verantwoordelijkheid naar hun (potentiële) kinderen stimuleren en ondersteunen. Hiertoe wil men methodieken opvoedingsondersteuning ontwikkelen afgestemd op kansarme gezinnen, in functie van het uitbouwen van een gediversifieerd basisaanbod opvoedingsondersteuning. Deze actie bevat twee peilers.

Eenzijds worden de groepsbijeenkomsten voor kansarme (aanstaande) ouders uitgebouwd, via erkenning, subsidiëring en ondersteuning van inloopteams. In 2007 werd gewerkt aan een regelgevend kader. Dit zal voortgezet worden in 2008. Verder zal er voorzien worden in een structurele subsidiëring en in minimale kwaliteitseisen voor de inloopteams. Tegen 2009 wil men het aantal kansarme gezinnen dat gebruik maakt van de groepswerking die aangeboden wordt door de inloopteams verhogen. Hiertoe zal men de werkmiddelen van de bestaande inloopteams uitbreiden, in eerste instantie om een onthaalfunctie te organiseren in elk inloopteam. Daarnaast zal het aantal inloopteams indien mogelijk uitgebreid worden naar alle centrumsteden. Er zal ook geïnvesteerd worden in de kwalitatieve verbetering van de groepswerking door het verder uitklaren van de gehanteerde methodieken en het maximaliseren van de cliëntopvolging.

Anderzijds wordt een methodiek van praktische opvoedingsondersteuning binnen de preventieve zorg uitgebouwd. In het vernieuwd concept m.b.t. de gezinsondersteuners werd vooropgesteld dat de gezinsondersteuners in het kader van de ondersteuning van gezinnen o.a. gebruik kunnen maken van de methodiek praktische opvoedingsondersteuning. Deze methodiek voor praktische opvoedingsondersteuning binnen de preventieve zorg werd de voorbije jaren ontwikkeld. In concreto gaat het om de inschakeling in de spreekuren opvoedingsondersteuning en in het programma TRIPLE P. In de loop van 2007 kregen gezinsondersteuners uit enkele proefregio's de opleiding praktische opvoedingsondersteuning. In 2008 wil men een nieuwe groep gezinsondersteuners opleiden.

3.1.5. Positief ouderschap

Om laagdrempelige opvoedingsondersteuning verder uit te bouwen, wordt uitgegaan van de netwerkgedachte, waarbij verschillende actoren het volledige gamma ondersteuningsbehoeften proberen te dekken door samen te werken. Die netwerkgedachte garandeert ook de noodzakelijke intersectorale samenwerking: niet toewerken naar een nieuwe sector maar alle actoren verbinden rond een gezamenlijke visie en doelstellingen. De bedoeling is dat de opvoedingsondersteuning zo dicht mogelijk bij de mensen wordt aangeboden.

Binnen dit kader wordt ook waar mogelijk de implementatie van het Australische programma Triple P (Positive Parenting Program) in Vlaanderen ondersteund. Het Triple P-programma stimuleert ouders en andere opvoeders om kinderen vooral positief te bejegenen en gaat uit

van een sterk geloof in de mogelijkheden van ouders en kinderen. Het plaatst opvoedingsondersteuning in een breed geheel van lichte tot zeer gerichte pedagogische interventies: van sensibilisering tot intensieve training en hulpverlening voor ouders in problematische opvoedingssituaties. Nog een sterkte van het programma is dat het een breed bereik wil hebben naar zoveel mogelijk ouders en dat het positief ouderschap mee op de maatschappelijke agenda plaatst. Er zijn heel wat studies die aantonen dat het programma efficiënt is.

In 2007 kregen alle opvoedingsconsulenten en regioverpleegkundigen werkzaam in stad Antwerpen een Triple P-training. In de regioteams uit stad Antwerpen wordt gewerkt met de Triple P-technieken. Kind en Gezin heeft samen met andere partners een mediacampagne rond "positief ouderschap" uitgewerkt en gelanceerd.

In 2008 zullen de gezinsondersteuners (ervaringsdeskundigen in de kansarmoede en/of interculturele medewerkers) werkzaam in stad Antwerpen een geëigende opleiding krijgen om het Triple P-aanbod te kunnen vertalen naar maatschappelijk kwetsbare gezinnen. De implementatie van Triple P in de stad Antwerpen zal geëvalueerd worden op zijn effecten, met het oog op een eventuele veralgemeende implementatie in Vlaanderen.

3.1.6. Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning

In bepaalde regio's bestaat er een tekort in het aanbod van Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG). Een CKG bestaat uit een laagdrempelig aanbod van ambulante en kortstondige (semi) residentiële hulp.

In 2007 werden bovenop de 1450 bestaande plaatsen 55 bijkomende plaatsen toegekend. Bij de toekenning van deze extra plaatsen werd onder meer rekening gehouden met het aantal geboorten in kansarme gezinnen in de respectieve provincies. Er werden verder ook nieuwe methodieken ingezet waarbij participatie van de ouders een belangrijk kenmerk is.

In 2008 wil men een nieuwe regelgeving voor CKG's voorbereiden waarbij rekening gehouden wordt met het modulair aanbod van een CKG.

3.1.7. De gezinsondersteunende pleegzorg

Gezinsondersteunende pleegzorg omvat crisisopvang, onderbroken opvang over een langere termijn en een aanbod van steungezinnen. Tot voor 2007 was deze werkvorm enkel projectmatig erkend.

In 2007 werd de bestaande regelgeving aangepast zodat ze meer afgestemd is op een modulair aanbod. De module 'steungezinnen' werd gekoppeld aan de diensten gezinsondersteunende pleegzorg. Deze module is zeer laagdrempelig door een weinig formeel karakter en de gelijkwaardigheid tussen het steunvragend gezin en het steungezin. De vormen van steun kunnen zeer divers zijn, bijvoorbeeld praktische opvoedingsondersteuning, een luisterend oor bieden of af en toe een kind opvangen. De diensten gezinsondersteunende pleegzorg startten met het experimenteren met deze module 'steungezinnen'.

In 2008 zal een structurele regelgeving voor de gezinsondersteuning met inbegrip van de module steungezinnen voorbereid worden.

3.2. Bijzondere jeugdbijstand

3.2.1. Preventie-initiatieven voor de maatschappelijk meest kwetsbare kinderen en jongeren

Vanuit Jongerenwelzijn werden tal van preventieprojecten opgestart die de ondersteuning van deze maatschappelijke kwetsbare doelgroep voor ogen hebben. De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin keurde volgende in 2007 lopende projecten goed:

- een laagdrempelig aanbod rond opvoedingsondersteuning via bestaande netwerken en dienstverlening – Locaties Blankenberge en De Panne / Regio West-Vlaanderen;
- onderzoek opvoedingsondersteuning in Tongeren en omgeving / Regio Limburg;
- K_leefkracht: een project over Eigen-kracht conferenties uit de regio Vlaams Brabant & Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- 'My place, My space' en 'Woonzinnig', projecten over de problematiek van de woonsituatie bij jongeren die begeleid zelfstandig wonen in de regio's Vlaams Brabant & Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Oost-Vlaanderen.

Met het decreet houdende de organisatie van opvoedingsondersteuning van 13 juli 2007 wordt de preventieopdracht van jongerenwelzijn herkadert binnen opvoedingsondersteuning. Als Vlaamse coördinatoren opvoedingsondersteuning zullen de vroegere preventieconsulenten een coördinerende en ondersteunde rol opnemen.

Het Vlaamse beleid betreffende opvoedingsondersteuning zal in de komende periode verder uitgetekend worden aan de hand van uitvoeringsbesluiten.

3.2.2 Hulpverlening voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en gezinnen

Alle jongeren die daar nood aan hebben, moeten een kwaliteitsvolle hulpverlening krijgen met geïntegreerde aandacht voor hun specifieke rechten. In dat kader krijgt ook de specifieke aandacht voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en gezinnen een plaats.

In 2007 werd op het gebied van hulpverlening aan kinderen en gezinnen het volgende gerealiseerd:

- De uitbouw van het elektronische dossier, waarbij ook de betrokkenheid van ouders en minderjarigen wordt bewaakt, is in evolutie. Gebaseerd op het respect voor en de focus op de cliëntrechten is dit een proces in ontwikkeling dat voortdurend in samenspraak met de betrokken actoren wordt bijgestuurd;
- Ervaringsdeskundigen in de regio Oost-Vlaanderen en Limburg blijven een meerwaarde bij intervisiebesprekingen betreffende gezinnen in situaties van armoede; in de andere regio's konden deze deskundigen nog niet worden aangeworven, gezien de beperkte groep die afstudeert en de procedure van selectie; dit blijft wel een aandachtspunt;
- Aandacht voor de beschermende en risicovolle factoren in het brede gezinsverband wordt zowel opgenomen in de contextuele hulpverlening – inclusief elektronische registratie - als in de preventieve actieprogramma's;
- Stimulering van de consulenten om via vorming zich bijscholend in te leven in de overlevingsstrategieën van meervoudig maatschappelijk kwetsbare mensen;
- Met opvoedingsondersteuning wil Jongerenwelzijn vanuit haar preventieopdracht zeker ook de "risicogroepen" bereiken zoals maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Het spreekt vanzelf dat specifieke groepen zoals eenoudergezinnen, nieuw samengestelde gezinnen, adoptiegezinnen enz. een bijzondere aandacht vragen vanuit het perspectief van opvoedingsondersteuning.

In 2008 zal in opvolging van het decreet van 13 juli 2007 houdende de organisatie van de opvoedingsondersteuning ook het uitvoeringsbesluit concreet gemaakt moeten worden.

Bij hun ondersteuning gaan de Vlaamse coördinatoren uit van een bijzondere aandacht voor moeilijk bereikbare doelgroepen en kansengroepen. Groepen die structureel maatschappelijke uitsluiting kennen worden gedetecteerd. Men stimuleert en faciliteert gerichte initiatieven om het aanbod van de opvoedingswinkel drempelverlagend, toegankelijk en/of op maat te maken van deze groepen. De ruimere leefwereld van kinderen en jongeren wordt onder de aandacht gebracht met het oog op het vergroten van de slaagkansen van het aanbod.

In het ontwerp van uitvoeringsbesluit zijn garanties ingebouwd opdat de groep van maatschappelijke kwetsbaren prioritaire aandacht krijgt.

Naast deze preventieopdracht worden in 2008 ook in de contextuele hulpverlening parallel als doelstellingen opgenomen enerzijds het werken aan empowerment en maatzorg en anderzijds de stimulering van versterkende en verbindende hulpverleningsrelaties.

BELEIDSACCENTEN

In dit onderdeel beschrijven we de voortgang van de nieuwe beleidsinitiatieven die in het Vlaams actieplan 2005-2009 of de actualisatie 2007 ervan werden voorgesteld. Ook worden de nieuwe beleidsaccenten voor 2008 betreffende dit grondrecht voorgesteld.

3.3. Toegankelijkheid van de kinderopvang

Kind en Gezin wil de toegankelijkheid van de kinderopvang verhogen door bestaande uitsluitingsmechanismen (informele en formele drempels) aan te pakken, zodat de kinderopvang naast haar economische functie ook haar sociale en educatieve functie ten volle opneemt. Hiervoor zijn er verschillende acties voorzien.

In 2007 werden de acties rond het systeem ouderbijdragen en de voorrangregels voor kwetsbare gezinnen uit 2006 verdergezet.

Tevens werd er een opleidingsmodule rond de sociale functie van kinderopvang ontwikkeld en gebruikt in opleidingssessies. Deze zal in 2008 geëvalueerd worden met bijsturing waar nodig. De module wordt verspreid naar de opleidingsorganisaties en scholen, om zo later ook de andere kinderopvangvoorzieningen die nu niet in de proefprojecten zitten te kunnen bereiken.

De handleiding buurtgerichte kinderopvang werd getest en gefinaliseerd. Deze zal in 2008 verspreid worden naar de kinderopvangsector.

Net zoals voorheen werden ook in 2007 de Lokaal-Overleggroepen gensensibiliseerd om te werken rond het thema diversiteit, toegankelijkheid en inclusieve opvang. Dit zal in 2008 verder gebeuren.

De DVD Childcare Stories, die intermediairen kan ondersteunen bij het toeleiden van kwetsbare gezinnen naar de kinderopvang, werd gelanceerd. In 2008 zal deze verder verspreid worden.

In 2007 werden 16 proefprojecten Centra voor Kinderopvang (CKO) ondersteund. Dit zijn lokale netwerken of samenwerkingsverbanden om de toegankelijkheid van de kinderopvang te verhogen. Deze proefprojecten CKO worden opgevolgd door een Platform Vernieuwing Kinderopvang, waar ook een vertegenwoordiger zetelt van een vereniging waar armen het woord nemen. De eindevaluatie in het najaar 2008 zal aanleiding geven tot een vernieuwd

regelgevend kader waarbij de gelijkwaardige realisatie van de drie functies van kinderopvang voorop staat.

Er werd in 2007 ook een actieplan flexibele en occasionele opvang uitgewerkt en geïmplementeerd, gekoppeld aan bijkomende middelen, zodat opvanggezinnen, kinderdagverblijven en initiatieven buitenschoolse opvang meer flexibele en occasionele opvang kunnen verzekeren. In 2008 wordt de implementatie van het actieplan flexibele en occasionele opvang geëvalueerd en zo nodig bijgestuurd.

3.4. Kleuterparticipatie

3.4.1. Bevorderen van deelname aan het kleuteronderwijs

De Vlaamse overheid wil de deelname van kleuters aan het kleuteronderwijs bevorderen. In 2007 werd er een actieplan uitgewerkt om binnen de dienstverlening van Kind en Gezin:

- de ouders te informeren en te sensibiliseren met betrekking tot het belang van kleuteronderwijs en de regelmatige deelname;
- de ouders voor te bereiden op de instap;
- de ouders van niet ingeschreven kinderen te stimuleren om alsnog hun kind te laten deelnemen aan het kleuteronderwijs.

Dit thema wordt aangekaart op verschillende consultaties bij Kind en Gezin, er is een ondersteunend aanbod bij huisbezoeken en er wordt een opvolgbezoek gedaan bij ouders van kinderen die na 30 maanden nog niet ingeschreven zijn. De eerste acties binnen de dienstverlening werden reeds in 2007 opgestart.

In 2008 zal men dit actieplan verder uitwerken en implementeren, zodat dit eind 2008 op volle kracht loopt.

3.4.2. De eerste stappen

Men wil kinderen van allochtone (en meestal) kansarme afkomst tussen 0 en 3 jaar voorbereiden op de eerste stappen naar de kleuterklas en zo ontwikkelingsachterstand voorkomen. Hiertoe worden vaste ontmoetingsgroepen voor opvoedingsondersteuning aan allochtone ouders aangeboden. Daarnaast worden ontmoetingen georganiseerd met een ruimere groep van ouders in crèches, kleuterscholen en Kind en Gezin consultatiepunten.

Deze actie werd opgestart in het najaar van 2007 en wordt voortgezet en verder uitgewerkt in 2008.

Prioriteiten van het Vlaams Netwerk voor verticaal armoedeoverleg in 2008

- a) opvolgen en voorstellen ter verbetering van de experimenten “steungezinnen” binnen de diensten gezinsondersteunende pleegzorg
- b) knelpunten en voorstellen op vlak van opvoedingsondersteuning, en specifiek kinderopvang daarbij (verdergaan op de werkpunten van het verticaal overleg van 1 oktober 2007)
- c) de “opvang” voor jongeren tussen 12 en 15, met inbegrip van de aanpak van het structureel financieringsprobleem van jongerenwerkingen van verenigingen waar armen het woord nemen

4. Rechtsbedeling

De toegang tot het gerecht is een essentieel onderdeel van onze rechtsstaat en van gerechtigheid in het algemeen. Mensen die in armoede leven komen meer dan anderen in aanraking met het gerecht en stuiten daarbij meer dan anderen op drempels. Justitie is echter een federale materie. Concrete maatregelen die onder deze categorie kunnen worden ondergebracht, zijn dus schaars. De Vlaamse overheid heeft wel een beleidsrol op het gebied van overmatige schuldenlast en schuldbemiddeling en betreffende de hulpverlening en tewerkstelling van (ex-)gedetineerden (zie de onderdelen maatschappelijke dienstverlening en werk van dit hoofdstuk).

ACTIES

In dit onderdeel beschrijven we het lopende beleid. Een aantal maatregelen dient namelijk te worden gecontinueerd om resultaten te bereiken in de hardnekkige en complexe problematiek van armoede. Per actie worden de realisaties in 2007 en de plannen voor 2008 vermeld.

4.1. Vormingsinitiatief van het Steunpunt Internationaal Privaatrecht

Het vormingsinitiatief van het Steunpunt Internationaal Privaatrecht organiseert vormingen voor personen die beroepshalve in aanraking komen met de problematiek van mensen van vreemde herkomst die juridische bijstand nodig hebben, om na te gaan welk nationaal privaatrecht in hun situatie van toepassing is. Deze mensen stuiten namelijk onder meer op rechtsconflicten tussen het buitenlandse familierecht, de internationale verdragen die België ondertekende en bepaalde fundamentele waarden in onze samenleving.

Het doel van dit vormingsinitiatief is om bij een bredere groep professionelen deskundigheid te ontwikkelen aangaande de thema's die met het privaatrecht van mensen van vreemde herkomst te maken hebben.

In 2007 volgden 243 gemeentelijke ambtenaren deze vorming. Het Steunpunt Internationaal Privaatrecht werkte mee aan vormingen voor magistraten georganiseerd door de Hoge raad voor de Justitie. Er werden ook vormingen ingericht op aanvraag voor de integratiediensten van de steden Antwerpen en Gent en de Provinciale Integratiecentra Limburg en West-Vlaanderen.

BELEIDSACCENTEN

In dit onderdeel beschrijven we de voortgang van de nieuwe beleidsinitiatieven die in het Vlaams actieplan 2005-2009 of de actualisatie 2007 ervan werden voorgesteld. Ook worden de nieuwe beleidsaccenten voor 2008 betreffende dit grondrecht voorgesteld.

4.2 Schuldbemiddelingsdiensten in CAW en OCMW

Elke erkende instelling voor schuldbemiddeling in de autonome Centra voor Algemeen Welzijnswerk en de OCMW's heeft één of meer deskundige schuldbemiddelaars. Zij zetten zich in voor het meest kansarme cliënteel dat om financiële of psychosociale redenen geen beroep kan doen op de advocatuur. Ter ondersteuning van deze erkende diensten voor schuldbemiddeling, werd in samenwerking met de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (SAW) het Vlaams Centrum Schuldbemiddeling (VCS) opgericht. Dit Centrum kreeg als taken de opleiding van schuldbemiddelaars, het actueel houden van een handboek schuldbemiddeling en het inrichten van een juridische helpdesk. Het Vlaams Netwerk is actief betrokken in de opleiding van schuldbemiddelaars.

Het Vlaams Centrum Schuldbemiddeling kreeg in 2007 extra subsidies voor het uitvoeren van bijkomende taken, met name preventie en educatie, informatie- en documentatieverzameling, kwaliteitsbewaking en –bevordering. Vanaf 2008 wordt dit uitgebreide takenpakket geïntegreerd gesubsidieerd.

In 2007 werd ook een beperkt registratiemodel voor de erkende instellingen voor schuldbemiddeling ingevoerd. In 2008 wordt dit aangevuld met een uitgebreide registratie op basis van een steekproef, waardoor er een beter zicht kan gevormd worden van de problematiek waarmee de erkende instellingen geconfronteerd worden.

De minister heeft in de loop van 2007 ook een Vlaams Platform Schuldoverlast in het leven geroepen, dat bestaat uit experts en vertegenwoordigers van de betrokken sectoren en waar het Vlaams Netwerk mee rond de tafel zit.

In 2007 werd tevens een exemplaar van het lessenpakket 'op eigen benen' over omgaan met budget en schulden gratis verspreid in alle scholen Buitengewoon Secundair Onderwijs (BSO). Dit kadert in de lessen Project Algemene Vakken (PAV). Geïnteresseerde scholen konden dit pakket bijbestellen tegen verzendingskosten voor hun leerlingen. In totaal werden er 7479 bundels voor de leerlingen en 1102 handleidingen verspreid. In 2008 wordt deze bundel geëvalueerd en nagegaan of deze – eventueel in aangepaste vorm – ook naar andere doelgroepen kan verspreid worden.

Prioriteiten van het Vlaams Netwerk voor verticaal armoedeoverleg in 2008

- a) Het verbeteren van de informatie en communicatie naar mensen die in schuldbemiddeling zitten: eenvoudig taalgebruik, communiceren van een stand van zaken op geregelde tijdstippen, vormings- en opleidingsinitiatieven voor schuldbemiddelaars, ...
- b) Preventie van schulden: evaluatie van het scholenpakket "Op Eigen Benen", initiatieven naar volwassenen, nazorg voor mensen die uit schuldbemiddeling komen, ...

5. Cultuur en vrije tijd

Iedere burger zou de mogelijkheid moeten krijgen om zichzelf te ontplooiën via culturele en andere vrijetijdsactiviteiten. Dat is een belangrijke vorm van maatschappelijke participatie. Niettemin blijven er nog altijd drempels die mensen in armoede verhinderen om deel te nemen aan het bestaande culturele aanbod. De afstand tussen culturele voorzieningen en kwetsbare groepen blijft vrij groot.

ACTIES

5.1. Toeleidingsactiviteiten en financiële tussenkomsten

De Vlaamse Regering wil een prioriteit maken van een verhoogde cultuurparticipatie bij mensen in armoede. Met toeleidingsactiviteiten en financiële tussenkomsten via de organisaties voor welzijn en basiseducatie wil ze het cultuuraanbod toegankelijker maken voor mensen met een laag inkomen. Er zal worden gewerkt aan lokale netwerken en samenwerkingsverbanden met culturele, artistieke of kunsteducatieve partners om de culturele participatie van armen te verbreden en te verdiepen.

Het is de bedoeling om te komen tot een structurele oplossing voor de ondersteuning van de cultuurparticipatie van mensen die in armoede leven. Via deze ondersteuning wordt een jaarlijkse verhoging van het bereik met 1000 mensen nagestreefd.

In 2007 werd de basis gelegd voor een participatiedecreet voor Cultuur, Jeugdwerk en Sport. Dit decreet zal een beleidskader bieden voor expliciete participatie-initiatieven. De hierboven vermelde doelstellingen en de daaraan verbonden middelen zullen geïntegreerd worden in het decreet en zo een decretale grondslag krijgen. Dit participatiedecreet is voorzien in werking te treden in 2008.

5.2. Jeugdwerk met maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren

Elk gemeentebestuur moest in haar jeugdwerkbeleidsplan 2002–2004 de acties beschrijven om meer kinderen en jongeren in achterstellingsituaties te bereiken. 41 geselecteerde gemeenten kregen extra middelen voor doelgroepspecifieke jeugdwerkinitiatieven of de integratie van bijzondere doelgroepen in bestaande jeugdwerkinitiatieven. In 2005 startte de uitvoering van het jeugdwerkbeleidsplan 2005–2007 waarin de 41 geselecteerde gemeenten werk maakten van de geformuleerde acties.

In 2007 werd de besteding van de extra middelen voor het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren van de 41 geselecteerde gemeenten in 2006 geëvalueerd. Hieruit bleek dat nagenoeg alle gemeenten deze middelen goed hebben besteed.

Voor de periode 2008-2010 wordt door de steden en gemeenten een nieuw jeugdbeleidsplan opgemaakt. Op basis van de in 2007 licht aangepaste indicatoren, werden 40 gemeenten geselecteerd, die hierin extra acties formuleren voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en

jongeren binnen het hoofdstuk 'jeugdwerk' in het nieuwe jeugdbeleidsplan. Van 2008 tot en met 2010 maken de geselecteerde gemeenten werk van de geformuleerde acties.

Het budget voor de geselecteerde gemeenten wordt vanaf 2008 anders berekend en zal hierdoor stijgen. Dit voorbehouden budget wordt volledig besteed aan de ondersteuning van het jeugdwerk met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren in de geselecteerde gemeenten. Op 15 maart 2007 werd een vormingsmoment georganiseerd voor de 40 steden die recht hebben op deze extra subsidies.

5.3. Beurzen om deel te nemen aan internationale initiatieven

De Vlaamse overheid wil jongeren die afkomstig zijn uit situaties van sociale uitsluiting en armoede de kans bieden om een internationale ervaring mee te maken. Daarom geeft ze een beurs als die jongeren willen deelnemen aan een internationaal initiatief dat wordt georganiseerd door een erkende en gesubsidieerde jeugdvereniging. De beurs betreft een tussenkomst van 75% van de reiskosten (tot maximaal 750 euro) en een forfaitair bedrag van 250 euro per maand verblijf in het buitenland (met een maximum van drie maanden).

In 2007 werden 51 dossiers goedgekeurd voor een budget van 61.714,50 euro. Zowel het aantal goedgekeurde dossiers als het beschikbare budget is gestegen ten opzicht van de voorgaande jaren.

Het decreet wordt in 2008 verder geëvalueerd met het oog op een mogelijke aanpassing.

5.4. Buurtsport

De campagne Buurtsport geeft specifieke aandacht aan sporten in de eigen buurt en leefwereld. Men wil zoveel mogelijk sportkansarme jongeren zo regelmatig mogelijk laten sporten op ieders prestatieniveau. Deze doelgroep is vaak moeilijk te bereiken door andere acties omwille van allerlei financiële of sociale drempels, of omdat de afstand tot sportfaciliteiten te groot is.

In 2007 werd de campagne Buurtsport verder gesubsidieerd voor één jaar. Continuering en verdere ontwikkeling gebeuren aan de hand van een opgesteld jaarplan. De beleidsnota's Sport en Jeugd bevelen beide een structurele verankering van buurtsport aan. Er werden folders en affiches verspreid bij alle Vlaamse gemeenten en de website www.buurtsport.be wordt up-to-date gehouden.

In het kader van het decreet houdende de subsidiëring van gemeente- en provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor het voeren van een Sport voor Allen-beleid wordt voor de periode 2008 tot 2012 aan het Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid vzw (ISB) jaarlijks een subsidie van 175.000 euro toegekend voor de begeleiding van de gemeentebesturen in het kader van het decreet. De inhoudelijke opdracht aan het ISB en de nadere voorwaarden om de subsidie te verkrijgen worden vastgelegd in een beheersovereenkomst voor de periode 2008 tot 2012. Buurtsport, dat nu ook reeds deel uitmaakt van de werking van het ISB, zal op deze manier een decretale verankering krijgen.

5.5 . Steunpunt Vakantieparticipatie

Iedereen verdient vakantie. Vakantie is een basisrecht en dit staat ook zo beschreven in art 24 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (10 december 1948). Helaas moeten we vaststellen dat vandaag vele Vlamingen niet op vakantie kunnen gaan. Mensen

met een beperkt inkomen moeten keuzes maken, voor vrije tijd en vakantie schiet er vaak weinig tot niets over. Het Steunpunt Vakantieparticipatie onderhandelt met toeristische partners om tot een goedkoper vakantieaanbod te komen en zo een vakantie aan te kunnen bieden aan een sociaal tarief aan mensen met een laag inkomen.

Eind 2007 waren 859 sociale organisaties lid van het Steunpunt Vakantieparticipatie. Het jaarlijks uitgewerkte vakantieaanbod betreft momenteel 68 toeristische attracties, een aantal groepshuizen, 75 accommodaties bieden individuele of gezinsvakanties aan. 22 verenigingen bieden meer dan 160 vakanties aan. In 2006 werden 20.632 vakantiegangers bereikt. In 2007 waren dat er 50.980.

In het voorjaar van 2007 werden zeven regionale info- en vormingssessies georganiseerd voor potentiële nieuwe aanbieders.

In 2008 wil het Steunpunt Vakantieparticipatie het vakantieaanbod verder uitbreiden, zodat meer mensen van een vakantie kunnen genieten. Men is hierbij afhankelijk van de goodwill van de toeristische sector, maar zal actief initiatieven nemen om potentiële aanbieders mee op de kar te krijgen. Hiertoe worden maandelijks persoonlijke bezoeken gebracht aan potentiële aanbieders, minstens drie regionale infosessies georganiseerd en een nieuw informatiepakket ontwikkeld.

Voor 2008 is er een budgetverhoging van 100 000 euro goedgekeurd om de werking nog verder te optimaliseren. Het budget van het Steunpunt Vakantieparticipatie wordt hierdoor meer dan verdubbeld, van 62.000 naar 162.000 euro.

De werking wordt jaarlijks geëvalueerd door een bevraging in het najaar en een discussieforum in januari.

BELEIDSACCENTEN

5.6. Praktijkvoorbeelden voor de participatie van laaggeschoolden in het jeugdwerk

De Vlaamse overheid wil het jeugdwerkeraanbod meer toegankelijk maken voor specifieke doelgroepen en de creatie van een aan specifieke doelgroepen aangepast aanbod voor kinderen en jongeren stimuleren. Tevens wil ze de verbreding en diversiteit van het jeugdwerkeraanbod waarborgen en stimuleren.

Laaggeschoolden zijn een van deze specifieke doelgroepen. Onderzoek heeft immers een significante relatie aangetoond tussen scholingsgraad en participatie aan het jeugdwerk. Een aantal steden en gemeenten heeft al een werking rond laaggeschoolden opgestart. Door die praktijkvoorbeelden in kaart te brengen en deze werkingen toe te lichten kunnen positieve voorbeelden beter verspreid en ontwikkeld worden en zo inspirerend werken voor andere actoren in de jeugdsector.

In 2007 werd het opzetten van nieuwe vormen van jeugdwerk en nieuwsoortige jeugdwerkactiviteiten of –vormingsmomenten gestimuleerd in samenwerking met het Steunpunt Jeugd. Bij de begeleiding van de opmaak van de gemeentelijke en provinciale jeugdbeleidsplannen werd er bijzondere aandacht geschonken aan diversiteit. Er werd een budget voorzien van 173.000 euro voor experimenteel en vernieuwend jeugdwerk.

In 2008 zal men bij de uitvoering van de lokale jeugdbeleidsplanning specifieke aandacht hebben voor bijzondere projecten met kortgeschoolde jongeren. In 2009 zal het eerste jaar van uitvoering van de nieuwe gemeentelijke jeugdbeleidsplannen geëvalueerd worden waarbij onderzocht wordt of er effectief meer kortgeschoolde jongeren bereikt werden in het

jeugdwerk. In 2008 wordt het budget voor experimenteel en vernieuwend jeugdwerk verhoogd tot 188.000 euro.

5.7. Sociaal-artistieke initiatieven

In uitvoering van het Kunstendecreet wordt er ondersteuning geboden aan organisaties die in hoofdzaak procesmatige werkingen opzetten met een sociale en artistieke dimensie. Laagdrempeligheid is een voorwaarde voor deze sociaal-artistieke initiatieven.

Voor de projectperiode 2007 werden 22 dossiers ingediend waarvan 10 dossiers een positieve beslissing ontvingen van de minister. In 2007 besliste de minister ook dat 5 organisaties voor hun meerjarige werking in de periode 2008-2009 worden gesubsidieerd. Deze komen dus bij de 5 organisaties die voor de periode 2006-2009 reeds worden gesubsidieerd.

Voor de projectperiode 2008 zijn 24 dossiers ingediend, waarin de minister uiterlijk half januari 2008 een beslissing zal nemen. In september 2008 zullen de aanvragen voor meerjarige werkingen 2010-2013 ingediend worden.

5.8. Aandacht voor mensen in armoede bij de opmaak van het decreet Lokaal Sportbeleid

Men wil de deelname van mensen in armoede verhogen door de toegankelijkheid tot bestaande clubs en programma's te vergemakkelijken en door specifieke en meer diverse en eventueel op maat gemaakte sportpraktijk te initiëren.

Het decreet Lokaal Sportbeleid, dat in 2007 van toepassing is geworden, wil uitdrukkelijk een beleid stimuleren dat een meer diverse sportpraktijk voortbrengt. Een gericht remediërend en stimulerend beleid zal worden gevoerd voor wie nog niet sport, o.a. door armoede. Er is nood aan goede praktijkvoorbeelden die bewijzen dat financiële, culturele en andere drempels met succes kunnen worden weggewerkt. Die voorbeelden kunnen zowel door de overheid als door privé-initiatieven ruimer worden bekendgemaakt.

Vanaf 2008 worden de gemeentelijke sportbeleidsplannen, die volgen uit dit decreet, toegepast.

5.9. Leidraad diversiteit voor het jeugdwerk

In het kader van het lokaal jeugdwerkbeleid zal een leidraad diversiteit worden ontwikkeld. Die moet de lokale besturen een houvast geven voor de ontwikkeling van een zo divers mogelijk jeugdbeleid, waarbij mensen in armoede een belangrijke doelgroep vormen.

De leidraad werd gepubliceerd in 2006. In 2007 werd deze verder gepromoot en werd er begeleiding voorzien in functie van de opmaak van het jeugdwerkbeleidsplan 2008-2010. In 2008 wordt er gewerkt aan de verschillende doelstellingen en acties uit dit plan, met specifieke aandacht voor de acties rond diversiteit.

5.10. Meer cultuurdeelname voor mensen in armoede

Culturele participatie is sociaal ongelijk verdeeld over de bevolking wegens onder meer de kostprijs of het gebrek aan informatie. Toch kan cultuurparticipatie een belangrijke factor zijn

om sociaal isolement te doorbreken. Het Vlaamse cultuurbeleid wil dan ook de deelname aan culturele activiteiten door armen bevorderen.

Een belangrijk instrument dat de overheid hiervoor in het leven riep is het Fonds Cultuurparticipatie. Het Fonds Cultuurparticipatie betaalt 80 % van de onkosten terug die mensen in armoede maken om in cultuur te participeren (toegangsgelden, vervoersonkosten, babysit). In 2006 werden extra middelen vrij gemaakt om de mogelijkheden voor een verbreding van de werking van het fonds cultuurparticipatie naar niet-gesubsidieerde culturele activiteiten te onderzoeken. Deze maatregel werd in 2007 verder gezet en geoperationaliseerd. Hieruit kwamen twee concrete afspraken met Studio 100 enerzijds en Kinopolis anderzijds. In de toekomst zal nog verder onderzoek nodig zijn.

In een ruimere context wordt nu ook gewerkt aan een participatiedecreet voor de sectoren cultuur, jeugdwerk en sport. Binnen dit decreet krijgen de doelgroep armen en de initiatieven ter bevordering van de participatie van mensen in armoede een prominente plaats. Dit decreet is voorzien om in werking te treden in 2008. De inhoud en doelstellingen van het participatiedecreet werden gepresenteerd op de dag van de cultuurcommunicatie en op een informatiemoment waarop diverse betrokken organisaties werden uitgenodigd.

In 2006 werden 14.489 aanvragen goedgekeurd. Op 31/08/06 werden reeds 16.790 mensen in armoede bereikt. In 2007 werden er tot 7 november 13.822 aanvragen goedgekeurd. Dit zal voor het hele jaar nog hoger liggen.

Het participatiedecreet (dat meer financiële middelen een een sterke lokale samenwerking voorziet) moet ervoor zorgen dat het aantal bereikte armen in de toekomst sterk toeneemt. Vanaf 2009 zullen de gemeenten hiervoor een totaal bedrag van 1.650.000 euro beschikbaar hebben.

Prioriteiten van het Vlaams Netwerk voor verticaal armoedeoverleg in 2008

- a) mogelijkheden en moeilijkheden die verenigingen ondervinden in het lokaal wegen op sport-, cultuur- en jeugdbeleid en participatie-afspraken, en voorstellen ter verbetering
- b) kortingssystemen, financiële toegankelijkheid, en eventuele evoluties hierin naar aanleiding van het participatiedecreet
- c) het exploreren en evalueren van bestaande vormen van toeleiding voor mensen in armoede naar vrijetijdsinitiatieven en het geven van suggesties ter verbetering

6. Inkomen

Sociale zekerheid, leefloon, minimumlonen: de meeste domeinen die met inkomen te maken hebben, zijn federale materie. Vlaanderen kan voor dit recht dus maar een beperkte bijdrage leveren. Toch zijn er al verschillende stappen gezet.

ACTIES

In dit onderdeel beschrijven we het lopende beleid. Een aantal maatregelen dient namelijk te worden gecontinueerd om resultaten te bereiken in de hardnekkige en complexe problematiek van armoede. Per actie worden de realisaties in 2007 en de plannen voor 2008 vermeld.

6.1. Maximumfactuur voor niet-medische zorgkosten

Thuiszorg kan de financiële draagkracht van een zorgvrager en zijn familie zwaar belasten. In de thuiszorgregelgeving is bepaald dat de financiële draagkracht van de gebruiker geen criterium mag zijn voor de voorzieningen in hun beslissing om al dan niet hulp te bieden. Door een maximumfactuur in de zorg voor niet-medische kosten kunnen zorgbehoevenden beschermd worden tegen onaanvaardbaar hoge kosten.

Ter voorbereiding van de verdere inhoudelijke en technische uitwerking van de maximumfactuur in de zorg of zorgbonus wordt een studieopdracht uitgevoerd bij een representatief staal van de zorgbehoevende populatie in Vlaanderen. Dit onderzoek moet een gedetailleerd en betrouwbaar beeld schetsen van het inkomen (en de inkomensbronnen) en van de niet-medische uitgaven die voortvloeien uit de zorgbehoevendheid.

Het onderzoek moet tevens informatie verschaffen over de reden(en) voor het niet-gebruik van niet-medische zorgvormen, dienstverlening en hulpmiddelen (b.v. omwille van de financiële kost, niet-beschikbaarheid van het aanbod, ...) en over de mate waarin de zorg zou wijzigen indien aan de reden(en) voor niet-gebruik zou tegemoetgekomen worden (b.v. door financiële ondersteuning).

Dit onderzoek loopt van september 2007 tot januari 2009.

6.2. De Vlaamse Zorgverzekering

De Vlaamse Zorgverzekering is een instrument dat los van de sociale zekerheid reserves opbouwt voor de financiering van de bijstand aan personen en de middelen verdeelt onder haar leden die bijdragen aan een fonds.

Bijna 168.000 zorgbehoevenden ontvingen in 2006 een uitkering voor hun niet-medische kosten vanwege de Vlaamse Zorgverzekering. Dat zijn er 6 procent meer dan in 2005. De totale vergoedingen aan zorgbehoevenden benaderden in 2006 voor het eerst de 200 miljoen euro. De cijfers van 2007 zijn pas in maart 2008 beschikbaar.

De tenlasteneming voor mantel- en thuiszorg wordt geleidelijk verhoogd van 90 euro tot 125 euro in 2009, even hoog als de tenlasteneming voor residentiële zorg. Vanaf 1 januari 2007

betekende dit een tenlasteneming voor mantel- en thuiszorg van de zorgverzekering van 105 euro. Vanaf 1 januari 2008 wordt dit 115 euro per maand. De verwachte meerkost ten gevolge van deze maatregel bedraagt 46,3 miljoen euro in 2009 ten opzichte van 2005.

6.3. Kwetsbare bewonersgroepen op het platteland

Op het platteland, en in het bijzonder bij specifieke groepen als landbouwers of ouderen, heerst vaak verdoken armoede. De Vlaamse overheid ontwikkelt specifieke instrumenten om armen op het platteland op te sporen, te bereiken en verder te begeleiden via geïntegreerde armoedebestrijdingsprogramma's.

Deze actie omvat concrete projecten in het kader van het Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling van de Vlaamse minister voor Plattelandsbeleid die gericht zijn op een geïntegreerd plattelandsbeleid.

In 2007 werd een projectoproep 'dorpsnetwerken' gelanceerd in samenspraak met het Steunpunt tot bestrijding van armoede, waarbij de sociale integratie van sociaal zwakkeren centraal staat.

In 2008 en 2009 worden de projecten verder opgevolgd en wordt de ondersteuning van deze projecten geoptimaliseerd. Het interbestuurlijk plattelandsoverleg wordt continu geëvalueerd en geoptimaliseerd. De door dit overleg afgeleverde adviezen worden opgevolgd en er worden nieuwe adviezen geformuleerd voor de verschillende doelgroepen van het platteland. Deze adviezen zullen een insteek leveren voor een Vlaams plattelandsbeleidsplan dat in opmaak is.

6.4. Begeleiding van land- en tuinbouwers in moeilijkheden of reconversie

Het doel van deze actie was via subsidies landbouwers aanmoedigen om een beroep te doen op technische, economische of financiële begeleiding bij hun bedrijfsvoering. Hiermee wou de Vlaamse Regering het aantal faillissementen in de landbouw verminderen en het aantal landbouwers terugschreeven die noodgedwongen de landbouwsector verlaten.

Wegens een kleiner aantal ingediende aanvragen dan voorzien, werd deze actie beëindigd in 2006. De laatste dossiers werden goedgekeurd en de regelgeving is opgeheven. De reeds besliste dossiers worden verder uitbetaald.

Prioriteiten van het Vlaams Netwerk voor verticaal armoedeoverleg in 2008

- a) kwetsbare bewonersgroepen op het platteland: opvolging en voorstellen ter verbetering van het Vlaams plattelandsbeleid op vlak van armoede.

7. Onderwijs

Een (zeer) laag scholingsniveau heeft vaak ingrijpende gevolgen: het hypothekeert de verdere arbeidsloopbaan en vergroot de kans op sociale uitsluiting. Het onderwijs moet zijn rol als hefboom voor sociale mobiliteit en als middel tegen een verdere dualisering van de samenleving nog waarmaken. Recent onderzoek bewijst dat er nog een lange weg te gaan is.

ACTIES

In dit onderdeel beschrijven we het lopende beleid. Een aantal maatregelen dient namelijk te worden gecontinueerd om resultaten te bereiken in de hardnekkige en complexe problematiek van armoede. Per actie worden de realisaties in 2007 en de plannen voor 2008 vermeld.

7.1. Financiële drempels in het onderwijs wegnemen

Financiële ondersteuning in basis- en secundair onderwijs geeft kinderen van minvermogende ouders de kans om te participeren in het leerplichtonderwijs. Ze bevordert bovendien de doorstroming naar het hoger onderwijs.

Op 8 juni 2007 keurde het Vlaams Parlement het “Decreet betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap” goed. Dit decreet bundelt de volledige regelgeving met betrekking tot studiefinanciering voor alle onderwijsniveaus. Het decreet schakelt de voorwaarden om in aanmerking te komen voor een studietoelage voor alle onderwijsniveaus (van kleuter- tot hoger onderwijs) gelijk. Het beoogt een groter aantal studerende recht te laten hebben op een toelage. De nieuwe wetgeving ging in op 1 september 2007. De prognose is dat in het secundair onderwijs 37.000 leerlingen meer in aanmerking zullen komen voor een studietoelage. Het voorziene aantal begunstigden in het kleuter- en lager onderwijs bedraagt 164.000 leerlingen.

De informatieverstrekking over de studietoelagen gebeurde meer gestructureerd en gericht, via samenwerking met de Vlaamse steden en gemeenten en de infolijn 1700, aanwezigheid op infodagen in scholen, toegankelijke brochures... Vanaf het schooljaar 2008-2009 komen ook de kleuters en de leerlingen van het lager onderwijs in aanmerking voor een toelage. In 2008 zal er dan ook gericht campagne worden gevoerd om deze doelgroep te informeren en aan te zetten tot het indienen van een aanvraag.

Het bestaande verwerkingsprogramma voor de aanvragen van het hoger onderwijs werd in 2007 verder verfijnd en uitgebreid met de module voor het indienen van aanvragen voor het secundair onderwijs. Voor het school- en academiejaar 2007-2008 werd het gezinsdossier ingevoerd en kan de aanvrager online zowel voor hoger als voor secundair onderwijs, de aanvraag digitaal indienen. Vanaf het school- en academiejaar 2008-2009 zal het mogelijk zijn om één aanvraag digitaal in te dienen zowel voor hoger als voor secundair als voor basisonderwijs. Deze aanpassingen beogen een groter bereik van de doelgroep evenals een sterke administratieve vereenvoudiging voor de burger.

7.2. Het principe van de kosteloosheid

Vanaf 1 september 2007 maakt een officiële lijst duidelijk welke materialen ouders van kinderen in het **basisonderwijs** nog zélf moeten aankopen en welke niet. Alles wat op de lijst staat, moet kosteloos ter beschikking zijn voor de kinderen op school. Hiertoe werd in juni 2007 aan elke basisschool 45 euro extra per leerling toegekend.

In een tweede fase zullen scholen vanaf 1 september 2008 (na goedkeuring van het nieuwe financieringsdecreet) met een dubbele maximumfactuur werken. Deze maximumfacturen hebben betrekking op de activiteiten die scholen organiseren om het leren boeiender en aangenamer te maken. Het gaat bv. over toneelbezoek, schooluitstappen van één of meerdere dagen, verplicht tijdschrift... Om de kostprijs van deze activiteiten voor ouders te begrenzen, komen er vanaf 2008-2009 een scherpe maximumfactuur (voor kleuters: 20 euro, voor lagere school: 60 euro) en een minder scherpe maximumfactuur (voor kleuters: 0 euro, voor lagere school: 360 euro voor zes jaar LO). De scholen krijgen meer middelen, zodat zij de kosten kunnen beperken, zonder het aanbod te verschrallen.

Het is niet haalbaar om in het **secundair onderwijs** het principe van de kosteloosheid in te voeren. Daarvoor zijn er teveel verschillen tussen de richtingen. Daarom werkt de Vlaamse Regering in overleg met de inrichtende machten een beleid uit van kostenbeheersing en beperking van de facturen. Voor het technisch en beroepsonderwijs worden extra financiële middelen uitgetrokken. Tegelijk worden de school- en studietoelagen uitgebreid (zie ook 7.1).

7.3. Gelijke onderwijskansen in het basis- en secundair onderwijs

Alle leerlingen moeten optimale leer- en ontwikkelingskansen krijgen, zonder uitsluiting of discriminatie. Het gelijke onderwijskansenbeleid wil de sociale samenhang en integratie bevorderen en aandacht besteden aan de diversiteit van iedere leerling.

Het beleid is opgebouwd rond drie krachtlijnen: het principiële recht op inschrijving in de school van eigen keuze; de oprichting van lokale overlegplatforms en commissie inzake leerlingenrechten en een geïntegreerd ondersteuningsaanbod (met extra uren) dat scholen de mogelijkheid geeft om een zorgbrede werking te ontwikkelen voor kansarme kinderen

Het gelijke onderwijskansendecreet werd in 2005 bijgestuurd. Het doel van deze bijsturing was de toepasbaarheid verhogen en ervoor zorgen dat scholen instrumenten kregen om een actief beleid naar de doelgroepen te kunnen voeren. De nieuwe maatregelen zijn van toepassing sinds het schooljaar 2006-2007 en werden in 2007-2008 verder toegepast.

7.4. Spijbelen in het basis- en secundair onderwijs

Het leerrecht van jongeren moet maximaal worden gegarandeerd. Het voorkomen en opvolgen van afwezigheden en schoolverzuim is dan ook een belangrijke taak van onderwijs. Een recente evaluatie van het beleid rond spijbelen en schoolverzuim was de aanleiding voor een actieplan: 'een sluitende aanpak voor spijbelen en schoolverzuim'. Dit actieplan stelt een integrale aanpak van de spijbelproblematiek voor. Integraal omdat men zich richt op alle betrokken actoren: leerlingen, leerkrachten, ouders, schooldirecties, CLB's, lokale overheden, artsen,.... Maar ook integraal omdat men aandacht heeft voor het hele continuüm van sensibiliseren en informeren over preventie en begeleiding tot uiteindelijk, indien nodig, sanctionering. Ook dit jaar is een spijbelteam aangesteld voor de implementatie van deze beleidsacties.

Heel wat aandacht gaat naar het voorkomen van leerplichtproblemen: we willen scholen ondersteunen in het (verder) uitbouwen van een positief schoolklimaat en hun signaalgevoeligheid vergroten. Daarnaast zal er ook veel aandacht gaan naar gerichte sensibiliseringscampagnes naar alle betrokkenen. Zo werd er het afgelopen schooljaar expliciet aandacht besteed aan het gericht informeren van betrokkenen als huisartsen, ouders van kleuters, politie, justitie, ... Deze gerichte communicatieacties zullen ook het volgende jaar verder gezet worden.

7.5. Experiment modularisering van beroepsgerichte opleidingen

Modularisering is een belangrijk instrument om de toegang tot de arbeidsmarkt te vergemakkelijken. (Deel)certificaten geven immers toegang tot de arbeidsmarkt of tot het vervolgonderwijs. Door eenzelfde kwalificatiestructuur voor het leerplicht- en het volwassenenonderwijs te gebruiken, wordt 'een leven lang leren' bevorderd en krijgen schoolverlaters stevige startkwalificaties. Door de kwalificatiestructuur en de verschillende onderdelen ervan uit te werken in samenspraak met de bedrijfs- en dienstenwereld sluit het onderwijsaanbod beter aan op hun vraag. Het concept "flexibel modulair onderwijs met individuele leerwegen" biedt de mogelijkheid tot competentiegericht onderwijs met aandacht voor differentiatie binnen de groep en het geïntegreerd aanbieden van leerinhouden.

Het experiment modulair onderwijs werd met één schooljaar (2007-2008) verlengd door de Vlaamse Regering en streeft naar een maximum aan gekwalificeerde uitstroom, een flexibele afstemming op de arbeidsmarkt, tussentijdse succesbelevingen, een doorzichtig onderwijsaanbod en een stimulans tot levenslang leren

De leden van de stuurgroep modularisering formuleren concrete beleidsaanbevelingen i.v.m. de toekomst omtrent modulair onderwijs aan de minister en zullen alle evaluatierapporten, enquêtes bij het werkveld en resultaten van wetenschappelijk onderzoek worden gebundeld. Dit moet een basis leveren om – in overleg met de betrokken actoren – na te gaan of, in welke mate en hoe we een flexibel modulair secundair onderwijs kunnen uitbouwen. In ieder geval opteerde men voor een modulaire structuur voor de component 'leren' in de toekomstige systemen van leren en werken.

7.6. Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers in het basis- en secundair onderwijs

Door extra middelen te geven aan scholen met onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers wil de Vlaamse overheid anderstalige kinderen de kans bieden om Nederlands te leren. Zo kunnen ze zich daarna zo snel mogelijk integreren in de school, om dan de normale lessen te volgen in de onderwijsvorm en studierichting die het nauwst aansluit bij hun individuele capaciteiten. Door hun kennis van het Nederlands vergroot ook hun kans op buitenschoolse integratie in de samenleving.

Vanaf schooljaar 2006-2007 wordt in het basisonderwijs ook een vervolgjaar ingericht voor Gewezen Anderstalige Nieuwkomers (leerlingen die vorig schooljaar onthaalonderwijs genoten).

Door hun kennis van het Nederlands vergroot ook hun kans op buitenschoolse integratie in de samenleving. In het secundair worden vanaf schooljaar 2006-2007 extra middelen voorzien voor scholengemeenschappen met onthaalonderwijs voor begeleiding, ondersteuning en opvolging van gewezen onthaalleerlingen in het regulier onderwijs.

7.7. Onderwijskansen voor etnisch-culturele minderheden

Sinds 1 september 2007 kunnen taalzwakke leerlingen vanaf 12 jaar uit het secundair onderwijs toegelaten worden tot de opleidingen van het leer- of studiegebied Nederlands

tweede taal in het volwassenenonderwijs. Heel wat jongeren in het leerplichtonderwijs hebben te maken met een taalachterstand en hebben behoefte aan extra ondersteuning op het vlak van Nederlands. Via het volwassenenonderwijs kunnen zij aanvullend op het aanbod secundair onderwijs extra lessen Nederlands krijgen, om hun taalachterstand weg te werken. Om toegelaten te worden tot het volwassenenonderwijs gelden voor deze leerlingen specifieke voorwaarden. Bovendien dienen de betrokken secundaire school en het Centrum voor Basiseducatie/Centrum voor Volwassenenonderwijs, waar de leerling zich wenst in te schrijven, nauw met elkaar samenwerken.

In het hoger onderwijs komt er binnenkort het nieuwe financieringsmodel (zie 7.9). Het model is erop gericht de instellingen aan te moedigen om het studiesucces op te voeren. Voor sommige groepen zijn meer en andere onderwijsinspanningen noodzakelijk om tot succes te komen. Elke instelling kan daarin haar eigen weg en profiel zoeken, met zeer gerichte en contextspecifieke projecten. Met een aanmoedigingsfonds, waarin volgend jaar 3 miljoen euro en vanaf 2009 6 miljoen euro zit, willen we dergelijke projecten laten kiemen. In het kielzog van het aanmoedigingsfonds trekken we ook nog een half miljoen euro uit om projecten rond diversiteit in de lerarenopleidingen te ondersteunen. Dat kan twee keer vruchten afwerpen: in de opleidingen zelf én als de afgestudeerde allochtone leerkrachten voor de klas komen. Gedacht wordt aan projecten over: curriculumvernieuwingen; de organisatie van drempelverlagende informatieverstrekking over de specifieke lerarenopleidingen; de organisatie van aangepaste trajectbegeleiding; stagebegeleiding; de uitbouw van netwerken tussen het Expertisenetwerk of regionaal platform, organisaties die de doelgroepen vertegenwoordigen en het afnemend veld.

7.8. Project scholen voor jongeren – jongeren voor scholen (Jo-Jo)

De overheid wil jongeren die geen diploma hoger secundair onderwijs hebben, ervaring laten opdoen in het onderwijs en hen stimuleren om toch hun diploma hoger secundair onderwijs te behalen. Zo kunnen ze hun kansen op de arbeidsmarkt vergroten. De overheid richt zich daarbij in het bijzonder tot allochtonen, laaggeschoolden en kansarmen.

Jongeren die aan het Jo-Jo-project deelnemen, werken in een startbaanovereenkomst in een secundaire technische of beroepsschool. Daar staan ze in voor de goede relaties tussen leerlingen, ouders en school. Ze proberen het schoolklimaat aangenamer te maken en zijn een vertrouwenspersoon voor de leerlingen. Tijdens hun tewerkstelling worden ze gestimuleerd om een opleiding te volgen. Die moet een eerste aanzet vormen om een diploma secundair onderwijs te behalen of bekwaamheden te verwerven die hen kunnen helpen bij het uitvoeren van het takenpakket.

Het Jo-Jo-project biedt jaarlijks 350 laaggeschoolden de kans kunnen bieden om werkervaring op te doen in een schoolse omgeving.

7.9. Afwijkende toelatingsvoorwaarden in het hoger onderwijs

Het zgn. flexibiliseringsdecreet van 30 april 2004 geeft de instellingen de mogelijkheid om ook studenten toe te laten die niet voldoen aan de algemene toelatingsvoorwaarden. Het instellingsbestuur moet in een voorstel van reglement afwijkende algemene of bijzondere toelatingsvoorwaarden bepalen. De afwijkende toelatingsvoorwaarden kunnen rekening houden met humanitaire redenen; medische, psychische of sociale redenen of het algemene kwalificatieniveau, de verdiensten of de competenties van de kandidaat.

Door die flexibeler toegang krijgen meer doelgroepen de kans om een diploma hoger onderwijs te behalen.

In het nieuwe financieringsmodel van het hoger onderwijs, dat in principe ingaat op 1 januari 2008 zullen o.m. beursstudenten zwaarder doorwegen bij het toekennen van de middelen van elke instelling. Naarmate ze meer beursstudenten tellen, ontvangen instellingen meer, opdat ze deze categorie van studenten goed omkaderen en begeleiden, zodat hun slaagkansen stijgen.

7.10. Inschakelingsproject ervaringsdeskundigen

Het kabinet Onderwijs kende middelen toe voor de tewerkstelling van vier ervaringsdeskundigen voor één jaar op voorwaarde van een analyse van de ervaringen uit dit project. Deze analyse werd aangevuld met een vergelijkende analyse van ervaringen in andere settings waar ongeveer op hetzelfde moment een ervaringsdeskundige in dienst werd genomen. Het inschakelingsexperiment in een onderwijscontext (periode 26/12/2004 tot 30/06/2006) bracht een aantal faciliterende en belemmerende factoren bij de verschillende partijen aan het licht. Zo blijkt dat de tewerkstelling van ervaringsdeskundigen moet passen in een ruimere visie/plan van een organisatie die armen wenst te bereiken. Omdat Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's) een zinvolle omgeving vormen voor de inschakeling van ervaringsdeskundigen, werden met de CLB-sector modellen en acties uitgewerkt om tot de effectieve inschakeling van ervaringsdeskundigen te komen. Ook werd een decreetswijziging doorgevoerd (decreet van 7 juli 2006 betreffende het onderwijs XVI), waardoor CLB's vanaf 1 september 2006 ook ervaringsdeskundigen en intercultureel bemiddelaars kunnen opnemen in hun personeelsformatie. Momenteel wordt de ED-opleiding in het volwassenenonderwijs verder verankerd.

De CLB's maken driejaarlijks personeelsformaties. De meest recente personeelsformatie geldt voor de periode 2006-2009. Ondertussen worden binnen Onderwijs de tewerkstellingsmogelijkheden voor ervaringsdeskundigen nog verder onderzocht. Zo wordt nu geconcretiseerd hoe de aandacht voor kansarmen doorheen het CLB-profiel kan lopen. Dat gebeurt door kabinet en departement Onderwijs, i.s.m. vzw de Link en de CLB's. Voorts maakt de vzw De Link de CLB-sector vertrouwd met ervaringsdeskundigen door provinciale contactvergaderingen te organiseren en door hen kennis te laten maken met de werking van ervaringsdeskundigen via de stageplaatsen voor de opgeleiden.

7.11. Brede scholen

Het concept brede scholen wil de samenwerking van scholen met andere instellingen en partners bevorderen om de competentieontwikkeling van kinderen en jongeren te bevorderen.

Vanuit de beleidsdomeinen onderwijs, sport, cultuur, jeugd en welzijn is in het schooljaar 2005-2006 – in samenwerking met het Steunpunt GOK – gewerkt aan een gezamenlijke visie op de 'brede school'. In september 2006 startten 15 proeftuinen brede school voor de duur van drie jaar. Deze projecten worden in 2008 voortgezet.

7.12. Kermisklasje voor kleuters van foorreizigers

De Vlaamse overheid wil de deelname van kleuters van foorreizigers aan het onderwijs verhogen door te sensibiliseren over het belang van vroegtijdige participatie en op die manier preventief te werken t.a.v. groepen die een risico lopen om achterstand te ontwikkelen. Anderzijds wil men een aantal modaliteiten ter beschikking stellen om kleuteronderwijs voor die doelgroep mogelijk te maken.

Op 1 september 2006 ging een gedetacheerde kleuteronderwijzeres aan de slag die kleuteronderwijs verzorgt in de Rijdende Kleuterschool die de grote toer van de foren zal volgen in de steden Aalst, Gent, Kortrijk, Brugge, Antwerpen, Brussel, Leuven, Hasselt en Luik. Tijdens de winterstop van de foor (13 november 2006 tot 5 februari 2007) werd voor die kleuters een ankerschool gevonden waardoor de kleuters hun schoolritme niet moeten onderbreken.

Er is een principiële goedkeuring gegeven voor 3 opeenvolgende schooljaren, maar het project zal van zeer nabij opgevolgd en geëvalueerd worden. Het project wordt in 2007-2008 en 2008-2009 voortgezet.

BELEIDSACCENTEN

In dit onderdeel beschrijven we de voortgang van de nieuwe beleidsinitiatieven die in het Vlaams actieplan 2005-2009 of de actualisatie 2007 ervan werden voorgesteld. Ook worden de nieuwe beleidsaccenten voor 2008 betreffende dit grondrecht voorgesteld.

7.13. Een nieuw financieringssysteem voor leerplichtonderwijs op basis van leerlingenkenmerken

De Vlaamse overheid wil een nieuw, integraal systeem ontwikkelen waarbij de financiering van scholen toegekend wordt op basis van bepaalde school- en leerlingenkenmerken. Daarbij zullen vooral leerlingenkenmerken doorwegen die niet willekeurig verspreid zijn over de volledige (school)bevolking en in de ene school veel meer terug te vinden zijn dan in een andere school.

Op die manier moet elke leerling met gelijke noden een gelijke financiële behandeling krijgen, zodat de dualisering wordt bestreden en de kansengelijkheid verhoogd.

In 2007 werd de regelgeving (decreet, uitvoeringsbesluiten, omzendbrief) en het implementatieplan voorbereid. Deze regelgeving zal in 2008 worden gestemd, en vanaf 1 september 2008 ingaan.

7.14. Onderwijsparticipatie van kleuters

De Vlaamse overheid wil de deelname van kleuters aan het onderwijs verhogen door een sensibilisering over het belang van vroegtijdige participatie vanaf 2,5 jaar. Op die manier wordt preventief gewerkt voor groepen die een risico lopen om achterstand te ontwikkelen.

De nieuwe regelgeving, die onder meer een uitgebreide sensibilisering mogelijk maakt, trad in werking op 1 september 2007. Het schooljaar 2007-2008 werd uitgeroepen tot het “jaar van de kleuter”, met diverse communicatie-initiatieven terzake. In 2008 zullen bijzondere inspanningen worden geleverd om de acties van de verschillende actoren betrokken bij kleuterparticipatie (departement onderwijs, scholen, centra voor leerlingenbegeleiding, lokale overlegplatforms, Kind en Gezin, gemeenten...) beter op elkaar af te stemmen.

7.15. Strategisch plan geletterdheid

De Vlaamse Regering wil departementoverschrijdende acties nemen die de geletterd- en gecijferdheid doen toenemen. Het gaat hier om een brede invulling van levensvaardigheden, inclusief basisvaardigheden computergebruik, het vermogen tot samenwerken en probleemoplossend werken.

In 2007 werd het operationeel plan verder uitgewerkt. Een aantal acties hieruit: studie naar het gebruik van screeningsinstrumenten voor laaggeletterden; vastlegging nieuwe eindtermen basisvaardigheden ICT in de basiseducatie (inclusief 875.000 euro bijkomende ICT-middelen); onderzoek naar drempels voor deelname aan geletterdheidstraining; stimuleren van samenwerking van centra voor basiseducatie met volkshogescholen en basisscholen... Een gedetailleerd overzicht van alle acties is beschikbaar op www.vlaanderen.be/geletterdheid

Het operationeel plan geletterdheid zal in 2008 verder worden uitgewerkt. Bijzondere aandacht gaat naar het onderzoek over barrières voor deelname aan geletterdheidstraining.

7.16. Onthaalonderwijs voor kinderen in open asielcentra

De Vlaamse overheid wil kinderen die in open asielcentra verblijven een betere toegang geven tot het onthaalonderwijs in de basisscholen. Hiertoe wil ze de voorwaarden om in aanmerking te komen voor onthaalonderwijs uitbreiden.

Deze regelgeving zal tegen juni 2008 worden aangepast.

Prioriteiten van het Vlaams Netwerk voor verticaal armoedeoverleg in 2008

- a) kennis van armoede in de school; dit kan door een brugfiguur op de schoolvloer (bijvoorbeeld een ervaringsdeskundige) en door de aanpak binnen de lerarenopleiding + nascholing van lesgevers, secretariaat en directies
- b) kostenbeheersing in het secundair onderwijs
- c) communicatie (ouders – scholen – CLB – derden (welzijnspartners))
- d) flankerende onderwijsmaatregelen (leerrechtprojecten, time out, preventieve aanpak, ...)

8. Werkgelegenheid

Een betaalde job op de reguliere arbeidsmarkt biedt voor de meeste mensen structuur in het dagelijks leven. Hoewel de relatie tussen arbeid en armoede niet eenduidig en rechtlijnig is, vormt het toch de belangrijkste bron van inkomsten en van sociale zekerheid. De Vlaamse overheid wil ook voor mensen in armoede de toegang tot de arbeidsmarkt vergemakkelijken.

ACTIES

In dit onderdeel beschrijven we het lopende beleid. Een aantal maatregelen dient namelijk te worden gecontinueerd om resultaten te bereiken in de hardnekkige en complexe problematiek van armoede. Per actie worden de realisaties in 2007 en de plannen voor 2008 vermeld.

8.1. Ervaringsdeskundigen in de dienstverlening

In 2003 heeft de VDAB drie ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting in dienst genomen, vooral om werkzoekenden te ondersteunen die bijvoorbeeld problemen hebben met huisvesting, schulden, uit huis geplaatste kinderen of kinderopvang. Ze spelen een bemiddelende rol en verwijzen de klanten door naar de juiste dienstverlening of trajectbegeleider binnen de VDAB. Binnen de VDAB is er ook in 2005 een stakeholdersforum opgestart waaraan vertegenwoordigers van het Vlaams Netwerk en verenigingen waar armen het woord nemen deelnemen. Deze samenwerking loopt nog steeds. Binnen dit stakeholdersforum werd door het Vlaams Netwerk een advies verstrekt op het jaarplan van de VDAB en een eerste reactie op de evaluatie van de jeugdwerkloosheidsplannen in de centrumsteden. In de werkgroep armoede van dit stakeholdersforum werd naast drempels voor mensen in armoede bij de VDAB vooral stilgestaan bij trajecten voor mensen in armoede. De VDAB heeft 2 ervaringsdeskundigen bijkomend aangeworven in 2007 en een derde zal worden aangeworven in 2008.

8.2. Ontwikkelingen in de meerwaardeconomie

8.2.1. Meerwaardeconomie en invoegbedrijven

Binnen het impuls- en ondersteuningsprogramma voor de meerwaardeconomie heeft Vlaanderen in 2000 de invoegbedrijven en de bijbehorende invoegafdelingen ontwikkeld om de tewerkstelling van kansengroepen te stimuleren.

Meer en meer bleek echter ook dat ondernemen meer is dan enkel het nastreven van economische doelstellingen. Op 15 juli 2005 keurde de Vlaamse Regering het nieuwe ontwerpbesluit betreffende de erkenning en financiering van de invoegbedrijven goed. Naast tewerkstelling van kansengroepen legt het nieuwe besluit een inhoudelijke focus op opleiding en begeleiding van de invoegwerknemers en op maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO).

Tot en met september 2007 werden er 31 nieuwe invoegbedrijven erkend en 4 invoegbedrijven kregen een uitbreiding. 909 VTE potentiële arbeidsplaatsen werden hierdoor gecreëerd voor invoegwerknemers.

In de regelgeving invoegbedrijven werd het charter van de meerwaardeneconomie hertaald naar concrete acties. Jaarlijks dient ieder invoegbedrijf een concreet actieplan voor het volgende werkjaar in te dienen: het actieplan weerspiegelt de groei van de onderneming inzake het incorporeren van de MVO-principes in het bedrijf. Via een eerste lichting werden alle invoegbedrijven die 3 jaar actief zijn gescreend op sociaal, economisch en ecologisch vlak en kregen zij aanbevelingen om concrete acties te ondernemen in die niches waar zij zich zwak positioneerden.

8.2.2. Sociale werkplaatsen

Sociale werkplaatsen bieden een bijzondere arbeidsorganisatie en een aangepaste begeleiding aan de moeilijkste doelgroep van langdurige werklozen: mensen die alleen binnen een beschermd milieu aan de slag kunnen. In het kader van het meerbanenplan werd in 2007 een uitbreiding gerealiseerd met 100 VTE doelgroepwerknemers en 20 VTE omkaderingspersoneel. Bij de uitvoering van het VIA-akkoord 2006-2010 zullen in de komende jaren middelen vrijgemaakt worden voor een jaarlijkse uitbreiding van zowel het aantal doelgroepwerknemers (42 VTE) als van het omkaderingspersoneel (8 VTE).

In het kader van het project “Energiesnoeiërs” (bevordering van rationeel energiegebruik) werd in 2007 voor de sociale werkplaatsen een uitbreiding voorzien met 50 VTE doelgroepwerknemers en 10 VTE omkaderingspersoneel.

8.2.3. Beschutte werkplaatsen

Het proces van sociale re-integratie van personen met een handicap eindigt niet aan de bedrijfspoot of de poort van de beschutte werkplaats. Beschutte werkplaatsen spelen een belangrijke rol om meer ‘banen op maat’ voor mensen met een handicap beschikbaar te stellen.

Sinds 1 april 2006 is de beleidsmatige en administratieve bevoegdheid overgeheveld van het domein welzijn, het voormalige Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap, naar het beleidsdomein Werk en Sociale Economie, het Vlaams Subsidieagentschap voor Werk en Sociale Economie. Hierdoor kunnen tewerkstellingsmaatregelen ten voordele van personen met een handicap ingebed worden in het inclusiebeleid van werk en het beleid van sociale economie.

Naar de beschutte werkplaatsen en haar doelgroep werden de kalenderjaren 2006 en 2007 voornamelijk gebruikt om de bestaande regelgevingen en administratieve werkwijzen in te bedden binnen het beleidsdomein Werk en Sociale Economie.

Een actieve re-integratiebeleid kan slechts slagen als verscheidene actoren erbij worden betrokken en eraan meewerken.

In het kader van haar gereguleerd opgelegde kwaliteitsbeleid dienen de beschutte werkplaatsen op een aangepaste wijze de doelgroepwerknemers op de werkvloer te begeleiden en te ondersteunen met respect van zijn/haar noden, wensen, behoeften, beperkingen en capaciteiten. Via de dienst sociaal beleid dient iedere werkplaats eveneens op een gestructureerde wijze oog te hebben voor persoonlijke, sociale en financiële problemen van haar doelgroepwerknemers en hieraan in overleg met de betrokkene gepaste acties te ondernemen.

8.2.4. Arbeidszorg

Arbeidszorg richt zich tot personen die niet kunnen werken in het reguliere of beschermd arbeidscircuit vanwege persoonsgebonden kenmerken zoals psychische instabiliteit, een extreem lage stressbestendigheid, een handicap of een gebrek aan zelfvertrouwen. Er wordt

voor deze doelgroep bewust geen nieuw circuit gecreëerd: het concept arbeidszorg wordt geïntegreerd binnen de bestaande structuren en voorzieningen.

In het kader van het meerbanenplan heeft de Vlaamse regering op 20 juli 2006 beslist om pilootprojecten rond 'erkenning betreffende arbeidszorg' op te starten en om een uitbreiding van de capaciteit arbeidszorg binnen de sociale economie met 100 VTE arbeidszorgplaatsen in de sociale werkplaatsen te voorzien. Tevens werd er in 2007 een experiment opgestart om arbeidszorg niet enkel binnen de sociale werkplaatsen te subsidiëren, maar ook in de beschutte werkplaatsen en andere arbeidszorgorganisaties. 278.000 werkuren of ruim 178 VTE werden aan beschutte werkplaatsen en/of samenwerkingsverbanden met andere arbeidszorgorganisaties toegewezen. Hiervan worden ruim 15 % ingezet in functie van observatie- en activeringstrajecten die startten op 1 april. De pilootprojecten werden opgestart op 1 mei 2007 en na de screenings- en toeleidingsronde georganiseerd door de VDAB met haar bevoorrechte partners worden de potentiële arbeidszorgmedewerkers sinds 1 juni voor begeleiding en ondersteuning toegewezen aan de voormelde organisaties. Verwacht wordt dat de vooropgestelde doelstelling zal worden gerealiseerd tegen eind dit jaar.

8.3. Werkloosheidsvallen

8.3.1. Regularisatie van de traditionele tewerkstellingsprogramma's

Sinds 1999 worden de zogenaamde 'nepstatuten' in fasen geregulariseerd. Tot en met december 2006 werden ongeveer 8.275 voltijds equivalenten (ongeveer 13.000 personen) geregulariseerd in voornamelijk projecten Derde Arbeidscircuit (DAC) en Programma's ter Bevordering van de Werkgelegenheid (PBW). Hiermee zijn de meeste DAC'ers geregulariseerd. Jaarlijks worden nog kleine aantallen bijkomende traditionele tewerkstellingsprogramma's verder geregulariseerd.

8.3.2. Kinderopvang en mobiliteit

Vlaanderen pakt de werkloosheidsvallen aan door de randvoorwaarden te verbeteren voor werkzoekenden en inactieven: (flexibele) kinderopvang en geografische mobiliteit.

De Vlaamse overheid startte in 2007 met de uitbreiding van het aanbod van occasionele en flexibele **kinderopvang** opvang. Met de uitbouw van de flexibele opvang wil men een aanbod doen aan ouders die omwille van hun werk(loosheids)situatie nood hebben aan regelmatige opvang op de atypische uren. Occasionele opvang is bedoeld voor werkenden en werkzoekenden die occasioneel nood hebben aan opvang. Het kan bijvoorbeeld gaan om opvang tijdens een sollicitatie of een opleiding, opvang voor kinderen waarvan de ouders voor de flexibele opvang gewoonlijk een beroep doen op het informele netwerk of waarvan de ouders omwille van de arbeidssituatie op een bepaald moment een acute nood hebben tot bijvoorbeeld late opvang

Een ander belangrijk aspect is de koppeling van de uitbreiding van het aanbod aan de creatie van bijkomende werkgelegenheid voor mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Met dit actieplan zullen er 750 voltijdse banen in de kinderopvang bijkomen. Deze uitbreiding komt er door extra vast personeel in dienst te nemen en door te werken met personeel dat flexibel kan inspringen via een nieuw poolsysteem én via de dienstencheques. De pools zullen werk geven aan langdurige werkzoekenden, met prioriteit voor 50-plussers. De experimentele buurt- en nabijheidsdiensten met onder meer dienstverleningen naar kinderopvang zullen in het kader van het decreet lokale diensteneconomie tegen februari 2008 structureel ingebed worden. Tevens was er een uitbreiding gepland en toegekend in het kader van flexibele en occasionele kinderopvang waardoor tussen de periode 1 september 2007 en 1 april 2008 zoals zelf vooropgesteld in hun aanvraag 12 lokale diensten

kinderopvang worden erkend. Hierdoor wordt de vooropgestelde doelstelling van het voormelde actieplan gerealiseerd.

Eén van de maatregelen binnen het plan dat specifiek gericht is naar mensen in armoede is de verdere uitbouw van de buurtgerichte occasionele kinderopvang in de centrumsteden. Een rondvraag door de VVSG bij de betrokken steden en gemeenten leert dat in het kader van de actieplannen ongeveer 150 VTE tewerkgesteld zijn.

Mobiliteit. Met een aantal mobiliteitsmaatregelen tracht de VDAB tegemoet te komen aan de noden van de meest precare kansengroepen. De Vlaamse overheid wil hier verder blijvende aandacht aan besteden en beschouwt deze maatregel als een van de beleidsaccenten voor de komende jaren. Meer informatie vindt u bij beleidsaccent 8.12.

8.4. Evenredige participatie en non-discriminatie

Instant A

Het sociaal uitzendkantoor Instant A is een kanaal waarlangs jongeren (16-30 jarigen) via uitzendarbeid, met sociale begeleiding en ondersteuning, doorstromen naar een opleiding of werk in het normaal economisch circuit. Het zijn in hoofdzaak jongeren die beduidend minder kansen op de arbeidsmarkt hebben door een tekort aan werkervaring en een lage scholingsgraad.

Instant A is een uniek samenwerkingsverband tussen niet-gouvernementele organisaties en de uitzendsector. Het wordt gesubsidieerd met middelen uit het Vlaamse werkgelegenheidsbeleid en door de steden waar Instant A gevestigd is: Antwerpen, Gent, Mechelen, Vilvoorde en Genk. Dagelijks zet Instant A 193 personen aan het werk binnen verschillende bedrijven.

Bij Instant A kan men ook terecht binnen het kader van het dienstenchequesysteem. Particulieren kunnen deze cheques gebruiken om via een erkende onderneming, zoals Instant A, een huishoudhulp in te schakelen.

Via het fonds ter bevordering van de sociale economie werd bovendien het project instant A+ ondersteund met het oog om op maat aangepaste begeleiding aan te bieden aan de werkzoekende 50+. Dit gebeurt voornamelijk door de beschikbare vacatures te matchen met de competenties van de werkzoekende 50+.

Wep-plus-plan

Wep-plus geeft jaarlijks meer dan 2.000 laaggeschoolde langdurig werklozen en leefloongerechtigden een tijdelijke werkervaring van maximum 12 maanden bij werkgevers uit de niet-commerciële sector. Het is de bedoeling om zo hun (her)integratie op de reguliere arbeidsmarkt gemakkelijker te maken. Tijdens de tewerkstelling wordt specifieke aandacht besteed aan opleiding en begeleiding, gericht op de doorstroming naar regulier werk.

In 2006 en 2007 werden aan 5 leerwerkbedrijven 75 VTE toegekend. Deze bedrijven nemen het werkgeverschap op zich en stellen de doelgroepwerknemers gedurende maximaal 9 maanden ter beschikking van andere werkgevers. Tevens werd aan drie organisaties een ontwikkelingsopdracht toevertrouwd in functie van het formuleren van beleidsaanbevelingen i.v.m. de toekomst van het Wep-plus-plan.

In 2008 wordt voortgewerkt aan de voorbereiding van een decreet WEP-plus dat voorzien is voor begin 2009.

ATB

ArbeidsTraject Begeleidingsdiensten zijn erkende voorzieningen voor de toeleiding van personen met een handicap naar de reguliere arbeidsmarkt of naar een beschutte werkplaats. Het toeleidingstraject wordt op maat van de werkzoekenden uitgestippeld, rekening houdend met hun individuele beperkingen en mogelijkheden.

In 2006 zijn er 81.783 trajecten afgesloten, waarvan 8.368 (ruim 10 %) begeleid werden door ATB. De uitstroom naar werk werd voor deze ATB-trajecten bedroeg 52,3 % ruimschoots boven het objectief van 38 %.

Doelstelling voor 2008 is dat ATB 3.810 trajectbepalingen zal doen en 2.667 begeleidingen dient op te starten. Van de beëindigde begeleidingen moet 35% uitstromen uit de werkloosheid.

Arbeidstoeleiding van gedetineerden

De arbeidstoeleiding van gedetineerden kan worden opgesplitst in twee delen: enerzijds is er het gedeelte dat intra-muros plaatsvindt en anderzijds zijn er de technische opleidingen die extra-muros worden gegeven. Een vlotte aansluiting tussen beide delen wordt zoveel mogelijk nagestreefd door de data van invrijheidstelling zo goed mogelijk af te stemmen op de startdata van de extra-murale trajectonderdelen.

Zowel de universele dienstverlening als een groot stuk van de arbeidstrajectbegeleiding worden in de gevangenis uitgevoerd door de VDAB-consulenten. Om de gedetineerden die instappen in dit project een zo groot mogelijke kans op tewerkstelling te bieden, moeten ze meestal ook nog een technische opleiding volgen. Die activiteiten gebeuren extra-muros. Dit heeft tot gevolg dat alleen gedetineerden, die op één of andere manier de vrijheid genieten om overdag buiten de gevangenis opleiding te volgen, of ex-gedetineerden die tijdens hun detentie nog in het project stapten, deze opleidingen kunnen volgen. De vlotte toegang tot maatregelen die dit mogelijk maken, is een essentiële succesfactor om een naadloze aaneensluiting tussen de modules intra-muros en de technische opleiding te realiseren.

VDAB, Vokans, Justitieel welzijnswerk, Welzijnsteam, alsook de trajectbegeleiders en de beleidsmedewerkers van het Strategisch plan

Bij de arbeidstrajectbegeleiding hebben de VDAB-consulenten verschillende belangrijke partners waarmee ze zullen samenwerken. Zo staan Justitieel welzijnswerk en de Psychosociale dienst (het Welzijnsteam) in voor de toeleiding en de selectie van de deelnemers. De vzw Vokans zal op haar beurt het assessment van de deelnemers voor haar rekening nemen. Ook de penitentiaire beambten vormen een belangrijke partner omdat zij, naast zoveel meer, instaan voor de veiligheid en de vlotte verplaatsingen van de gedetineerden.

Gelijke kansen voor mannen en vrouwen

Op 17 juli 2000 keurde de Vlaamse Regering een VESOC-actieplan man-vrouwverhoudingen goed. Jaarlijks wordt 1,5 miljoen euro gereserveerd voor de uitvoering van dit actieplan. Doel is de deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt te bevorderen en de combinatie werk-gezin te vergemakkelijken. Hiervoor kan men beroep doen op het ESF (Europees Sociaal Fonds)-programma 2000-2006.

In 2007 waren nog een beperkt aantal middelen beschikbaar. Hiermee werden zes projecten goedgekeurd. Deze projecten willen werkzoekende vrouwen stimuleren opnieuw te participeren op de arbeidsmarkt. Daarnaast liep in 2007 de mediacampagne M/V United. Vanaf 2007 werd het nieuwe ESF-programma opgestart. Dit biedt heel wat mogelijkheden om te werken rond sociale inclusie en armoedebestrijding (gericht naar de specifieke

doelgroep van vrouwen maar ook naar andere doelgroepen gericht). De klemtoon ligt hierbij op het activeren van talent, arbeidskansen geven, ondernemen met mensen, innovatie en transnationale samenwerking.

In 2008 zullen alle lopende projecten worden afgerond. In de M/V united campagne zal er in 2008 specifiek aandacht worden besteed aan werkzoekende vrouwen en hen proberen te stimuleren opnieuw te participeren op de arbeidsmarkt

Professionele integratie van inburgeraars

De VDAB-inwerkingstrajecten oriënteren nieuwkomers op de arbeidsmarkt nadat ze een eerste inburgeringspakket hebben doorlopen. Op basis van hun kunnen worden ze verder opgeleid, onder meer via projecten Nederlands op de werkvloer of een intensief taalbad gekoppeld aan een opleiding.

Voor de periode 2006-2009 worden de volgende doelstellingen vooropgesteld:

- een behoeftedekkend aanbod voor inburgeraars realiseren;
- verdere differentiatie van inwerkingstrajecten;
- verder integreren van de begeleidingsmethodiek voor inburgeraars in de algemene trajectwerking;
- de Onthaalbureaus, de Huizen van het Nederlands en de VDAB gebruiken voor de gegevensuitwisseling van inburgeraars en bepaalde inwerkingklanten de Kruispuntpuntbank Inburgering ('Matrix') De VDAB wisselt met de onthaalbureaus vanaf juni 2006 elektronisch gegevens uit met deze databank voor de coördinatie van het primaire inburgeringstraject. De verdere uitwisseling tussen de VDAB en de Huizen van het Nederlands is voorzien najaar 2007.

Trajecten op maat van mensen in armoede

Mensen in armoede moeten vaak complexe en meervoudige problemen overwinnen op hun traject naar werk. Ze hebben dus bij uitstek een trajectbegeleiding op maat nodig. Ervaringsdeskundigen in armoede kunnen een belangrijke rol spelen, maar er zijn ook structurele maatregelen nodig.

Om meer en kwaliteitsvolle trajecten op maat van mensen in armoede te ontwerpen, worden de volgende inspanningen geleverd:

- Ervaringsdeskundigen worden ingeschakeld bij trajecten voor mensen in armoede. Op dit moment zijn er binnen de VDAB zes ervaringsdeskundigen in dienst;
- Met het oog op een stijgende vertegenwoordiging van leefloners zal de VDAB binnen de lokale werkwinkels sterker samenwerken met OCMW's;
- VDAB-consulenten worden opgeleid om trajecten te ontwikkelen op maat van mensen in armoede. Detectie van werkzoekenden in armoede is hierbij een belangrijk gegeven. De initiatieven genomen door Spoor 21 (interne opleidingsdienst van de VDAB) worden in dit kader verder gezet. In een tweedaagse opleiding leren de consulenten wat armoede is, de ontwikkelde knipperlichtenlijst "armoede" gebruiken en hoe zij hun begeleidingsmethodiek kunnen aanpassen in functie van deze doelgroep. Deze opleiding wordt in 2008 voortgezet is samenwerking met het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen.
- Indien een werkzoekende in armoede opgespoord wordt, wordt samen met de ervaringsdeskundige het verdere traject besproken en in kaart gebracht (enkel voor de VDAB-kantoren daar waar een ervaringsdeskundige aanwezig is, namelijk Gent en Antwerpen), natuurlijk in overleg met de werkzoekende. Daar waar nodig gaat de ervaringsdeskundige mee naar externe organisaties (OCMW's, vakbonden) om bepaalde zaken te bespreken en/of documenten in orde te brengen. In de VDAB-kantoren waar geen ervaringsdeskundige aanwezig is, wordt een traject op maat aangeboden, en temporiseert de trajectbegeleider het traject. Er wordt zoals algemeen geldend een traject op maat

aangeboden waarbij rekening gehouden wordt met de mogelijkheden, sterke en zwakke punten van de arme werkzoekende.

8.5. Meer ruimte voor talenten

8.5.1. Sociale investeringen in opleiding en vorming

De Vlaamse Regering en de sociale partners onderschrijven het principe dat opleiding zich moet richten naar iedereen, onafhankelijk van scholing of geslacht. Bij het uitwerken van het opleidingsbeleid gaat daarbij aandacht naar het bereik van specifieke doelgroepen (oudere werknemers, laaggeschoolden, allochtonen, personen met een handicap) en worden specifieke initiatieven gericht op kansengroepen.

In 2007 keurden de Vlaamse Regering en de sociale partners de 'competentieagenda' goed. Deze zet in op tien prioriteiten: geïnformeerde studie- en beroepskeuze; meer en betere werkplekklaren; actieplan ondernemend onderwijs; versterken van elders verworven competenties; actieplan jeugdwerkloosheid; stimuleren van competentiebeleid; oudere werknemers; incentives werknemers; werk maken van werknemerschap en versterken van de sectorale invalshoek.

In 2007 werd gewerkt aan een decreet rond de kwalificatiestructuur. Doel is kwalificaties transparant te beschrijven zodat mensen voor een bepaald beroep duidelijk zien over welke competenties ze beschikken en welke ze eventueel nog kunnen verwerven door het volgen van een opleiding of via ervaring.

Met het Vlaamse meerbanenplan, dat door de Vlaamse Regering werd goedgekeurd op 16 januari 2006, worden bestaande werkgelegenheidsmaatregelen versterkt en worden er nieuwe initiatieven opgestart. Zo wordt de bestaande maatregel 'Individuele Beroepsopleiding (IBO) op de werkvloer' versterkt: bijkomende begeleiders moeten garanderen dat de kwaliteit verbetert.

Daarnaast wordt IBO-interim opgestart. Deze maatregel richt zich tot 50-plussers, allochtonen en mensen met een arbeidshandicap en werkt als volgt. De werkzoekende sluit eerst een contract af met een uitzendkantoor, daarna een IBO-contract met de VDAB, het uitzendkantoor en het bedrijf. Het IBO mondt na 6 maanden uit in een contract van onbepaalde duur.

In 2008 wordt de dienstverlening rond het ervaringsbewijs verder uitgebouwd. Het aantal te verkrijgen titels zal van jaar tot jaar worden uitgebreid (Groeipad: Lijst 2005: 10 beroepen, lijst 2006: 26 beroepen, lijst 2007: 30 beroepen)

Via het fonds ter bevordering van de sociale economie werd het project foodJ ondersteund. Opzet hierbij is dat laag en kortgeschoolden opleiding, werkervaring, begeleiding en tewerkstelling krijgen in één fysiek dezelfde locatieonderneming. Hierbij worden evenzeer de afstemmingen gezocht om de methodiek op termijn te introduceren in de sociale economieondernemingen.

8.5.2. Een beter leerklimaat in bedrijven

Acties om het leerklimaat in bedrijven te bevorderen, moeten alle doelgroepen binnen het bedrijf bereiken. Door de creatie van een opleidingsfonds moeten de verschillende arbeidsmarktgerichte opleidingen binnen de bedrijven transparanter, beter gecoördineerd en gestroomlijnd worden. Er wordt in de toekomst gewerkt aan een meer samenhangend beleid voor het stimuleren van strategisch opleidingsbeleid van ondernemingen, met twee accenten, namelijk (1) wegwerken van ongelijke opleidingsdeelname van kansengroepen en

(2) stimuleren van meer strategisch ontwikkelen, waarderen en functioneel hanteren van talenten in bedrijven. Deze doelstelling maakt tevens deel uit van de competentieagenda (zie 8.5.1). In 2008 wordt hiervoor 14 miljoen euro uitgetrokken.

8.5.3. Basisvaardigheden Informatie- en CommunicatieTechnologie (ICT)

Op 5 maart 2001 ging het project Aangename kennismaking met de computer van start dat werkzoekenden en werknemers ICT-basisvaardigheden eigen wil maken. Om de instapdrempel te verlagen, worden leermobielen ingezet voor opleidingen binnen en buiten de VDAB. Die leermobielen maken het mogelijk om de samenstelling van de deelnemersgroepen en plaats en tijdstip van de opleiding flexibeler te organiseren. Zo kan de leermobiel beter inspelen op de vraag van verenigingen en andere lokale organisaties. Eind juni 2006 bereikte de leermobiel voor dat jaar 3.525 cursisten.

Het project 'Aangename kennismaking met de computer' zal opgenomen worden binnen 'de sluitende werking' van de VDAB. Hierdoor zullen alle werkzoekenden die nood hebben aan ICT -basisvaardigheden bij de aanvang van hun traject gedetecteerd worden en zullen zij de opleiding moeten volgen.

8.6. Geïntegreerde basisdienstverlening

8.6.1. Handvest van de werkzoekende

Het Handvest van de werkzoekende expliciteert de rechten van de werkzoekende en bakent de verantwoordelijkheden af van de diverse intermediaire actoren op de arbeidsmarkt. Daardoor definieert het decreet meteen ook de inhoud en vereisten waaraan een basisdienstverlening voor (potentiële) werkzoekenden moet voldoen. Die basisdienstverlening is verder geconcretiseerd in een Garantieplan.

De komende jaren wil de VDAB vooral focussen op de verdere verbetering van de kwaliteit van de klachtenbehandeling. Dit om oplossingen te bieden aan ontevreden klanten en de organisatie te verbeteren. In 2006 handelde de VDAB 1.043 klachten af, een aangroei met 18% t.o.v. 2005. De klachten handelen onder meer over de stopzetting van een opleiding of het niet toegelaten worden tot een opleiding; klachten over de trajectbegeleiding of vacaturewerking,... Deze worden uitgebreid beschreven in het rapport Klachtenmanagement van de VDAB.

8.6.2. Lokale werkwinkels

Lokale werkwinkels brengen alle diensten voor wie werk zoekt, onder één dak: de VDAB, maar ook bijvoorbeeld het OCMW of gemeentelijke diensten. De werkwinkel is een laagdrempelig initiatief dat alle acties voor werkzoekenden samenbrengt en met een uniek cliëntvolgsysteem werkt waar alle partners van de werkwinkel op aangesloten zijn. Werkwinkels bieden ook ondersteuning voor bijvoorbeeld mobiliteit en kinderopvang. Elk van die werkwinkels zorgt zowel voor persoonlijke dienstverlening als voor een zelfbedieningsruimte.

In 2007 lag de nadruk op de interne communicatie: de werkwinkels zijn een netwerkorganisatie van partners en dat betekent dat de onderlinge relaties voortdurend moeten versterkt worden. Dat gebeurt via opleiding en vorming, evenementen (een congres eind 2007, een seminarie voor het topmanagement, een studiedag voor vestigingsverantwoordelijken...), en via een mix van communicatiekanalen. In 2006 tot 2007 werd ook de lokale diensteneconomie – de tweede pijler in de werkwinkel – ontwikkeld. De eerste stap daarin is de introductie van een nieuwe dienstenwijzer.

Het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA) nam in 2007 de werkwinkels onder de loep. In 2008 – 2009 zal gestart worden met de implementatie van de in het HIVA-onderzoek voorgestelde wijzigingen. Daarbij wordt grote zorg besteed aan de impact op de toegankelijkheid, bereikbaarheid en laagdrempeligheid van de werkwinkels en de gebruiksvriendelijkheid van de voor de bezoekers beschikbare elektronische dienstverlening.

8.6.3. Trajectwerking op maat

Trajectwerking is een methodiek waarbij één vaste consulent, de trajectbegeleider, de werkzoekende zo snel en efficiënt mogelijk naar duurzame tewerkstelling begeleidt. Samen met de werkzoekende bepaalt de trajectbegeleider de verschillende stappen op weg naar werk, op basis van een analyse van de sterke en zwakke punten van de werkzoekende. De trajectbegeleider volgt de werkzoekende verder op tijdens de verschillende stappen in het traject en stuurt in overleg met de werkzoekende eventueel bij.

Sinds 2004 werd de trajectwerking van de VDAB grondig gewijzigd, in het kader van de 'sluitende aanpak' van de federale overheid. Dat betekent dat de VDAB iedere ingeschrevene werkzoekende binnen een bepaalde termijn (afhankelijk van soort werkzoekende) een aanbod van werk moet doen. De VDAB hanteert daarbij een tweesporenbeleid.

In de preventieve aanpak, bij niet-langdurige werkloosheid, hanteert de VDAB een getrappt begeleidingsmodel met als belangrijkste principe een stijgende begeleidingsintensiteit naargelang de werkzoekende langer werkloos wordt.

De curatieve werking is gericht op alle langdurige werklozen. De VDAB heeft zich geëngageerd om alle werkzoekenden die door de RVA zullen worden gecontroleerd op langdurige werkloosheid in begeleiding te nemen of minstens een aanbod tot begeleiding te doen als ze de afgelopen 2 jaar geen begeleiding of geen begeleidingsaanbod gekregen hebben. Daarbij werd duidelijk gekozen voor een kwalitatief aanbod, zodat de geleverde inspanningen voor de werkzoekenden ook op lange termijn resultaat afwerpen. Er zijn middelen voorzien voor 3 000 extra opleidingsplaatsen, 400 individuele beroepsopleidingen in ondernemingen en 400 werkervaringsplaatsen.

De curatieve werking bestaat uit twee stappen.

- In het Oriëntatiecentrum (OC) wordt de werkzoekende zowel collectief als individueel begeleid. De OC-consulent en de trajectbegeleider werken hier samen. Op die manier leert de trajectbegeleider de werkzoekende beter kennen en er groeit een vertrouwensrelatie waardoor het trajectplan efficiënter kan worden opgesteld en achteraf minder moet worden bijgestuurd. De trajectbegeleider en de OC-consulent kunnen ook ervaringen uitwisselen waardoor ze een beter zicht krijgen op de tewerkstellingsmogelijkheden van de werkzoekende. De grote lijnen van het op te maken trajectplan zijn al duidelijk na het OC.
- In de trajectbegeleiding krijgt iedere werkzoekende een traject op maat, rekening houdend met zijn of haar individuele mogelijkheden en beperkingen. De werkzoekenden worden gestimuleerd om acties te ondernemen die in een duurzame baan resulteren. Als de werkzoekende arbeidsmarktrijp en zelfredzaam is, volstaat een intensieve toeleiding naar werk.

Voor de vier kansengroepen – ouderen, allochtonen, arbeidsgehandicapten en kortgeschoolden – wordt een positieve oververtegenwoordiging in de trajectwerking vooropgesteld ten opzichte van hun aandeel in de totale groep niet werkende werkzoekenden (NWWZ).

BELEIDSACCENTEN

In dit onderdeel beschrijven we de voortgang van de nieuwe beleidsinitiatieven die in het Vlaamse actieplan 2005-2009 of de actualisatie 2007 ervan werden voorgesteld. Ook worden de nieuwe beleidsaccenten voor 2008 betreffende dit grondrecht voorgesteld.

8.7. Integrale trajecten of activeringstrajecten voor werkzoekenden met grote afstand tot de arbeidsmarkt

Bij zowat 20% van de langdurig werkzoekenden die momenteel door de VDAB binnen de curatieve werking van de sluitende aanpak worden opgeroepen, worden problemen geconstateerd die niet onmiddellijk op te lossen zijn door een regulier arbeidsmarktgericht traject naar werk. De VDAB heeft een grondige screening van deze specifieke groep langdurige werkzoekenden uitgevoerd om de specifieke problemen in kaart te brengen. Daartoe horen ook vaak complexe armoedeproblemen die moeten overwonnen worden op weg naar tewerkstelling.

In uitvoering van het Meerbanenplan ging de VDAB vanaf 2007 van start met de uitbesteding van 'activeringstrajecten' aan gespecialiseerde partners. Het opzet van die trajecten is dat de betrokken werkzoekenden kunnen worden doorverwezen naar arbeidsplaatsen in de sociale economie dan wel naar gespecialiseerde hulpverlening waar dat nodig en mogelijk is. De doorverwijzing naar gespecialiseerde zorgverleners moet op een structurele manier plaatsvinden om de werkzoekende terug op te nemen in de trajectwerking wanneer de niet-arbeidsmarktgerelateerde problemen in voldoende mate werden opgelost. Deze intensieve trajecten starten niet enkel vanuit het problematische van de situatie, maar bij datgene wat de persoon wél kan. Dit zichtbaar maken is de beste basis om de verdere stappen te zetten. Benadrukken wat men al wel kan, is een ideale sleutel voor een ontsluitende aanpak.

Jaarlijks worden een 600-tal intensieve werk-welzijns-trajecten opgestart voor werkzoekenden met bijzondere zorgnoden. In het voorjaar 2007 werd gestart met de screening. Op 1 mei 2007 startten de eerste activeringstrajecten.

Om een nog preciezer inzicht te verwerven in de problematiek heeft minister Vandenbroucke eind 2006 aan het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen gevraagd een concreet actieonderzoek m.b.t. activering van personen in armoede op te zetten. Bedoeling is om obstakels en oplossingen m.b.t. de activering en toeleiding van mensen in armoede naar werk te inventariseren. Eind juli 2007 werd het eindrapport opgeleverd met een overzicht van goede en slechte praktijken van activering van personen in armoede, van hefboomen en valkuilen die werkzoekenden in armoede ervaren waaruit het beleid kan putten om haar dienstverlening beter af te stemmen op elke werkzoekende, zodat iedereen gelijke kansen kan geboden worden en alle competenties optimaal kunnen worden ingezet.

Deze inspanningen worden in 2008 voortgezet

8.8. Mensen in armoede als kansengroep binnen het diversiteitbeleid

In het kader van het VESOC-actieplan 2007 'Evenredige arbeidsdeelname en diversiteit' zullen minimum 5% (= een 30-tal van de 600) van de te subsidiëren diversiteitplannen specifieke acties over armen of ex-gedetineerden ontwikkelen. Voor die plannen wordt 150 000 tot 175 000 euro uitgetrokken.

De diversiteitplannen hebben aandacht voor armen en functionele laaggeletterdheid; integratie van ervaringsdeskundigen in de armoede in het normaal economisch circuit; ontwikkeling van een vorming/training voor veldwerkers diversiteit aangaande de specifieke knelpunten voor armen op onze arbeidsmarkt en suggesties voor de aanpak ervan en tenslotte stimuleren we projecten voor ex-gedetineerden, een categorie personen die extra vaak in de armoedeval geraakt.

In 2007 werden permanent oude diversiteitprojecten afgerond en nieuwe opgestart. Het actieonderzoek naar de activering van armen naar werk werd in september 2007 afgerond. De voorbereiding van vorming rond armoede en arbeidsmarkt werd afgerond en in het najaar 2007 opgestart. Het eerste project ex-gedetineerden werd in december 2007 afgerond, in november startten hierover nieuwe projecten op.

In 2008 worden de verschillende diversiteitprojecten verder uitgevoerd. In het voorjaar 2008 zullen verschillende trainingen rond de armoedeproblematiek voor projectontwikkelaars plaatsvinden.

8.9. Lokale diensteneconomie

Initiatieven in de lokale diensteneconomie zijn diensten die beantwoorden aan individuele of collectieve behoeften en die in de fysieke (ruimtelijk afgebakend gebied) en/of figuurlijke (relationele dimensie) nabijheid van de gebruiker worden geleverd. Zij hanteren een specifieke vorm van participatieve aanpak. Deze aanpak wil enerzijds de leefbaarheid en leefkwaliteit van een buurt of wijk verhogen en anderzijds die van de bevolking. Dit wordt meestal gekoppeld aan werkcreatie voor mensen uit diezelfde buurt.

De verdere uitbouw van de lokale diensteneconomie is een belangrijk streefdoel. De uitbouw zal in twee fases gebeuren. Een eerste is de uitwerking van een regelgeving en de verankering van de bestaande projecten. Een tweede stap is de uitbouw van de lokale diensteneconomie vanuit de lokale werkwinkels onder regie van de lokale besturen.

Op 21 december 2006 keurde het Vlaams Parlement het decreet lokale diensteneconomie goed. Het algemeen uitvoeringsbesluit bij het decreet op de lokale diensteneconomie werd op 5 oktober definitief goedgekeurd door de Vlaamse Regering en er werd gestart met de voorbereiding van de specifieke uitvoeringsbesluiten. Deze zullen in 2008 verder geoperationaliseerd en geïmplementeerd worden.

In 2007 werd op de Vlaamse begroting een bedrag van 8,6 miljoen euro uitgetrokken voor de lokale diensteneconomie, ruim 2 miljoen euro meer dan in 2006. Hiermee werden verschillende projecten gefinancierd: school- en lijnspotters; actieplannen ter bestrijding van jeugdwerkloosheid; flexibele en occasionele kinderopvang; project energiesnoeiërs; fietspunten...

Deze projecten worden in 2008 voortgezet.

8.10. Kwaliteitsvolle banen binnen het Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

De maatregelen invoegbedrijven richt zich naar personen die minimaal 12 maanden inactief zijn en maximaal het diploma hoger secundair onderwijs hebben. Voor personen ouder dan 45 jaar en voor leefloners is de periode verlaagd tot 6 maanden. Ook jongeren tussen 16 en 18 jaar die deeltijds beroepssecundair onderwijs volgen en arbeidsgehandicapten die minstens 6 maanden inactief zijn kunnen worden aangeworven. Via deze invoegmaatregel tracht men twee doelstellingen te realiseren:

- de tewerkstellingskansen van voormelde doelgroep te verhogen;

- het maatschappelijke draagvlak van verantwoord ondernemen te verruimen door de invoegbedrijven via een afgesloten protocol te activeren tot toepassing van deze principes.

Met de aanstelling van een coördinator van de Vlaamse startcentra wordt er een bijkomende stimulans gegeven. De coördinator is een aanspreekpunt voor het beleid, het Subsidieagentschap en de startcentra. In het komende werkjaar zal hij instaan voor de opvang van het project inschakelingcoaches. De invulling, de organisatie en de toeleiding van de coaches naar de erkende invoegplaatsen zowel op regionaal als op Vlaams niveau zullen van dichtbij worden opgevolgd. Bovendien heeft hij de opdracht om in nauw overleg met het beleid contact te leggen met minimum 2 sectoren voor het sluiten van een collectieve overeenkomst invoegtewerkstelling. De coördinator is verantwoordelijk voor het aanbrengen van goede voorbeelden in functie van communicatie en verspreiding en de ontwikkeling van een Vlaamse infomap invoegtewerkstelling. De invoegmaatregel wordt dit jaar geëvalueerd en besproken op VESOC.

8.11. Opleiding en tewerkstelling van ervaringsdeskundigen

Ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting vervullen een belangrijke rol in de armoedebestrijding. Zij verhogen de efficiëntie van het beleid voor en de hulpverlening aan armen. Ervaringsdeskundigen tolken, bemiddelen tussen hulpverlener en arme, ondersteunen, signaleren knelpunten en werken drempelverlagend. Daartoe werd een specifiek opleidingsprogramma ontwikkeld.

Eind september 2007 waren er in totaal 54 afgestudeerde ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting. Van hen zijn er 43 tewerkgesteld als ervaringsdeskundige, waarvan onder meer 10 bij Kind en Gezin, 7 in diverse federale overheidsdiensten en 3 bij de VDAB. De meeste overige ervaringsdeskundigen vonden werk bij non-profitorganisaties uit de welzijnssector.

In 2007 werd verder gewerkt aan de structurele verankering van de tewerkstelling van opgeleide ervaringsdeskundigen in verschillende sectoren. Zo werd het ambt van ervaringsdeskundige opgenomen in het personeelskader van de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) en breidde de VDAB de tewerkstelling van ervaringsdeskundigen uit van 3 naar 6 VTE.

Deze inspanningen worden in 2008 voortgezet. We wijzen tevens op art. 23 van het besluit bij het Vlaamse armoededecreet, dat voorziet dat iedere Vlaamse minister binnen zijn beleidsdomein initiatieven neemt op het vlak van de tewerkstelling van ervaringsdeskundigen.

In 2007 werd de aanvraag tot erkenning van de opleiding tot ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting in het modulaire systeem van de basiseducatie en van het volwassenenonderwijs ingediend. In juni 2008 zal deze normalerwijze afgerond zijn.

8.12. Decreet maatwerken

2008 wordt een belangrijk juridisch jaar voor de beschutte en sociale werkplaatsen. Aangezien de beschutte en sociale werkplaatsen eenzelfde doel nastreven, met name het tewerkstellen op maat van personen die een verre afstand hebben tot de arbeidsmarkt, worden de beschutte en sociale werkplaatsen juridisch verankerd in één en hetzelfde decreet. Om niet zozeer het organisatiegerichte te benadrukken maar veeleer het vraaggestuurde van de betrokken kansengroepen zal dit decreet in de eerste plaats een doelgroepdecreet worden met als finale doelstelling meer tewerkstellingskansen te creëren voor de in aanmerking komende doelgroepen. Vanuit die visie zal het accent voornamelijk

liggen op de begeleidings- en ondersteuningsnood van de doelgroepwerknemers en de nood aan tewerkstellingsondersteunende maatregelen zoals aanpassing arbeidspost, ergonomie en disabilitymanagement.

'Maatwerken' wordt niet alleen geïntroduceerd binnen beschutte en sociale werkplaatsen. Dezelfde filosofie en principes zullen via een eenzelfde methodiek worden ingevoerd in de reguliere economische sector door de huidige regelgevingen met betrekking tot de Vlaamse inschakelingpremie en CAO26 op een aangepaste wijze juridisch te verankeren in ditzelfde decreet. Via de begeleidingsmethodiek supported employment worden er tevens bruggen gebouwd om de nodige doorstromingskansen te creëren voor doelgroepwerknemers vanuit beschutte en sociale werkplaatsen naar de reguliere sector. Het vernieuwende bij deze methodiek bestaat zich voornamelijk uit het werkvloergerichte begeleidingsaspect dat aangeboden wordt aan de doelgroep die in een reguliere onderneming werkt.

8.13. Mobiliteit als randvoorwaarde voor de inzetbaarheid van werkzoekenden

Werkloosheidsvallen zijn situaties waarin werkzoekenden onvoldoende prikkels krijgen om een baan te zoeken. De Vlaamse overheid bestrijdt die werkloosheidsvallen door de randvoorwaarden aan te pakken die de inzetbaarheid van werkzoekenden en inactieven afremmen. Concreet wil ze de mobiliteit van de werkzoekenden verbeteren, onder meer door ze korting te geven op het openbaar vervoer.

In 2006 ontvingen 20.433 werkzoekenden een gratis (werkzoekenden in opleiding) of goedkoop (12,50 euro voor werkzoekenden in trajectbegeleiding) Netabonnement van De Lijn. Daarnaast kunnen werkzoekenden die gaan solliciteren een goedkoop treinticket (1 euro heen; 2 euro heen en terug) bekomen na het voorleggen van een attest van de VDAB. In 2006 werden 13.157 attesten afgeleverd aan 4.957 werkzoekenden.

Vanaf 1 januari 2008 wijzigen de vergoedingen voor werkzoekenden in opleiding. De nieuwe vergoedingen garanderen de kosteloosheid van de opleiding van werkzoekenden. Op die manier wil de VDAB werkzoekenden sterker stimuleren om opleiding te volgen en zo hun kansen op arbeidsmarkt te vergroten.

De kosten voor de verplaatsing naar het opleidingscentrum en de stageplaats vormen voor sommige werkzoekenden een struikelblok voor deelname aan een opleiding. De VDAB wil met de nieuwe regeling een vergoeding aanbieden die de effectief gemaakte kost volledig dekt. Voor occasionele verplaatsingen zal de VDAB in 2008 een netabonnement van De Lijn voorzien voor werkzoekenden in trajectbegeleiding. Hiervoor wordt een samenwerkingsakkoord met De Lijn afgesloten. Ook zullen niet-werkende-werkzoekenden die gaan solliciteren nog steeds een treinticket kunnen kopen aan 1 euro enkele reis of 2 euro heen- en terugreis. Voor regelmatige verplaatsingen voor een opleiding zal de werkzoekende in opleiding kunnen kiezen tussen een gratis netabonnement van De Lijn of een forfaitaire km-vergoeding van 0,15 euro per kilometer.

Prioriteiten van het Vlaams Netwerk voor verticaal armoedeoverleg in 2008

Binnen het informele verticale overleg werk en sociale economie:

- a) de combinatie van werk, welzijn en gezin
- b) de jeugdwerkloosheidplannen
- c) verdere opvolging van de uitvoering van het decreet en de besluiten lokale diensteneconomie

Binnen het stakeholdersforum van de VDAB:

- a) trajecten op maat voor mensen met een multidimensionele en complexe problematiek
- b) (activeringstrajecten)
- c) evaluatie van de overeenkomst tussen VDAB en RVA.

Binnen de werkgroep arbeidsmarktbeleid van de SERV:

- a) verdere bespreking en formuleren van actiepunten naar aanleiding van het rapport "Het activeren van mensen in armoede naar werk. Vanuit goede en slechte praktijkvoorbeelden naar mogelijke remedies."

Met de Vlaamse overheid willen we ook het gesprek aangaan over de voorbeeldfunctie van de overheid op het vlak van het tewerkstellen van mensen in armoede en opgeleide ervaringsdeskundigen in de armoede en de sociale uitsluiting.

9. Huisvesting

De woonomgeving vormt een belangrijke basis voor het welzijn van mensen: het heeft een impact op de gezondheidstoestand, de onderwijsprestaties van de kinderen, de ontwikkeling van een gezond psychologisch en sociaal welzijn, enzovoort. Mensen in armoede beschouwen het woonbeleid dan ook als een van de belangrijkste sleutels om hun dagelijks leven te verbeteren.

ACTIES

In dit onderdeel beschrijven we het lopende beleid. Een aantal maatregelen dient namelijk te worden gecontinueerd om resultaten te bereiken in de hardnekkige en complexe problematiek van armoede. Per actie worden de realisaties in 2007 en de plannen voor 2008 vermeld.

9.1. Sociale verhuurkantoren

Sociale verhuurkantoren (SVK's) huren woningen op de privé-markt om ze, eventueel na renovatie- of verbeteringswerken, onder te verhuren aan woonbehoeftige gezinnen en alleenstaanden. Ze bieden de huurders inspraak- en participatiemogelijkheden en begeleiding om hen vertrouwd te maken met hun rechten en plichten als huurder. Bijzondere aandacht gaat naar de samenwerking met lokale huisvestings- en welzijnsactoren. In Vlaanderen waren in oktober 2007 49 SVK's erkend, waarvan er 37 personeels- en werkingssubsidies ontvangen van de Vlaamse overheid. Daarnaast zijn er nog een aantal niet-erkende en opstartende SVK's actief.

De door het Vlaamse Gewest erkende SVK's hadden eind december 2006 in totaal 3.543 woningen in beheer. Dit is een stijging met 17% of 511 woningen t.o.v. 2005. In het voorjaar 2007 werd een promotiecampagne gevoerd naar eigenaar-verhuurders, met het oog op het bekend maken van de dienstverlening en voordelen van het verhuren aan een SVK. Daarnaast loopt een onderzoek naar de motieven van verhuurders om te verhuren aan een SVK. De resultaten van deze onderzoeksopdracht worden verwacht tegen eind maart 2008. Doelstelling voor 2008 is het patrimonium met 500 beheerde woningen uit te breiden.

9.2. Huursubsidies

Vlaanderen wil kwalitatief goede privé-huurwoningen laten verhuren voor een redelijke huurprijs. Dat gebeurt onder meer door subsidies te geven aan huurders die anders op de privé-huurmarkt geen betaalbare en kwaliteitsvolle woning kunnen betalen. De Vlaamse Regering keurde op 2 februari 2007 het vernieuwde huursubsidiestelsel definitief goed. De voornaamste wijzigingen aan het bestaande stelsel zijn: de indexering van de inkomensgrens en de maximale huurprijzen, de toekenning van een eenmalige installatiepremie van drie keer de maandelijkse huursubsidie om de verhuiskost te verlichten, de controle van de kwaliteit van de woning via de normen opgenomen in de Vlaamse wooncode, een beperking van de maximumduur van de huursubsidie van 15 jaar naar in totaal 9 jaar, een degressieve huursubsidie. Ouderen vanaf 65 jaar en personen met een ernstige handicap ontvangen de huursubsidie wel levenslang en niet degressief. Tenslotte

werd de doelgroep van de huursubsidie uitgebreid naar de nieuwe huurders van private huurwoningen die via een sociaal verhuurkantoor worden verhuurd.

Het vernieuwd huursubsidiestelsel trad in werking in mei 2007. In maart en april 2007 werd de nieuwe regeling op infomomenten voorgesteld aan huurdersorganisaties, OCMW's, CAW's, welzijnsorganisaties e.d. Er werd tevens een folder verspreid. Na een evaluatie van deze eerste fase van aanpassing van het huursubsidiestelsel, voorzien in 2008, zal in een tweede fase het stelsel worden verruimd met nieuwe doelgroepen, onder andere de kandidaat-huurders voor een sociale woning die reeds geruime tijd wachten op een sociale huurwoning. Hiervoor werd het beschikbare budget aanzienlijk opgetrokken voor 2008.

9.3. Centraal huurwaarborgfonds

Het Kenniscentrum voor Duurzaam Woonbeleid heeft een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheid om in Vlaanderen een huurwaarborgfonds in te stellen en naar de concrete modaliteiten van dergelijk waarborgfonds (belang, doelstelling, voorwaarden, modaliteiten, kostprijs, effecten...). Hierbij werd onder meer beroep gedaan op en rekening gehouden met de ervaringen en aanbevelingen van mensen in armoede zelf via het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen. Dit onderzoek is gestart in het voorjaar van 2006 en werd eind september 2006 afgerond.

Deze studie kende geen verder gevolg, aangezien in 2007 andere federale maatregelen werden genomen inzake de huurwaarborg, vanuit een andere invalshoek. De waarborg moet voortaan slechts maximum 2 maanden huur bedragen indien de huurder het bedrag in één keer betaalt en op een geblokkeerde rekening zet. In geval de huurder de waarborg in schijven betaalt (via een bankwaarborg die door de bank of het OCMW wordt geleverd) mag de waarborg maximum 3 maanden huur bedragen.

9.4. Herhuisvesting na ongeschiktheids- of onbewoonbaarverklaring

Vlaanderen wil de instrumenten verbeteren voor de herhuisvesting van bewoners nadat hun huurwoning ongeschikt of onbewoonbaar is verklaard.

In 2007 werd het nieuw kaderbesluit sociale huur principieel goedgekeurd, dat in werking trad op 1 januari 2008. Dit besluit versoepelt de prioriteitsregel in de sociale huisvesting voor bewoners van ongeschikte of onbewoonbare woningen met zeer ernstige gebreken.

In mei 2007 trad het vernieuwd huursubsidiestelsel in werking. Dit laat bewoners van ongeschikt of onbewoonbaar verklaarde woningen toe een kwalitatieve en betaalbare woning te huren op de private huurmarkt of via een sociaal verhuurkantoor.

BELEIDSACCENTEN

In dit onderdeel beschrijven we de voortgang van de nieuwe beleidsinitiatieven die in het Vlaams actieplan 2005-2009 of de actualisatie 2007 ervan werden voorgesteld. Ook worden de nieuwe beleidsaccenten voor 2008 betreffende dit grondrecht voorgesteld.

9.5. Huurdersbonden

Op 29 september 2006 keurde de Vlaamse Regering een nieuw besluit goed rond de erkenning en subsidiëring van huurdersorganisaties. Met het nieuwe besluit worden de

subsidiemiddelen opgetrokken en de mogelijkheid voorzien om bijkomende regionale steunpunten uit te bouwen, echter beperkt tot één per provincie. Deze uitbreiding moet bijdragen aan een verruimde dienstverlening, een betere regionale spreiding door de decentralisatie van de adviesplaatsen en een ruimer doelgroepbereik. Het ledenbestand van de Vlaamse huurdersbonden steeg van 14.800 leden in 2003 naar 18.300 leden in 2006.

In 2007 werd de gedecentraliseerde dienstverlening van de huurdersbonden verder uitgebouwd. Deze inspanningen worden in 2008 voortgezet.

9.6. Uitbreiding van het aanbod sociale woningen

Het aandeel van de sociale huisvesting in Vlaanderen bedraagt ongeveer 6 % van het totale woningbestand. Dit aandeel is beperkt en onvoldoende om tegemoet te komen aan de bestaande vraag naar sociale woningen van woonbehoeftigen. Dit blijkt onder meer uit de lange wachtlijsten van kandidaat-huurders bij de sociale huisvestingsmaatschappijen en de vele kansarmen die noodgedwongen een beroep doen op de private huurwoningmarkt. Daarnaast blijken er ook grote verschillen in de omvang van het sociale woningbestand tussen gemeenten en regio's.

De Vlaamse Regering wenst blijvende inspanningen te leveren voor de realisatie van sociale huurwoningen.

De lokale woonbehoefte is de indicator bij uitstek om de bijkomende sociale woningen te plannen en te realiseren. Een nieuwe financieringssysteem (NFS2) voorziet via de Vlaamse Maatschappij voor sociaal wonen (VMSW) middelen voor de realisaties van sociale huisvestingsmaatschappijen in de huursector (verwerving, bouw, renovatie). Voor de andere initiatiefnemers (alle verrichtingen) en voor alle infrastructuurwerken (sloop, wegeaanleg, nutsvoorzieningen, gemeenschapsvoorzieningen) wordt het bestaande stelsel van projectsubsidies hervormd.

De planning van sociale huisvesting wordt eveneens omgevormd: vanaf 2008 wordt gewerkt met een meerjarig programma dat doelstellingen formuleert op het niveau van (groepen van) gemeenten. De VMSW zal dit omzetten in jaarlijkse uitvoeringsprogramma's. De toewijzing van de woningen zal op basis van het nieuwe kaderbesluit sociale huur ook toelaten dat op lokaal niveau een doelgroepenbeleid wordt gevoerd binnen een Vlaams kader. Daardoor zullen bvb. bejaarden of gehandicapten in functie van lokaal vastgestelde behoeften een relatieve voorrang kunnen krijgen bij toewijzing van huurwoningen.

Doelstelling blijft het huidige tempo van jaarlijkse uitbreiding met 2500 woningen aan te houden.

9.7. Sociale openbardienstverplichtingen in de vrijgemaakte elektriciteits- en aardgasmarkt

Om ervoor te zorgen dat mensen met betalingsmoeilijkheden niet zonder meer kunnen worden afgesloten van de elektriciteits- en aardgastoevoer werden een aantal sociale openbardienstverplichtingen ingevoerd voor huishoudelijke afnemers. De belangrijkste is dat de levering van elektriciteit en aardgas door de netbeheerder wordt overgenomen als het leveringscontract door de leverancier werd opgezegd. Zij vallen dus niet zonder energie.

Met het besluit van de Vlaamse Regering 22 december 2006 werden de besluiten op de sociale openbardienstverplichtingen op een aantal punten aangepast. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- het gratis plaatsen van een budgetmeter bij zowel beschermde als niet-beschermde afnemers die hun factuur bij de netbeheerder niet betalen
- het verlengen van termijn voor de plaatsing van een budgetmeter naar twee maanden, nadat de afnemer ook bij de netbeheerder zijn facturen niet meer betaald heeft;
- het optrekken van de minimale levering van 6 naar 10 ampère
- het gelijkschakelen van de winterperiode waarin niet mag afgesloten worden voor elektriciteit en aardgas en tegelijkertijd een verlenging van de periode van twee naar drie maanden: tussen 1 december en 1 maart mag geen enkel gezin worden afgesloten.

Daarnaast werden met het decreet van 25 mei 2007 een aantal wijzigingen doorgevoerd aan het decreet op de minimale levering en aan het Elektriciteits- en Aardgasdecreet. Het begrip klaarblijkelijke onwil werd uit de wetgeving geschrapt. Afsluiten kan enkel in een beperkt aantal gevallen die duidelijk worden omschreven in een limitatieve lijst. De uitvoeringsbesluiten bij dit decreet worden momenteel uitgewerkt.

Sinds december 2005 is er voortdurend samengewerkt met het project “Energie en armoede” van Samenlevingsopbouw Antwerpen Provincie vzw. Dit door de minister van Leefmilieu, Natuur en Energie betaalde project wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen en Samenlevingsopbouw. Ondermeer via concreet beleidsadvies op basis van verzamelde ervaringskennis werd concrete input gegeven voor de vernieuwde regelgeving.

In 2008 zal het Vlaams Energieagentschap de brochure “sociale maatregelen voor wie aardgas en elektriciteit koopt” in samenwerking met Samenlevingsopbouw Antwerpen Provincie aanpassen aan de nieuwe wetgeving. Op basis van een binnen het project te finaliseren vormingspakket zal de nieuwe wetgeving worden voorgesteld aan de doelgroep (in samenwerking met OCMW’s en armenverenigingen).

Prioriteiten van het Vlaams Netwerk voor verticaal armoedeoverleg in 2008

- a) een betaalbare en kwaliteitsvolle private huurmarkt
  - uitbreiding van het huursubsidiestelsel naar bijkomende doelgroepen
  - daklozen
  - strijd tegen huisjesmelkerij en leegstand
  - problemen in verband met immobiëensector
  - problemen in verband met onbewoonbaar en ongeschiktheidverklaringen en de herhuisvesting van huurders
  - eigendomsverwerving
- b) evaluatie van het nieuwe kaderbesluit sociale huur
  - gevolgen huurprijsberekening
  - analyse van opgemaakte lokale toewijzingsreglementen en de gevolgen ervan
  - evaluatie van de wijze waarop sociale huurders geïnformeerd zijn en worden
- c) opvolging van het dossier toegankelijke dienstverlening
  - eventuele voorstellen naar de Vlaamse overheid vanuit de gesprekken met VVSG, lokale besturen, VOB en erkende huurdiensten.

10. Gezondheidszorg

Wie lager op de sociaaleconomische ladder staat, heeft meer kans om gezondheidsproblemen te krijgen en kent een lagere levensverwachting. De ongunstige levensomstandigheden waarin de lagere sociaal-economische categorieën leven, spelen daarbij een belangrijke rol. Ook de toegang tot de gezondheidszorg verloopt minder gemakkelijk dan voor wie hoger op de maatschappelijke ladder staat. Armoede grijpt dus in op het zeer fundamentele levensdomein van gezondheid en omgekeerd.

ACTIES

In dit onderdeel beschrijven we het lopende beleid. Een aantal maatregelen dient namelijk te worden gecontinueerd om resultaten te bereiken in de hardnekkige en complexe problematiek van armoede. Per actie worden de realisaties in 2007 en de plannen voor 2008 vermeld.

10.1. Vlaams bevolkingsonderzoek borstkanker

Borstkanker is een belangrijk gezondheidsprobleem. Uit internationale studies is gebleken dat een tweejaarlijkse mammografie, die aan bepaalde kwaliteitseisen voldoet (screeningsmammografie), bij vrouwen van 50 tot en met 69 jaar, de sterfte ten gevolge van borstkanker met 30% kan doen dalen. Om deze reden worden vrouwen om de twee jaar uitgenodigd en aangespoord om deel te nemen aan het preventieve borstkankeronderzoek. Het doel van het preventieve borstkankeronderzoek is de kankers vroegtijdig te ontdekken, gezien de kans op genezing dan veel groter is en de behandeling meestal minder zwaar is.

De Vlaamse overheid wil de participatiegraad verhogen (jaarlijks stijgen met 5 procentpunten, dit betekent een participatiegraad in 2008 van 55% en in 2009 van 60%), de kwaliteitsbewaking van het programma bevorderen en een digitale screening introduceren.

In 2007 werden de vijf regionale screeningscentra verder gesubsidieerd. Om de gegevensuitwisseling te optimaliseren vormen de vijf centra samen één Consortium van erkende regionale screeningscentra van de Vlaamse Gemeenschap. Er is ook een protocolakkoord voor de screening in Brussel-Hoofdstad en een subsidie voor de Vlaamse Liga tegen Kanker. Er zijn ook convenanten met Domus Medica (belangenvereniging van de huisartsen) en 26 LOGO's. Ook de Vlaamse werkgroep borstkankeropsporing wordt gesubsidieerd. Deze acties worden in 2008 verdergezet.

10.2. Gratis vaccinaties

Men wil de doelgroepen de kans bieden zich gratis te laten inenten tegen een aantal kiemen om zo de drempel tot vaccinatie zo laag mogelijk te houden. Door het voorzien in een basisvaccinatieschema wil men de vaccinatiegraad verbeteren.

In 2007 werd gestart met een vaccinatie tegen pneumokokken bij jonge kinderen, in overeenstemming met advies Hoge Gezondheidsraad. Deze vaccinatie werd toegevoegd in het basisvaccinatieschema, met een inhaalvaccinatie voor kinderen jonger dan 2 jaar.

In 2008 en 2009 wil men een voldoende hoge vaccinatiegraad bereiken bij baby's en kinderen, om het aantal infectieziekten tot een minimum te herleiden. Hiertoe zal men op basis van wetenschappelijke adviezen en kosteneffectiviteitsstudies nieuwe vaccins inpassen in het basisvaccinatieschema.

10.3. Seksuele gezondheid

De Vlaamse overheid subsidieert en houdt toezicht op de werking van verschillende organisaties die elk op hun manier bijdragen tot de seksuele gezondheid van de hele bevolking en van bepaalde risicogroepen in het bijzonder.

Voor de periode 2006-2010 zijn er hiertoe verschillende convenanten afgesloten met geselecteerde organisaties, die de wijze omschrijven waarop de organisaties zullen bijdragen tot de seksuele gezondheid van de Vlaming.

Ook worden een aantal projecten ondersteund die tot dit beleid bijdragen. Zo werd in 2007 de ronde tafel 'Mannen die seks hebben met mannen' opgestart.

In de komende jaren zullen mogelijk nieuwe convenanten worden afgesloten en zullen proefprojecten zoals de ronde tafel geëvalueerd worden.

10.4. Middelengebruik

Een belangrijk recent nieuw beleidsinstrument binnen het decreet betreffende het preventieve gezondheidsbeleid is de gezondheidsconferentie: een verzameling van experts en stakeholders die uitspraak doen over verschillende mogelijke maatregelen op basis van 'evidence': objectieve informatie over de effectiviteit, efficiëntie en haalbaarheid van mogelijk te nemen maatregelen. De resultaten worden voorgelegd en besproken in het Vlaams Parlement en vertaald naar concreet beleid.

Rond het thema middelengebruik werden in 2006 twee conferentiedagen georganiseerd. Mensen in armoede zijn een specifieke doelgroep voor initiatieven, omdat zij meer te lijden hebben onder gezondheidsschade en minder goed worden bereikt door de gezondheidszorg. Het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen werd dan ook betrokken bij deze conferentie.

In 2007 werd een werkgroep opgericht voor de uitwerking van een plan dat de conclusies van de conferentiedagen omzet in een samenhangend geheel van acties, gekoppeld aan een budget. De ideeën en plannen worden hierbij afgetoetst aan relevante organisaties en sectoren, waaronder armoedeorganisaties.

Er werd tevens een oproep gelanceerd voor implementatieprojecten. Bij de selectie van de projecten zal voorrang gegeven worden aan projecten die zich richten op het effectief bereiken van kansarmen.

10.5. Gezonde voeding en beweging

De Vlaamse overheid wil een gezonde levensstijl promoten. Verschillende organisaties die bijdragen tot de bevordering van gezonde voeding en de voorkoming van het overmatig gebruik van ongezonde voeding, worden gesubsidieerd. Voor de periode 2006-2010 werden convenanten afgesloten met deze organisaties. In 2006 en 2007 werden ook specifieke

projecten en acties ondersteund, onder meer voor de uitwerking van een programma voor jongeren met eet- en gewichtsstoornissen gesubsidieerd.

De komende jaren zullen mogelijk nieuwe convenanten worden afgesloten. Ook nieuwe proefprojecten zullen ondersteund en geëvalueerd worden.

In oktober 2008 zal ook een gezondheidsconferentie georganiseerd worden om een gezondheidsdoelstelling rond gezonde voeding in combinatie met beweging te herformuleren en uitspraak te doen over de vraag welke initiatieven het beleid kan nemen als ze rond het thema gezonde voeding op een efficiënte manier gezondheidswinst wil boeken op bevolkingsniveau, binnen haar bevoegdheden. Ook hierbij zal er een actieve inbreng zijn van de verschillende actoren op het veld, met inbegrip van mensen in armoede.

10.6. Publieksinformatiecampagne over depressie en zelfdoding

In de meeste landen heeft de bevolking weinig kennis over depressie, zelfdoding en andere geestelijke gezondheidsproblemen. Bovendien leven heel wat misvattingen over dergelijke problemen, waardoor families die geconfronteerd worden met zelfdoding en depressie zich vaak schuldig en beschaamd voelen, en op weinig begrip van hun omgeving kunnen rekenen. Diezelfde onwetendheid leidt ertoe dat ze laattijdig professionele hulp zoeken. Dat is een probleem voor de hele bevolking, maar mensen in armoede vormen een specifieke doelgroep gezien hun psychische kwetsbaarheid, veroorzaakt door een combinatie van factoren.

In 2007 is werk gemaakt van het ontwikkelen van een zelfbeoordelingstest. Het is de bedoeling om via het web de mensen in staat te stellen zelf inzicht te verwerven in hun sterktes en zwaktes op vlak van geestelijke gezondheid. Er zal hen een persoonlijk advies worden verstrekt. Via de website 'fit in je hoofd, goed in je vel' worden dan heel concrete acties aangereikt die hen helpen om hun geestelijke conditie op peil te houden. De zelfbeoordeling samen met 'fit in je hoofd' beoogt de zelfeducatie op vlak van geestelijke gezondheid.

In 2008 worden per provincie en voor Brussel locoregionale netwerken versterkt voor de komende drie jaar. Het gaat om gezamenlijke initiatieven van LOGO's, preventiewerkers van de centra geestelijke gezondheidszorg en de overlegplatforms geestelijke gezondheidszorg. Twee belangrijke opdrachten van die netwerken zijn de publiekscampagne lokaal te ondersteunen en de zelfeducatie te promoten.

Dit alles kadert in het Vlaams actieplan suïcidepreventie (2006-2010). Er zal moeten worden uitgezocht welke methodiek en welk communicatiekanaal het best aangepast is aan mensen in armoede. Bovendien vereist een dergelijke campagne een voorafgaande deskundigheidsbevordering van de eerste lijn. Ook dit is opgenomen in het actieplan. Het valt immers te verwachten dat de campagne tot meer hulpvragen zal leiden en het veld moet daarop voorbereid zijn.

BELEIDSACCENTEN

In dit onderdeel beschrijven we de voortgang van de nieuwe beleidsinitiatieven die in het Vlaams actieplan 2005-2009 of de actualisatie 2007 ervan werden voorgesteld. Ook worden de nieuwe beleidsaccenten voor 2008 betreffende dit grondrecht voorgesteld.

10.7. Extra aandacht voor de sociaal en financieel zwakkeren in de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg

De Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) zijn gespecialiseerde tweedelijnsvoorzieningen. Financieel en sociaal zwakkere personen met ernstige psychische of psychiatrische problemen kunnen tegen een verminderde bijdrage of zelfs gratis terecht bij de CGG's.

Sinds 2006 worden indicatoren opgevolgd die het aandeel van deze doelgroepen in het cliëntenbestand van de CGG in kaart brengen. Zo kan nagegaan worden of deze Centra voldoende aandacht besteden aan personen uit deze doelgroepen. Er zal nagegaan worden of er bepaalde minimumnormen dienen opgelegd te worden aan de CGG's met betrekking tot de aandacht voor financieel en sociaal zwakkere personen.

Cliënten komen meestal op doorverwijzing van huisartsen, wijkgezondheidscentra, CLB's of de politie. Communicatie en informatie zullen dan ook in eerste instantie gericht zijn op de eerste lijn.

Prioriteiten van het Vlaams Netwerk voor verticaal armoedeoverleg in 2008

- a) Hoe kan de preventie binnen gezondheid versterkt worden?
  - gezonde voeding
  - hygiëne (o.a. openbare toiletten en douches, tandhygiëne, ...)
- b) Wat kan er beter binnen de geestelijke gezondheidszorg?
  - afstemmen aanbod aan noden van mensen in armoede
  - wegwerken wachtlijsten
- c) Hoe kan de toegankelijkheid van de gezondheidszorg verbeterd worden?
  - financiële drempels
  - toegankelijkheid eerstelijns gezondheidszorg
  - wijkgezondheidscentra
  - dringende medische hulp
  - bekendmaking aanbod

HOOFDSTUK IV: Het Permanent Armoedeoverleg in 2007

“Het permanent armoedeoverleg bezorgt voor de opmaak van het geactualiseerde actieplan aan de coördinerende minister een jaarverslag van het voorafgaande jaar. Het jaarverslag geeft een overzicht van de werking en een beknopte samenvatting van de behandelde thema’s en de behaalde resultaten.”

Het Permanent Armoedeoverleg dat met de goedkeuring van het armoededecreet van 12 maart 2003 zijn decretale basis kreeg, bestaat uit een horizontaal en een verticaal overleg.

1. Het Horizontaal Armoedeoverleg

In het horizontaal overleg komen de aandachtsambtenaren uit de verschillende departementen en agentschappen van de Vlaamse administratie samen met medewerkers van het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen en enkele bijkomende experts. Zij vertegenwoordigen de verschillende beleidsdomeinen waarin armoedebestrijding belangrijk is: o.a. wonen, werken, cultuur, onderwijs, welzijn, gezondheid, ... Ook het interfederale Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting en de vzw De Link, die de opleiding en de tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting coördineert, nemen deel aan het overleg.

De opdrachten van het horizontale overleg zijn (BVR 21 maart 2003, art.8):

1. acties voorbereiden in de verschillende beleidsdomeinen die voortvloeien uit het actieplan;
2. de impact en de effecten van die acties analyseren;
3. de acties coördineren en de acties van de verschillende beleidsdomeinen op elkaar afstemmen;
4. de voorwaarden bepalen voor het organiseren van het overleg;
5. kennisnemen van de voorstellen van het verticale overleg in elk van de beleidsdomeinen;
6. het actieplan evalueren;
7. de opdrachten van de Vlaamse regering uitvoeren, op voorstel van de coördinerende minister, ingevolge beslissingen van de Interministeriële Conferentie in het kader van het samenwerkingsakkoord.

In 2007 kwam het horizontaal armoedeoverleg drie keer bijeen: in januari, september en december. De tekst van deze actualisatie van het actieplan werd besproken op de eerste vergadering in januari 2008.

Inhoudelijk waren vooral de informatie- en ervaringsuitwisseling het belangrijkste, waarbij volgende thema’s aan bod kwamen: de actualisatie van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding, de samenstelling, rol en taken van het PAO, het verticaal overleg binnen de verschillende domeinen, de opleiding en tewerkstelling van ervaringsdeskundigen, het vormingstraject rond werken met indicatoren in het kader van plannen voor armoedebestrijding, stand van zaken Tweejaarlijks Verslag van het Steunpunt. In december werd een bezoek gebracht aan een vereniging waar armen het woord nemen die werkt rond verschillende beleidsdomeinen, meer bepaald Leren Ondernemen in Leuven.

1. Samenstelling horizontaal PAO

Na de reorganisatie van de Vlaamse overheid in het kader van Beter Bestuurlijk Beleid was het noodzakelijk om voor de entiteiten belangrijk voor een geïntegreerd armoedebestrijdingsbeleid, een (nieuwe) aandachtsambtenaar aan te stellen of de huidige aandachtsambtenaar in zijn of haar functie te bevestigen. Het is hierbij belangrijk dat aandachtsambtenaren een duidelijk mandaat krijgen en voldoende tijd om acties en evoluties in hun beleidsdomein op te volgen die kunnen worden gerelateerd aan armoede(bestrijding). Op die manier kunnen zij een belangrijke meerwaarde betekenen zowel voor de eigen entiteit als entiteitoverschrijdend in enerzijds het horizontaal, anderzijds ook het verticaal permanent armoedeoverleg. Op vraag van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin hebben de leidend ambtenaren van de betrokken departementen en agentschappen hiervoor het nodige gedaan. In 2008 kan het horizontaal armoedeoverleg in deze vernieuwde samenstelling zijn taken opnemen.

2. Rol en taken horizontaal PAO

Op basis van stellingen werd er gediscussieerd over de samenstelling, rol en taken van het PAO. Hieruit bleek dat ook in de nieuwe structuur van de Vlaamse overheid na de hervorming Beter Bestuurlijk Beleid, het horizontaal PAO meer dan ooit nodig is, omdat er behoefte is aan afstemming tussen de verschillende beleidsdomeinen. Er is een belangrijke meerwaarde in het oplijsten van de acties uit de verschillende beleidsdomeinen, maar minder ruimte voor beleidsdomeinoverschrijdende initiatieven. Er is echter naast een sterk armoedebestrijdingsbeleid per beleidsdomein ook nood aan sterke beleidsdomeinoverschrijdende initiatieven. Het PAO moet een antwoord zoeken op de vraag hoe deze ideeën wel kunnen uitgewerkt worden. Ook het Vlaams Netwerk kan beleidsdomeinoverschrijdende thema's benoemen en agenderen.

3. Ervaringsdeskundigen:

De Link gaf een stand van zaken over de opleiding en tewerkstelling van ervaringsdeskundigen.

Op 1 januari 2008 waren er in totaal 54 ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting afgestudeerd. 14 mensen zitten in het laatste jaar van de opleiding, 20 in het voorlaatste. Er is ook een groep net gestart aan de opleiding.

Het is de bedoeling de opleiding modulair te erkennen in plaats van lineair. Het eerste jaar wordt ingericht in het kader van basiseducatie, de volgende drie jaar in het kader van het volwassenenonderwijs. Er wordt nagegaan of men de inhoud en de methode van werken van het eerste jaar van de opleiding (rond levensverhalen) ook voor andere groepen kan gebruiken.

Op 1 januari 2008 waren er 43 ervaringsdeskundigen tewerkgesteld. Er is nood aan structurele tewerkstelling, zowel in het beleid als in de sectoren zelf (vb. CLB's).

4. Vormingstraject rond werken met indicatoren

Er werd door de administratie een overeenkomst afgesloten met een extern adviesbureau voor het begeleiden van een vormingstraject rond het werken met indicatoren in het kader van plannen voor armoedebestrijding. De begeleiding omvatte een voortraject vorming, waaraan ook het PAO en het Vlaams Netwerk konden deelnemen.

Vervolgens werd door het Vlaams Netwerk en de administratie een set indicatoren ontwikkeld op basis van het meerjarenplan van het Vlaams Netwerk, waarmee men de daar geformuleerde doelstellingen kan opvolgen.

5. Bezoek Leren Ondernemen

Op 20 december bracht het horizontaal PAO een bezoek aan Leren Ondernemen, een vereniging waar armen het woord nemen te Leuven. In deze vereniging worden projecten gerealiseerd die gerelateerd zijn met verschillende beleidsdomeinen. Na een broodmaaltijd in het sociaal restaurant, werden een aantal projecten van dichterbij bekeken, waarbij toelichting werd gegeven door mensen in armoede en ondersteuners. Volgende projecten werden voorgesteld: babybabbel (0-3 jaar), buitenschoolse kinderopvang, jongerenwerking, drieklap (onderwijs), Altamira cultuur (theater, beeldend, ...), sociaal restaurant en energiesoepers.

2. Het Verticaal Armoedeoverleg

In het decreet is bepaald dat binnen elk beleidsdomein een verticaal overleg wordt opgericht waarbij elk van de bevoegde ministers samenwerkt met het Vlaams Netwerk. Het verticaal overleg vindt voor elk beleidsdomein minstens twee keer per jaar plaats en heeft tot taak de specifieke beleidsinitiatieven te toetsen aan de visie en de ervaring van de doelgroep en voorstellen tot bijsturing te formuleren.

Het verticaal overleg vormt de kern van de beleidsdialoog in armoedebestrijding. Het Vlaams Netwerk organiseert overlegtafels waar zij samen met de verenigingen waar armen het woord nemen, de problemen identificeren en nadenken over mogelijke oplossingen. Ook de actualisatie van actieplan werd hen voorgelegd. Hun bemerkingsen zijn integraal terug te vinden op de website van het Vlaams Netwerk op www.vlaams-netwerk-armoede.be. Het Vlaams Netwerk vertolkt, in samenwerking met de verenigingen, de resultaten van hun overlegtafels in het verticaal overleg. Op deze manier garanderen we dat de stem van mensen in armoede gehoord wordt én vertaald wordt in concrete beleidsmaatregelen. Ook biedt dit overleg de mogelijkheid om nieuwe beleidsinitiatieven af te toetsen. Het Vlaams Netwerk vervult hierbij een brugfunctie en zorgt voor een vlotte terugkoppeling naar de verenigingen zodat deze inzicht krijgen in het verloop én de resultaten van hun beleidsdialoog.

Deze actualisatie besteedt bovendien niet alleen aandacht aan de realisaties van 2007. Bij elk van de grondrechten in de vorige hoofdstukken schuift het Vlaams Netwerk, als spreekbuis van de verenigingen waar armen het woord nemen, prioriteiten voor 2008 naar voor. Deze bieden alvast een eerste kader voor het overleg met de bevoegde ministers.

In de vergaderingen van het horizontaal PAO wisselen de aandachtsambtenaren en het Vlaams Netwerk ervaringen uit over methodiek en inhoud van het verticaal overleg.

2.1. Verticaal Armoedeoverleg Onderwijs en Vorming

Op het vlak van onderwijs was er een verticaal armoedeoverleg rond geletterdheid en de samenwerking met basiseducatie.

Er wordt een nieuw verticaal armoedeoverleg gepland in 2008.

In de Raad Basisonderwijs van de VLOR heeft het Vlaams Netwerk zich vastgebeten in het dossier van het kosteloos basisonderwijs. Het had niet alleen haar inbreng tijdens de vergaderingen van de raad, maar ook voorafgaandelijk werd hierover uitgebreid vergaderd

met KOOGO (koepel ouderverenigingen) en met de overige niet-onderwijspartners (VMC, Forum etnisch-culturele minderheden en Samenlevingsopbouw).

In samenspraak met het Forum van etnisch-culturele minderheden had het Vlaams Netwerk ook een stevige inbreng in de VLOR Raad levenslang en levensbreed leren in de discussie rond de opstart van het Hoger Beroepsonderwijs. Op een na werden al onze opmerkingen overgenomen in het VLOR advies.

In de aparte VLOR werkgroep Ervaringsdeskundige in de sociale uitsluiting heeft het Vlaams Netwerk haar inbreng in de hervorming van deze opleiding.

2.2. Verticaal Armoedeoverleg Cultuur, Jeugd en Sport

In 2007 vond er verticaal overleg cultuur plaats in de vorm van geregelde contacten tussen de werkgroep Cultuur van het Vlaams Netwerk en het kabinet Anciaux:

- verduidelijking omtrent het participatiedecreet op de Werkgroep Cultuur op 27 april door het kabinet Anciaux;
- overleg met het kabinet en diverse partners uit het middenveld, waaronder ook het Vlaams Netwerk, over het participatiedecreet;
- diverse overlegmomenten met de partners van het Fonds Cultuurparticipatie en het kabinet Anciaux, ter bespreking van het participatiedecreet en de toekomstige rol van het Fonds daarbinnen.

Op 19 september was er ook een overleg over de nood aan structurele middelen voor de kinderen- en jongerenwerkingen bij verenigingen waar armen het woord nemen. Dit probleem werd ook bij de minister van Welzijn en lokaal aangekaart.

2.3. Verticaal Armoedeoverleg Werk en Sociale Economie

Met betrekking tot het verticale overleg betreffende armoede wordt binnen het beleidsdomein 'Werk en Sociale Economie' gekozen voor een tweeledige aanpak waarin formeel overleg binnen de SERV ondersteund wordt door informeel overleg op initiatief van het departement Werk en Sociale Economie. Voor thema's die rechtstreeks betrekking hebben op de werking van de VDAB organiseert de VDAB daarenboven zelf een stakeholdersforum waarin ook organisaties die werken met mensen in armoede vertegenwoordigd zijn. Op dit VDAB-stakeholdersoverleg worden VDAB-aangelegenheden op een sterk operationeel niveau behandeld.

2.3.1. Formeel overleg

Het overleg met de kansengroep armen is opgenomen in de werkgroep arbeidsmarktbeleid van de SERV. In deze werkgroep zijn ook de sociale partners (werkgevers en werknemers) betrokken. Dit overleg heeft in vergelijking met het informeel verticaal overleg een meer ad hoc karakter.

Op 8 november stelde het Vlaams Netwerk het eindrapport 'Activering van mensen in armoede naar werk. Vanuit goede en slechte praktijkvoorbeelden naar mogelijke remedies' voorgesteld op deze werkgroep. Er werd besloten om hierover nog een tweede maal samen te komen.

2.3.2. Informeel overleg

Naast de formele inbedding binnen de SERV van dit verticale armoedeoverleg is ook een meer informeel overleg tussen het Departement Werk en Sociale Economie, de VDAB, de kabinetten bevoegd voor Werk en voor Sociale Economie, het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen en andere vertegenwoordigers van armen zinvol, nuttig en noodzakelijk. Voordeel van dergelijke informele aanpak is dat meer vertegenwoordigers van verenigingen waar armen het woord nemen kunnen betrokken worden.

Naast het bespreken van knelpunten en concrete ervaringen uit de praktijk, werden er adviezen geformuleerd over het besluit betreffende het decreet op de lokale diensteneconomie en het Vlaams Actieplan Werkloosheidsvallen. Verder kwam ook het project Activering en de studiedag hieromtrent op 17 april aan bod.

Op 10 oktober 2007 werden aan de hand van beleidsopties van de ministers van Werk en Sociale Economie en Gelijke Kansen en van de prioriteiten van verenigingen waar armen het woord nemen, de volgende topics voor 2008 naar voren geschoven door de werkgroep:

- het verder opvolgen van de implementatie van de uitvoeringsbesluiten m.b.t. lokale diensteneconomie en de plaats en rol van de mensen in armoede daarin;
- aan de hand van cases de combinatie werk - welzijn/gezin vanuit de perspectief van mensen in armoede in kaart brengen en aankaarten op beleidsniveau;
- opvolging en evaluatie van de jeugdwerkloosheidplannen.

2.3.3. Stakeholdersforum VDAB

Binnen het stakeholdersforum van VDAB werd door het Vlaams Netwerk een advies gegeven op het jaarplan van de VDAB en een eerste reactie op de evaluatie van de jeugdwerkloosheidplannen in de centrumsteden. In de werkgroep armoede van dit Stakeholdersforum werd naast drempels voor mensen in armoede bij VDAB vooral stilgestaan bij trajecten voor mensen in armoede.

In 2008 zal de prioriteit binnen het stakeholdersforum van de VDAB liggen op "activeringstrajecten op maat", als vervolg op het project rond activering van het Vlaams Netwerk.

2.4. Verticaal Armoedeoverleg Wonen

Op 26 juni 2007 vond er een verticaal overleg Wonen plaats rond huursubsidies met het Vlaams Netwerk, verenigingen waar armen het woord nemen, administratie en kabinet. Het huursubsidiedecreet, een eerste beperkte uitbreiding van het vorige huursubsidiestelsel, werd besproken, met het oog op eventuele aanpassingen in een tweede uitbreiding gepland in 2009. Aan bod kwamen informatie, verplichte verhuisc beweging, degressieve subsidiebedragen die beperkt worden in de tijd, maximale huurprijs en righthuurprijzen, referentiejaar, installatiepremie en uitbetaling.

Op 27 november was er een tweede verticaal overleg Wonen. Op de agenda stond het kaderbesluit sociale huur en het dossier 'Toegankelijke woondiensten'. Kabinet en administratie reageerden op de belangrijkste opmerkingen en verzuchtingen van het Vlaams Netwerk omtrent het kaderbesluit sociale huur. Onder andere het verzet van het Vlaams Netwerk tegen de proefperiode en de lokale toewijzingsreglementen kwamen hierbij aan bod. Het Vlaams Netwerk stelde haar dossier rond toegankelijke woondiensten voor. Er werd daarbij een pleidooi gehouden voor meer integrale en trajectmatige vormen van dienstverlening voor de meest kwetsbare groepen op de woonmarkt, een betere afstemming

tussen verschillende diensten (welzijnsdiensten, woondiensten, technische diensten, etc.) en een verhoogde toegankelijkheid van diensten en regelgeving.

2.5. Verticaal Armoedeoverleg Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Op 28 juni 2007 werd er een voorbereidende vergadering georganiseerd om een verticaal overleg binnen Welzijn, Volksgezondheid en Gezin te activeren. Hierop werden enkele randvoorwaarden voor een goed overleg afgesproken en er werden drie prioritaire thema's naar voor geschoven, waar verenigingen reeds rond werken: opvoedingsondersteuning en specifiek kinderopvang, geestelijke gezondheidszorg en schuldbemiddeling.

Op 1 oktober 2007 vond een eerste verticaal overleg rond kinderopvang plaats met het Vlaams Netwerk, vertegenwoordigers van verenigingen waar armen het woord nemen, Kind en Gezin, administratie, kabinet en externe deskundigen. Hierop kwamen een aantal thema's aan bod die gerelateerd zijn met armoede (bestrijding).

Zo heeft tekort aan opvangplaatsen meer gevolgen voor mensen in armoede. Het leidt er bijvoorbeeld soms toe dat men een job niet kan aannemen of een opleiding niet kan volgen. Of men wordt gedwongen de kinderen een tijdje alleen te laten om toch te kunnen gaan werken. Er kan nagedacht worden hoe de voorziene voorrangsregels beter afdwingbaar gemaakt kunnen worden. Mensen vinden ook onvoldoende de weg naar de juiste opvang of informatie. Er moet dus voldoende aandacht besteed worden aan duidelijke, verstaanbare en correcte informatieverspreiding. Momenteel loopt er een proefproject met 16 Centra voor kinderopvang, om de werking van de verschillende opvangvoorzieningen beter te coördineren, zodat mensen sneller geholpen worden. Het is ook belangrijk dat mensen van opvangvoorzieningen de leefwereld van mensen in armoede kennen, door bijvoorbeeld vorming hieromtrent. Verder bleek de tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de kinderopvang, in verschillende vormen, bijzonder interessant te zijn. Ook de prijs van de kinderopvang kwam aan bod.

Er werden afspraken gemaakt voor de opvolging van een aantal knelpunten, zoals beleidsdomeinoverschrijdende problemen (welzijn – werk), informatie, sensibilisering en vorming en het afdwingbaar maken van voorrangsregels.

Begin 2008 is er een verticaal overleg rond geestelijke gezondheidszorg.

2.6. Verticaal Armoedeoverleg Energie

Er heeft nog geen formeel verticaal armoedeoverleg over energie plaatsgevonden.

Project Energie en armoede

Sinds december 2005 is er echter voortdurend samengewerkt met het project "Energie en armoede" van Samenlevingsopbouw Antwerpen Provincie vzw. Dit project werd gesubsidieerd door de Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Energie en de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Bij de uitvoering werd nauwe samengewerkt met het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen en Samenlevingsopbouw.

Ondermeer via concreet beleidsadvies op basis van verzamelde ervaringskennis werd concrete input gegeven voor de vernieuwde regelgeving.

Men bereikte tevens volgende resultaten:

- er werden infomomenten rond de problematiek van energie en armoede georganiseerd voor hulpverleners, welzijnswerkers en diverse doelgroepen (mensen in armoede, bejaarden, bewoners van sociale huisvesting, allochtonen, bezoekers van buurthuizen);
- het vormingspakket “Overspanning, een vormingspakket over de vrijgemaakte energiemarkt” werd ontwikkeld;
- op basis van een vragenlijst over het sociaal tarief, het statuut beschermde klant en energieproblemen werd een rapport met conclusies en beleidsaanbevelingen geschreven; tevens werd een profiel gemaakt van mensen met energieproblemen;
- de betrokkenheid van mensen in armoede was erg belangrijk in dit project; de bestuurlijke meerwaarde van participatief beleid werd beschreven in een rapport.

In 2008 zal het Vlaams Energieagentschap de brochure “sociale maatregelen voor wie aardgas en elektriciteit koopt” in samenwerking met Samenlevingsopbouw Antwerpen Provincie aanpassen aan de nieuwe wetgeving. Op basis van een binnen het project te finaliseren vormingspakket zal de nieuwe wetgeving worden voorgesteld aan de doelgroep (in samenwerking met OCMW's en armenverenigingen).

De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en gezin subsidieert in 2008 een nieuw project opgestart door Samenlevingsopbouw Antwerpen provincie vzw en met betrokkenheid van mensen in armoede. Doel van dit project is het stimuleren van de verbetering van de werking van de lokale adviescommissies (LAC's); in functie van voorkoming van volledige afsluiting van nutsvoorzieningen; met het oog op preventie van energiearmoede in het algemeen en oplossen van de problemen van mensen met energiearmoede in het bijzonder.

Lijst met afkortingen

APGA	Antwerps Platform Generatiearmen
ASO	Algemeen Secundair Onderwijs
ATB	Arbeidstrajectbegeleidingsdiensten
BSO	Beroeps secundair onderwijs
B.S.	Belgisch Staatsblad
CAW	Centrum voor Algemeen Welzijnswerk
CGG	Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg
CKG	Centrum voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning
CKO	Centrum voor Kinderopvang
CLB	Centrum voor Leerlingenbegeleiding
DAC	Derde Arbeidscircuit
DBSO	Deeltijds Beroepssecundair Onderwijs
ED	Ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting
ESF	Europees Sociaal Fonds
EU	Europese Unie
EVC	Elders verworven competenties
GOK	Gelijke Onderwijskansen
HIVA	Hoger Instituut voor de Arbeid
IBO	Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IMC	Interministeriële Conferentie
Inloop	Integraal Laagdrempelig Opvoedingsondersteuningspunt
ISB	Vlaams Instituut voor Sportbeheer en Recreatiebeleid
Jo-Jo	Scholen voor jongeren – jongeren voor scholen
KBS	Koning Boudewijnstichting
K&G	Kind en Gezin
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
LAC	Lokale Adviescommissie
LOGO	Locoregionaal gezondheidsoverleg
LOP	Lokaal Overlegplatform
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NAP	Nationaal Actieplan
NWWZ	Niet werkende werkzoekenden
OASeS	Onderzoeksgroep Armoede, Sociale uitsluiting en de Stad
OC	Oriëntatiecentrum
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
PAO	Permanent armoedeoverleg
PBW	Programma's ter bevordering van de Werkgelegenheid
RMI	Recht op Maatschappelijke Integratie
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling
SAW	Steunpunt Algemeen Welzijnswerk
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
SILC	Statistics on Income and Living Conditions
SVK	Sociaal verhuurkantoor
TSO	Technisch Secundair Onderwijs
VAP	Vlaams Actieplan Armoedebestrijding
VCS	Vlaams Centrum Schuldbemiddeling
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling
VESOC	Vlaams Economisch Sociaal Overlegcomité
VICA	Vlaamse Intersectorale Commissie Armoedebestrijding

VIONA	Vlaams Interuniversitair Onderzoeksnetwerk Arbeidsmarktrapportering
VMSW	Vlaamse Maatschappij voor sociaal wonen
VOB	Vlaams Overleg Bewonersbelangen
VOCB	Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie
VTE	Voltijdse equivalenten
VUB	Vrije Universiteit Brussel
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten
VZW	Verenging zonder winstoogmerk
WEP	Werkervaringsplan
WIV	Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid